

ΜΑΡΙΝΟΥ ΔΙΩΤΗ
ΣΠΥΡΟΥ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΛΙΟΝ

ΠΟΡΕΙΑ ΣΤΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ

6η ΕΚΔΟΣΗ
ΜΑΡΤΙΟΣ 2001

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΙΝΑ ΜΕΡΚΟΥΡΗ

**ΜΑΡΙΝΟΥ ΔΙΩΤΗ
ΣΠΥΡΟΥ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ**

ΙΛΙΟΝ

ΠΟΡΕΙΑ ΣΤΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ

Copyright © Μαρίνος Διώτης, Σπ. Γεωργόπουλος, Πολιτιστικό Κέντρο
Δήμου Ιλίου

**ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ "ΜΕΛΙΝΑ ΜΕΡΚΟΥΡΗ"**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Φίλη και φίλε,

Πολλά πράγματα αλλάζουν καθημερινά στη ζωή μας και περισσότερα ίσως, θ' αλλάξουν στους καιρούς που έρχονται. Η ιστορία, όμως, του τόπου μας πρέπει να διατηρηθεί μ' όλο το σφρίγος και το φως της, αν δεν θέλουμε να πέσουμε στην διάλυση ενός μηδενιστικού κοσμοπολιτισμού, που ήδη χτυπά την πόρτα μας.

Η ιστορική μνήμη, είναι απαραίτητο και ζωτικό στοιχείο για την πορεία ενός ατόμου αλλά και του ίδιου του Έθνους μας. Ιστορική μνήμη σημαίνει όσο το δυνατόν βαθύτερη γνώση του νοήματος του έργου των προηγούμενων γενιών, γνώση που γίνεται οδηγός για το παρόν και το μέλλον μας.

Δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε ότι εκείνοι που έζησαν εδώ από τα πανάρχαια χρόνια έως σήμερα συνέβαλαν ώστε να υπάρχει λεύτερος τούτος ο τόπος αλλά και να αναπτυχθεί η πόλη μας, το ΙΛΙΟΝ.

Την πόλη αυτή, με την ιστορία της και τα προβλήματά της οφείλουμε να την αγαπάμε και να την τιμάμε όχι με λόγια αλλά με έργα. Ο καθένας από 'μας έχει κάτι από τον εαυτό του να προσφέρει.

Ως Δημοτική Αρχή συναισθανόμαστε βαρύ το χρέος που έχουμε απέναντι στην ιστορία της πόλης μας, απέναντι σ' αυτούς που την ίδρυσαν και εγκαταστάθηκαν πρώτοι αλλά και σ' όλους εκείνους που ήλθαν εδώ από κάθε γωνιά της χώρας και εναπόθεσαν τα όνειρα και τις ελπίδες τους.

Εμείς οφείλουμε να συνεχίσουμε τη δημιουργική προσπάθεια αυτών που έζησαν πριν από 'μας, για να είναι ευοίωνο και δημιουργικό το μέλλον της πόλης μας. Για να κάνουμε, όμως, ένα ακόμη βήμα προς τα μπρος πρέπει να γνωρίζουμε τί έχει γίνει πριν σ' αυτόν τον τόπο και όσο καλύτερα το γνωρίζουμε τόσο πιο σίγουρα προχωράμε προς το μέλλον.

Τελειώνοντας θέλω να συγχαρώ όσους συνέβαλαν στην έκδοση του βιβλίου που κρατάς στο χέρι σου προσφέροντας στη νέα γενιά, στα παιδιά μας, τη γνώση, που τόσο έχουν ανάγκη, για τον τόπο τους.

Στη νέα γενιά αφιερώνουμε με πολύ αγάπη αυτό το βιβλίο.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΟΥΚΟΥΒΙΝΟΣ

Δήμαρχος ΙΛΙΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Φίλοι και φίλες,

Πολλά πράγματα αλλάζουν στα χρόνια και περνούν οι εποχές. Η ιστορία και η λογοτεχνία όμως είναι αθάνατα. Η ιστορία μας βοηθά να καταλάβουμε τον κόσμο που ζούμε και η λογοτεχνία μας βοηθά να καταλάβουμε τον κόσμο που θέλουμε να ζήσουμε.

Η ιστορία και η λογοτεχνία είναι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Η ιστορία μας βοηθά να καταλάβουμε τον κόσμο που ζούμε και η λογοτεχνία μας βοηθά να καταλάβουμε τον κόσμο που θέλουμε να ζήσουμε.

**ΤΟΙΟΥΤΟΣ ΟΥΝ ΜΟΙ Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ ΕΣΤΩ, ΑΦΟΒΟΣ, ΑΔΕΚΑΕΤΟΣ,
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ, ΠΑΡΡΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΦΙΛΟΣ, ΩΣ Ο ΚΩΜΙΚΟΣ ΦΗΜΙ, ΤΑ
ΣΥΚΑ ΣΥΚΑ, ΤΗΝ ΣΚΑΦΗΝ ΔΕ ΣΚΑΦΗΝ ΟΝΟΜΑΣΘΩΝ, ΟΥ ΜΙΞΕΙ ΟΥΔΕ ΦΙΛΙΑ ΤΙ
ΝΕΜΩΝ ΟΥΔΕ ΦΕΙΔΟΜΕΝΟΣ Η ΕΛΕΩΝ Η ΔΙΣΧΥΝΟΜΕΝΟΣ Η
ΔΥΣΩΠΟΥΜΕΝΟΣ, ΙΣΟΣ ΔΙΚΑΣΤΗΣ, ΕΥΝΟΥΣ ΑΠΑΞΙΝ ΑΧΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΘΑΤΕΡΩ
ΑΠΟΝΕΙΜΑΙ ΠΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΔΕΟΝΤΟΣ, ΞΕΝΟΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΒΙΒΛΙΟΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΙΣ,
ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ, ΑΒΑΣΙΛΕΥΤΟΣ, ΟΥ ΤΙ ΤΩΔΕ Η ΤΩΔΕ ΔΟΞΕΙ ΛΟΓΙΖΟΜΕΝΟΣ,
ΑΛΛΑ ΤΙ ΠΕΠΡΑΚΤΑΙ ΛΕΓΩΝ.**

**«ΠΩΣ ΔΕΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΝ»
ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ**

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΟΥΚΟΥΒΙΝΟΣ
ΔΙΗΓΗΤΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εκτιμώντας βαθύτατα τις αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Ιλίου και του Δημάρχου κ. Β. Κουκουβίνου προσωπικώς, τόσο για την αποκατάσταση της ιστορικής μνήμης (μετονομασία της πόλης μας), όσο και για την συμβολή τους στην παρούσα έκδοση, η χρησιμότητα της οποίας είναι προφανής στους συνδημότες μας, θα θέλαμε από την αρχή, στο εισαγωγικό τούτο σημείωμα, να τους εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας.

Οι ίδιες ευχαριστίες ανήκουν και στην Διοίκηση του Πολιτιστικού Κέντρου του Δήμου .

Σ' έναν τόπο που έχει παραδοθεί στην σύγχρονη άναρχη οικιστική manía - φαινόμενο που χαρακτηρίζει το σύνολο των αστικών κέντρων της χώρας- σε μια πόλη που το τιμνέντο την θάβει καθημερινώς, θάβοντας μαζί της και την ιστορία της, σαν τί άλλο θα μπορούσε κανείς να κάνει - όταν δεν μπορεί να αποτρέψει αυτή την εγκληματική διαδικασία καταστροφής της- από το να καταγράψει τα απομεινάρια της, να «φωτογραφίσει» τα τελευταία θύματα του τιμνέντου που περιμένουν την μοίρα τους, να ανασυνθέσει την κατακερματισμένη μνήμη, να καταγράψει τέλος, την ιστορία της.

Καμιά συστηματική ιστορική έρευνα, καμιά ολοκληρωμένη μελέτη δεν έχει γίνει για την πόλη αυτή μέχρι σήμερα· όπως άλλωστε στους περισσότερους Δήμους του λεκανοπεδίου. Στην αδιαφορία της Πολιτείας, προστίθεται και η αδιαφορία των κατοίκων. Κανείς σχεδόν δεν θεωρεί δικό του τούτον τον τόπο. Οι μεγάλες μάζες του επαρχιώτικου πληθυσμού που οδηγήθηκαν εδώ' από τον οικονομικό μαρασμό της περιφέρειας, από την αστυφιλία και τις ανισοκατανομές στην ανάπτυξη, εμφανίζονται δέσμιες σ'ένα απάνθρωπο μοντέλο ζωής, που δεν επέτρεψε την γνώση και την σπουδή της ιστορίας του λεκανοπεδίου των Αθηνών· πολύ περισσότερο, την αφομοίωσή της.

Παρ' όλα αυτά, έχουμε μέχρι σήμερα τρεις απόπειρες καταγραφής της ιστορίας της πόλης. Η πρώτη με τίτλο: «Τα Νέα Λιόσια» είναι του **Π. Μπέκιου**. Πρόκειται για μια συνοπτική προσπάθεια να παρουσιαστεί μάλλον η σημερινή

1. Σύμφωνα με τα επίσημα απογραφικά στοιχεία, ο πληθυσμός της πόλης ήταν 5.460 κάτοικοι το 1951, ενώ 10 χρόνια αργότερα αυξήθηκε σε 31.810! Την επομένη δεκαετία ο πληθυσμός αυτός θα υπερδιπλασιαστεί.

ταυτότητα της περιοχής.¹

Η δεύτερη είναι μια εργασία του **Α. Μηλιώνη** με τίτλο: «Η ιστορία των Ν. Λιοσίων μέσα από την συγκρότηση του κοινωνικού χώρου της Δυτικής Αθήνας». Στην μελέτη του αυτή, ο Α. Μηλιώνης προσπαθεί να εντοπίσει την ταυτότητα της πόλης μέσα από την γενικότερη ενότητα των Δήμων της περιοχής, επικεντρώνοντας κυρίως στα οικονομικά χαρακτηριστικά, καθώς και στις μεταβολές της χρήσης της γης.²

Η τρίτη προσπάθεια ανήκει στον **Μ. Διώτη**. Πρόκειται για μια συνοπτική ιστορική έρευνα για την περιοχή, που αρχίζει από την αρχαιότητα και φτάνει μέχρι την δημιουργία του πρώτου οικισμού στα μετεπαναστατικά χρόνια· οικισμού ο οποίος αποτέλεσε και την βάση ανάπτυξης της σημερινής πόλης. Μέρος της εργασίας αυτής έχει δημοσιευθεί σε περιοδικά και εφημερίδες.³

Η παρούσα μελέτη, που αποτελεί και την πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια, περιλαμβάνει την ιστορία της περιοχής από αρχαιότατων χρόνων μέχρι σήμερα. Χωρίσαμε την ιστορία αυτή σε δύο περιόδους: Στην πρώτη που αρχίζει από τα προϊστορικά χρόνια και φτάνει στα χρόνια του Όθωνα και της Αμαλίας, τότε που οι Βαυαροί βασιλιάδες του νεοσυστάτου Ελληνικού κράτους αποφάσισαν να ιδρύσουν στην περιοχή τον οικισμό **ΙΛΙΟΝ ΤΡΩΑΣ**. Από τότε αρχίζει η δεύτερη περίοδος της ιστορίας του Δήμου αυτού, που φτάνει μέχρι τις μέρες μας. Ο βαυαρικός πολεοδομικός ιστός εξακολουθεί να υπάρχει και αποτελεί το κέντρο της σημερινής πόλης.

Γεωγραφικά η ιστορική τούτη έρευνα, καλύπτει την ευρύτερη περιοχή του Δήμου Ιλίου⁴ και δεν αναφέρεται μόνο στα σημερινά όρια της πόλης.

1. Η εργασία αυτή εκδόθηκε το 1982 από την τοπική εφημερίδα «ΠΡΟΚΟΠΗ».

2. Μέρος της μελέτης αυτής, που έγινε το 1986 συμπεριλαμβάνεται στην έκδοση των πρακτικών του Α' Συμποσίου Ιστορίας - Λαογραφίας Βορείου Αττικής που έγινε από την Ιστορική - Λαογραφική Εταιρεία Αχαρνών.

3. Η συλλογή του υλικού αυτής της μελέτης άρχισε το 1975, από μια ομάδα νέων της περιοχής, στα πλαίσια της προσπάθειας αποκατάστασης του παλαιότερου ονόματος του Δήμου. Προσπάθεια η οποία προσέκρουσε στην αδιαφορία της τότε Δημοτικής Αρχής.

4. Δεν υπάρχει κανένας σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στους αρχαίους Δήμους ή οικισμούς της περιοχής, η τύχη της οποίας άλλωστε ήταν πάντα συνδεδεμένη με την τύχη και την ιστορία των Αθηνών. Στα νεώτερα χρόνια η περιοχή ανήκε στον Δήμο Αθηναίων και αφότου αποσπάστηκε, διατήρησε στα διοικητικά της όρια έκτασης σχεδόν διπλάσια από αυτή που έχει σήμερα.

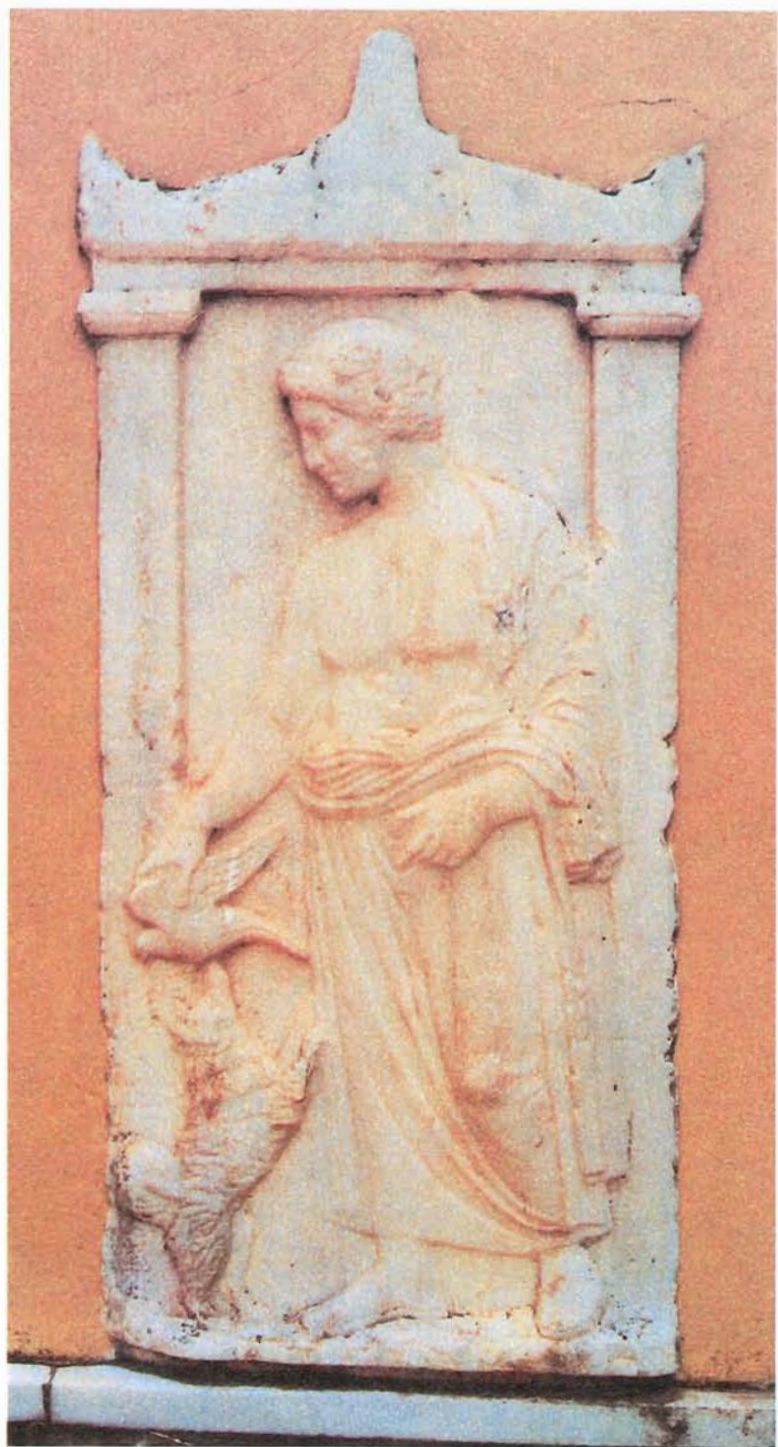
Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στις δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε. Η έλλειψη στοιχείων και σχετικής βιβλιογραφίας¹ για την περιοχή, η απροθυμία δημοσίων υπηρεσιών να παράσχουν κάθε δυνατή πληροφορία, ακόμη και η άρνηση παλαιών κατοίκων να καταθέσουν την ιστορική τους μνήμη, έπρεπε να ξεπεραστούν. Αντλήθηκαν στοιχεία από εκατοντάδες συγγραφείς αρχαιοτάτους και συγχρόνους. Χρησιμοποιήθηκαν έγγραφα από το Γενικό Αρχείο του Κράτους, συμβολαιογραφικοί τίτλοι, παλιές εφημερίδες, χάρτες. Χρήσιμη επίσης στάθηκε και η σχετική δημοσιογραφική έρευνα που μεταδόθηκε από τον διαδημοτικό ραδιοφωνικό σταθμό «ΔΙΑΥΛΟΣ 10» το 1990. Και θέλουμε να πιστεύουμε ότι το τελικό αποτέλεσμα, δεν είναι κατώτερο των αρχικών μας προσδοκιών. Θα ήταν εξαιρετικά εγωϊστικός ο ισχυρισμός ότι το έργο αυτό απαντά σε όλα τα ιστορικά ερωτήματα που δημιουργούνται στον ερευνητή ή ακόμη στον απλό αναγνώστη για την περιοχή αυτή. Πολλά από αυτά παραμένουν. Όπως λ.χ. ο εντοπισμός της ταυτότητας του Αρχαίου Δήμου ή Δήμων των κλασικών χρόνων που υπήρχαν εδώ. Πρόκειται πράγματι για τον Χολαργό και για την Λευκονόη ή για κάποιον άλλον ή κάποιους άλλους; Η απάντηση είναι πολύ δύσκολη αν όχι αδύνατη. Το τσιμέντο σκεπάζει και τα τελευταία στοιχεία αυτής της ταυτότητας. Πολύ φοβούμαστε μάλιστα, ότι το ερώτημα αυτό, δεν πρόκειται ποτέ να απαντηθεί.

Τονίζουμε ότι στην έκδοση αυτή τα γεγονότα εκτίθενται συνοπτικά, χάριν οικονομίας και ότι όλη η προσπάθειά μας είχε σαν στόχο την δημιουργία ενός ευχρήστου βιβλίου που θα απευθύνεται στον μέσο αναγνώστη, στις νέες γενιές, στους μαθητές της πόλης μας.

Το έργο τούτο, απευθύνεται και στον μελετητή ή στον ερευνητή που θα ήθελε να προσθέσει ενδεχομένως και την δική του προσπάθεια στην καταγραφή της ιστορίας της πόλης· αλλά κυρίως απευθύνεται στους κατοίκους του Δήμου μας. Οι συγγραφείς του θα είναι ευτυχείς αν ο αναγνώστης γνωρίζοντας την ιστορία αυτού του τόπου, τον αγαπήσει τόσο, ώστε να μην αδιαφορεί γι' αυτόν.

ΙΛΙΟΝ 1995

1. Πολλοί γνωστοί ιστορικοί συγγραφείς, για δικούς τους λόγους, αποκρύπτουν ή παραποιούν σημαντικά ιστορικά γεγονότα που αφορούν την περιοχή μας, και κυρίως γεγονότα της Οθωνικής περιόδου.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Α' Το Λεκανοπέδιο και η κοιλάδα του Κηφισού.

Οι αρχές της ιστορίας των Αθηνών και γενικότερα του λεκανοπεδίου, χάνονται στα βάθη των μύθων και των θρύλων· και πίσω απ' αυτούς προσπαθεί ο μελετητής να ξεχωρίσει την αλήθεια, να διακρίνει το πραγματικό γεγονός, να δώσει πειστικές απαντήσεις, να συνθέσει, να αναπαραστήσει, σε τελευταία ανάλυση, αυτό που έσβησε ο χρόνος και η λήθη.

Κύριο χαρακτηριστικό του λεκανοπεδίου, οι τόσο αρμονικοί ορεινοί όγκοι του και το «*σμιλευμένο ερωτικά τοπίο, η γοητεία του οποίου τόσο πολύ τραγουδήθηκε*» κατά τους διασήμους γεωλόγους Βαλόν και Γκωντρώ. Θα πρέπει ιδιαίτερος να επισημάνουμε ότι η οροσειρά του **Αιγάλεω**, αποτελεί το ένα από τα τέσσερα μέλη, τον έναν από τους τέσσερις ορεινούς όγκους, που δημιουργούν το περίφημο "πέταλο" των Αθηνών. Ένα πέταλο που προστάτευσε το λεκανοπέδιο και τους κατοίκους του για χιλιάδες χρόνια και τους επέτρεψε να ισχυρίζονται πως είναι αυτόχθονες.¹ Τα άλλα τρία μέλη του πετάλου, είναι οι ορεινοί όγκοι της Πάρνηθας, του Πεντελικού και του Υμηττού.

Σ' αυτή την υπέροχη εικαστική σύνθεση, έρχονταν να προστεθούν και τα δυο πανέμορφα ποτάμια των Αθηνών ο Ιλισσός και ο **Κηφισός**. Ο Κηφισός, που οριοθετεί συνάμα και τον δυτικό τομέα του λεκανοπεδίου, έχει ιδιαίτερη σημασία για την περιοχή Δ - ΒΔ των Αθηνών αφού με τα νερά του μετέβαλε την φτωχή γη και επέτρεψε εκτός των καλλιεργειών και την ανάπτυξη οικισμών ή Δήμων.

---

1. Θουκ. Ι 2,3

Έχουμε στη διαθεσή μας αρκετά στοιχεία, που μας επιτρέπουν να ανα-
 παραστήσουμε αυτόν τον εκπληκτικό εικαστικό πίνακα του Αθηναϊκού
 λεκανοπεδίου και φυσικά του δυτικού τμηματός του, που με τόσο μεράκι
 φιλοτέχνησε η φύση και με τόση βαρβαρότητα κατέστρεψε ο άνθρωπος
 τον τελευταίο τούτον αιώνα.

Ένας παλιός καθηγητής της Γεωπονικής Σχολής, ο Κων/νος Ζερλέντης,
 γράφει σχετικά: «Στην αρχαιότητα, ο χώρος της σημερινής πόλεως των
 Αθηνών, κυρίως κατά την άνοιξη, ήταν ένας απέραντος συνεχής κήπος με
 εναλλασσόμενες μορφές δενδρώδους, θαμνώδους, φρυγανώδους και πώ-
 δους βλαστήσεως... Μόνο η περιοχή του Αγχεσμού ήταν πετρώδης, άγονη,
 άδενδρη και άνυδρη¹ Ένα τμήμα του Υμηττού, όπως αναφέρει ο
 Πανσανίας ήταν άνυδρο. Κατά μήκος του Κηφισού, εκτείνονταν ο
 Ελαιώνας των Αθηνών, την ωραιότητα του οποίου Από τους νεωτέρους
 περιγράφουν οι **Hettner** (1853) και **Gregorovius** (1887)».²

Πράγματι, όλες οι πηγές συμφωνούν ότι το λεκανοπέδιο ήταν καταπρά-
 σινο. Τόσο τα μεγάλα βουνά των Αθηνών, όσο και τα μικρότερα και οι
 λόφοι, ήταν δασωμένα. Δασικές συστάδες υπήρχαν και στα πεδινά, τα
 γνωστά "ιερά άλση."

Οι σοβαρές επεμβάσεις στο τοπίο της Αττικής, αρχίζουν τα πρώτα χρό-
 νια του 5ου π.Χ. αιώνα³. Οι επεμβάσεις αυτές, είχαν σαν συνέπεια την
 αλλοίωση της γενικής εικόνας του λεκανοπεδίου. Ο Θουκυδίδης μας πλη-
 ροφορεί για δύο μεγάλες καταστροφές που έπαθαν τα δάση της Αττικής,
 εκ των οποίων η πρώτη κατά την διάρκεια των Περσικών Πολέμων⁴.

Το 480 π.Χ. ο Ξέρξης, αφού πέρασε τις Θερμοπύλες και συγκρούστηκε
 με τον Λεωνίδα στην περίφημη Μάχη των Θερμοπυλών, κατέβηκε στην
 Αττική και την ερήμωσε. Οι Αθηναίοι καταστράφηκαν και πυρπολήθηκαν.
 Πριν προλάβει να συνέλθει το λεκανοπέδιο απ' αυτή την καταστροφή,
 δέχτηκε άλλη καινούργια, από τον Μαρδόνιο αυτή την φορά, που

1. Αυτό βεβαίως το αναφέρουν ο Πλάτων και ο Ξενοφών, αλλά για την εποχή
 τους. Φυσικά και ο Αγχεσμός ήταν πριν τους ιστορικούς χρόνους, πράσινος.

2. Κων/νου Ζερλέντη: «Το πράσινο των Αθηνών».

3. Αν εξαιρέσουμε την αναφορά του Πλάτωνα για τις καταστροφές του λεκανο-
 πεδίου λόγω κατακλυσμών, κατά την διάρκεια των 9.000 χρόνων της ιστορίας της
 Αττικής. Πλάτωνος: Κριτίας 111 Β

4. Θουκ. Β 22

ερήμωσε την Αττική και κατέκτησε την Αθήνα.

Μια άλλη επέμβαση στον δασικό πλούτο του λεκανοπεδίου, έγινε την ίδια εποχή από τους ίδιους τους Αθηναίους, οι οποίοι υλοτομούσαν ό,τι απέμεινε από τις καταστροφές των Περσών για να ικανοποιήσουν τις ναυπηγικές τους ανάγκες. Κατά την διάρκεια του Πελοποννησιακού Πολέμου, όχι λίγες φορές, οι Λακεδαιμόνιοι στις επιδρομές που έκαναν, κατέστρεψαν τις καλλιεργημένες εκτάσεις του λεκανοπεδίου, στην προσπαθειά τους να αποδυναμώσουν τους Αθηναίους που κλείνονταν στα τείχη της πόλεως.

Τέτοιες επιδρομές αναφέρονται αρκετές και στο Θριάσιο Πεδίο αλλά και στο Αθηναϊκό Πεδίο δηλαδή στην δυτική Αθήνα. Και μαζί με τα σπαρτά και τους κήπους, οι Σπαρτιάτες έκαιγαν ή δενδροτομούσαν και τα δάση.

«Τέτοια καταστροφή -σημειώνει ο Θουκυδίδης- ούτε οι νεώτεροι έχουν ποτέ αντικρύσει. Εκτός από την εποχή της επιδρομής των Περσών...»

Τις καταστροφές αυτές, των οποίων το μέγεθος δεν γνωρίζουμε ακριβώς, τις επιβεβαιώνει και ο Πλάτωνας. Και δεν ήταν μόνον οι Λακεδαιμόνιοι που κατέστρεφαν. Οι ίδιοι οι Αθηναίοι την εποχή εκείνη, υλοτομούσαν για να καλύψουν τις ανάγκες που προέκυπταν από την κατασκευή των μεγάλων υπερλάμπρων οικοδομημάτων. Θα πρέπει ωστόσο να υποθέσουμε με βεβαιότητα ότι οι καταστροφές αυτές ήταν πολύ μεγάλες για να αναγκάσουν τον Μέγα φιλόσοφο να αναπολεί στον "Κριτία" τα δασωμένα βουνά της Αθήνας¹ *«...δεν έχει παρέλθει -γράφει- και πολύς χρόνος από τότε που από τα όρη αυτά εκόπησαν δένδρα κατάλληλα για τα μεγαλύτερα οικοδομήματα των οποίων οι στέγες σώζονται ακέραιες ακόμα και σήμερα. Υπήρχαν ακόμα και πολλά άλλα ήμερα δένδρα και απέραντοι βοσκότοποι. Αλλά και το νερό της βροχής που έριχνε ο Δίας κάθε χρόνο, το έπινε η γη και δεν το έχανε όπως τώρα, που τρέχει πανω στην απογυμνωμένη γη και χύνεται στη θάλασσα. Επειδή είχε πολύ χώμα το νερό αποταμιεύονταν εκεί και έτρεχε από τα υψηλότερα μέρη στα χαμηλότερα. Σε όλα τα μέρη της η χώρα είχε άφθονα νερά πηγών και ποταμών, από τα οποία και σήμερα ακόμη έχουν απομείνει ιερά σημεία, χρησιμεύοντα σαν απόδειξη ότι όλα αυτά είναι αληθινά...»*

1. Πλάτωνος: Κριτίας 111

Επιβεβαιώνει συνεπώς εδώ ο Πλάτωνας, ότι σε προηγούμενες εποχές, η γη ήταν εύφορη, με νερά, βοσκοτόπους και πολλά άγρια και ήμερα δένδρα. Στο ίδιο έργο του τονίζει, ότι τα όρη δεν ήταν πετρώδη, αλλά «...γεμάτα από παχύ χώμα, με πολλά δάση, φανερά σημάδια των οποίων υπάρχουν ακόμη...»

Αιώνες αργότερα, στα μέσα του 2ου μ.Χ. αιώνα, τα ίδια περιγράφει κι ένας άλλος συγγραφέας ο Αλκίφρονας:¹ «...Τώρα που ήρθε ο καιρός -γράφει- αφού έσκαψα χαντάκια και βάθυνα τους λάκκους, αποφάσισα να φντέψω ελιές και να φέρω ποτιστικό νερό που διοχετεύεται από το κοντινό φαράγγι.

Όμως έπιασε τέτοια βροχή, ώστε επί τρεις ημέρες και νύχτες κατέβασε νερό όσο ένα ποτάμι, από τις κορυφές των βουνών. Τα νερά, παρασύροντας στον δρόμο τους λάσπη, γέμισαν και καταχώσανε τους λάκκους, έτσι που ισοπεδώθηκε το παν, χωρίς να διακρίνονται οι λάκκοι και τα χαντάκια. Έτσι οι κόποι μου αφανίστηκαν κι έγινε το παν ίσωμα...»

Χωρίς αμφιβολία, σημαντική επέμβαση στο Αττικό τοπίο, συνιστούν και οι μεταρρυθμίσεις του Σόλωνα, του Πεισιστράτου και του Κλεισθένη, μεταρρυθμίσεις οι οποίες απετέλεσαν σταθμό στην αρχαία αττική γεωργία.

Ειδικότερα για την κοιλάδα του Κηφισού και τους κοντινούς στην οροσειρά του Αιγάλεω Δήμους, μπορεί να μην έχουμε πολλές πηγές και ειδικές αναφορές, υπάρχουν ωστόσο πολλές πληροφορίες που μπορούμε να αντλήσουμε από διαφόρους αρχαίους συγγραφείς και να συνάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα τα οποία θα μας επιτρέψουν να σχηματίσουμε μία μάλλον καλή εικόνα του τοπίου κατά τους κλασσικούς χρόνους.

1. Αλκίφρονος: Επιστολαί, βιβλίο Β (III, 13)

Κατά μήκος της κοιλάδας του Κηφισού, ο οποίος θα πρέπει να σημειώσουμε είχε άφθονα νερά,¹ εκτεινόταν ο απέραντος Ελαιώνας, απομεινάρια του οποίου σώζονται μέχρι σήμερα. Ο Ελαιώνας αυτός που αναπτύχθηκε ακόμα περισσότερο στην κλασική περίοδο,² άρχιζε από τον Πειραιά και έφτανε μέχρι τους πρόποδες της Πάρνηθας.

Στο "σώμα" του, στα διάφορα ξέφωτα, καλλιεργούνταν αμπέλια, δημητριακά, συκίες και άλλα οπωροφόρα δένδρα, καθώς και λαχανικά· κυρίως στις αρτηρίες του Κηφισού που κατέβαιναν από την οροσειρά του Αιγάλεω, αλλά και κατά μήκος της κοίτης του ποταμού, δηλαδή στην κοιλάδα του Κηφισού, στο κατ' εξοχήν "πεδίο".

Η εικόνα αυτή θα διατηρηθεί και θα φτάσει μέχρι την εποχή μας. Και είναι αυτή που αντίκρουσε ο Ηρακλείδης, μπαίνοντας στο λεκανοπέδιο από την δίοδο του Πυθίου στο Δαφνί, ακολουθώντας την Ιερά Οδό που διέσχιζε την καλλιεργημένη και γλυκεία ύπαιθρο, την πέραν του Διπύλου, στα δυτικά της πόλεως, έτσι όπως μας την σώζει ο Δικαίταρχος: «*Εντεύθεν - γράφει - εις το Αθηναίων έπεισιν άστυ· οδός ηδεία, γεωργουμένη πάσα εχουσα (τι) τη όψει φιλάνθρωπον...*»³

1. Στον "Οιδίποδα επί Κολωνώ", ο Σοφοκλής περιγράφει αριστοτεχνικά αυτή την εικόνα:

«Την ευωδιά του ο νάρκισσος/ μ' ουράνια στάλα χύνει/ και θάλλει με χρυσό/
λουλούδι ο κρόκος κι άγρυπνη/ καμμιά δεν παύει κρήνη/ που ρέει στον Κηφισό!
Μα στα χωράφια πιλαλεί/ τρεχάτος νύχτα 'μέρα/ μ' αστέρευτο νερό...

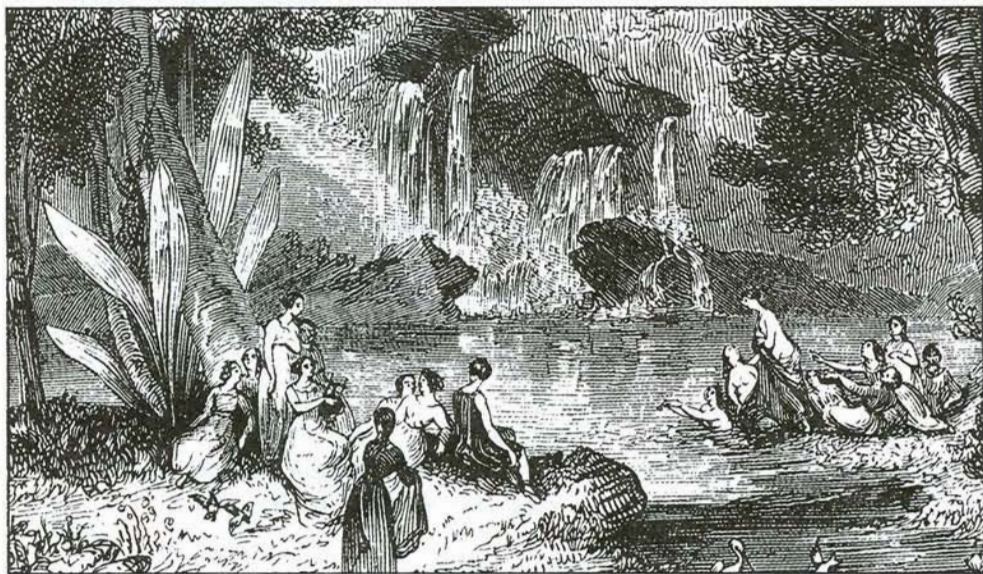
Και κάτι που δεν άκουσα νάχει η Ασία γη/
κ' η Δωρική του Πέλοπος νάχη σαν τούτο νήσος/
αυτόβλαστο ακατάλυτο φυτό ανθίζει στη γη τούτη/ της παιδοτρόφου της γλαυκής
το φύλλο της ελιάς/ που χέρι γέρου κανενός ή νιού δεν το πειράζει...»

(Μετάφραση: Σίμος Μενάρδος, 1923)

2. Κατά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο, η πυρπόληση της Αθήνας από τους Σπαρτιάτες είναι βέβαιη. (Θουκ. Β 55). Βέβαιη θα πρέπει να θεωρηθεί και η μερική καταστροφή του Ελαιώνα. Αυτό αποδεικνύεται και από τους αυστηρούς νόμους που θέσπισε η Αθηναϊκή Πολιτεία για την προστασία της ελιάς. Ο Λυσίας μας δίνει εξαιρετικές πληροφορίες για το θέμα αυτό (Λυσίου: Περί του σηκού απολογία 6, 24 κ.τ.λ.)

3. Muller F.H.G. II

Ο Emillio Arrigoni, σε μια άξια λόγου προσπάθεια να αναπαραστήσει το Αττικό τοπίο κατά την κλασική εποχή, σημειώνει: «...αυτό (δηλαδή το σημείο που ο Κηφισός τέμνει την Ιερά Οδό) είναι το κέντρο, όχι μόνο το τοπογραφικό αλλά και το ιστορικό, της κοιλάδας του Κηφισού, εκείνου δηλαδή του χαμηλώματος του περιλαμβανομένου μεταξύ των τελευταίων αντερεισμάτων του Αιγάλεω (δηλ. της οροσειράς) και των βραχωδών παραφυάδων του συμπλέγματος Ακρόπολις - Λυκαβηττός - Αγγεσμός. Τα σχετικώς εύφορα προσχωσιγενή εδάφη, τα οποία διασχίζει ο μεγαλύτερος ρους του Αθηναϊκού πεδίου, η άρδευσις και διοχέτευσις τούτων, αι επιτρέψασαι την εντατικήν καλλιέργειαν του εδάφους την μνημονευομένην υπό του Δικαιάρχου, συνέβαλον ώστε κατά την αρχαιότητα η κοιλάς του Κηφισού να θεωρείται το κατεξοχήν πεδίο. Ενταύθα κατά την κλασικήν εποχήν αλλά και μετέπειτα, η ζώνη εθεωρήθη πάντοτε εύφορος και πλουσία εις ελαίας...»¹

Οι πηγές του Κηφισού. Γκραβούρα.

1 Emillio Arrigoni: «Στοιχεία προς αναπαράστασιν του τοπίου της Αττικής κατά την κλασικήν εποχήν.» Άρθρο δημοσιευμένο στο περιοδικό Nuova Revista Historica, τεύχος 51 και 53. Αναδημοσιευμένο στο περιοδικό "ΑΘΗΝΑ".

β' Η ανθρώπινη παρουσία και οι πρώτοι οικισμοί

Έχουμε σοβαρότατες ενδείξεις και αρκετά στοιχεία¹ που μας επιτρέπουν να πούμε με βεβαιότητα ότι η ζωή στην Αττική αρχίζει από πολύ νωρίς: από την Μεσολιθική ακόμη εποχή.² Εν τούτοις τα πολυπληθέστερα και τα σημαντικότερα αρχαιολογικά ευρήματα, ανάγονται στην Νεολιθική εποχή και πιο συγκεκριμένα, ανάμεσα στα 6.000 με 5.000 χρόνια π.Χ.

Δεκάδες είναι τα λείψανα των προϊστορικών οικισμών αυτής της εποχής που έχουν εντοπισθεί στην Αττική.

Στο λεκανοπέδιο των Αθηνών, οι οικισμοί αυτοί, όπως είναι φυσικό, αναπτύσσονται κυρίως κοντά στον Ιλισσό και τον Κηφισό ακολουθώντας την πορεία τους.³

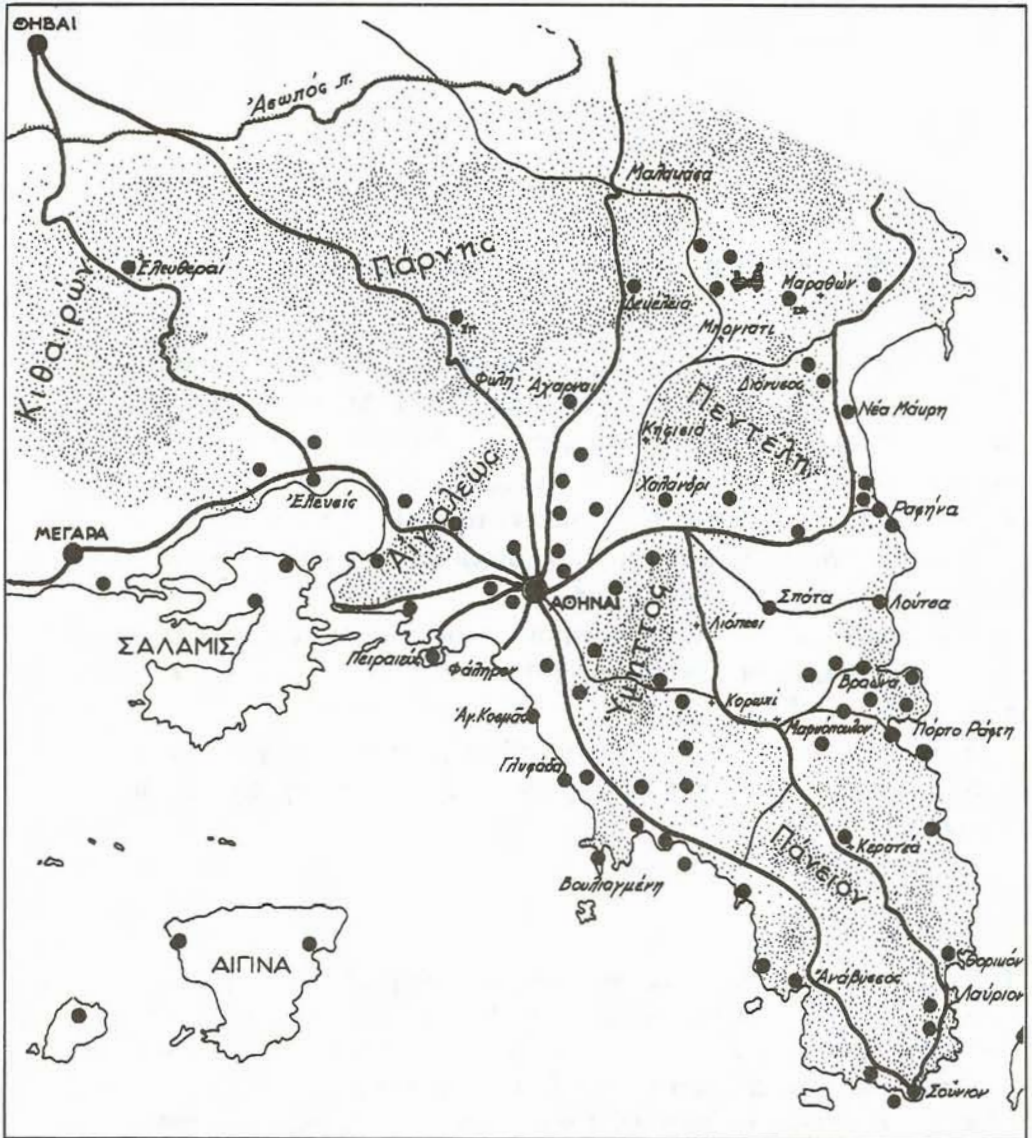
Ο πιο σημαντικός από τους αρχαιότερους αυτούς οικισμούς του λεκανοπεδίου, δημιουργείται στην περιοχή της Ακρόπολης και ονομάζεται **Κραναά**.

1. Το 1967 βρέθηκε τμήμα ανθρωπίνου κρανίου της Μεσολιθικής εποχής κοντά στην Βάρη, ηλικίας 9.000 ετών περίπου. Αξιοπρόσεκτη αν και ανεπιβεβαίωτη από άλλη πηγή είναι και η αναφορά του Πλάτωνα σύμφωνα με την οποία οι Αιγύπτιοι ιερείς πληροφόρησαν τον Σόλωνα ότι κατά την 10η π.Χ. χιλιετηρίδα, στην Αττική κατοικούσε «το κάλλιστον και άριστον γένος παρ' ανθρώποις».

2. Α. Πουλιανός: «Ο Μεσολιθικός κάτοικος της Αττικής» - Ι. Μελάς: «Ιστορία της πόλεως Πειραιώς» Αθήναι 1976 - Κ. Συριόπουλος: «Η προϊστορία της Στερεάς Ελλάδος» Αθήναι 1968 κ.ά.

3. Περιοδ. «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ» τεύχος 39

Χάρτης του Ι. Τραυλού, στον οποίο σημειώνονται οι προϊστορικοί συνοικισμοί ή άλλες προϊστορικές θέσεις της Αττικής.

Πρώτοι κάτοικοι της Αττικής υπήρξαν οι Αρχαιοέλληνες **Πελασγοί**, σύμφωνα με τις αρχαίες πηγές.¹ Αυτό αποδεικνύεται και από τα ευρήματα της αρχαιολογικής σκαπάνης: ερείπια σπιτιών, θολωτοί τάφοι, πελασγικά θεμέλια τειχών, όπλα κ.λ.π. αλλά και από τα τοπωνύμια που διατηρήθηκαν έως τις μέρες μας: Υμηττός, Λυκαβηττός, Βριλησσός, Ιλισσός, Κηφισός κ.τ.λ.²

Οι πελασγικοί συνοικισμοί του λεκανοπεδίου, δέχτηκαν κατά καιρούς κι άλλους πληθυσμούς όπως Κρήτες, Δαρδάνους, Θράκες, Αχαιούς και Ίωνες: οι οποίοι μάλιστα, πολυπληθέστεροι των άλλων μπόρεσαν να τους αφομοιώσουν με τον καιρό.

Όπως προκύπτει από πολλές αρχαίες πηγές³ σοβαρές μεταβολές του πληθυσμού στο λεκανοπέδιο, δεν υπήρξαν. Δεν είχαν λοιπόν και τόσο άδικο οι Αθηναίοι που επέμεναν πάντα ότι είναι αυτόχθονες. «Οι ίδιοι πάντα κατοικούσαν την χώρα» γράφει ο Θουκυδίδης⁴

Κατά την Μυκηναϊκή εποχή, γύρω στα 1.600 με 1500 π.Χ. οι συνοικισμοί στο λεκανοπέδιο -που στο μεταξύ είχαν αναπτυχθεί - άρχισαν να συσπειρώνονται. Αιτία, οι επιθέσεις που δέχονταν από τους Βοιωτούς, αλλά και από τους Κάρες, από την πλευρά της θάλασσας⁵. Ο Στράβωνας μας διέσωσε μία μαρτυρία του Αθτιδογράφου, Φιλόχορου,⁶ σύμφωνα με την

1. Ηρόδοτος I, 56, 57 - Θουκυδίδης IV, 109

2. Ερείπια τέτοιων τειχών έχουν εντοπισθεί και στη θέση "Γεροβουνό" (σήμερα ανήκει στον Δήμο Καματερού) αλλά και θολωτός τάφος εκεί κοντά.

3. Ηρόδοτος VII - Θουκυδίδης I, 2 - Πλάτωνος: «Μενέξενος» - Ισοκράτης: «Πανηγυρικός» - Ευριπίδης: «Μήδεια» - Αριστοφάνης: «Σφήκες» - Διόδωρος I, 29 κ.τ.λ.

4. Θουκυδίδης: «Την γαρ χώραν (δηλ. την Αττική) αεί οι αυτοί οικούντες διαδοχή των επιγιγνομένων».

5. Περιοδ. «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ» τεύχος 6

6. Στράβωνος: Γεωγραφικά C 397. Αθτιδογράφοι λεγόταν όσοι από τους συγγραφείς πραγματεύονταν τα των Αθηνών. Ο Φιλόχορος έζησε κατά το 330 με 260 π.Χ. κι έγραψε Αθτίδα (δηλ. ιστορία των Αθηνών).

οποία, ο Κέκροπας¹ συνέλαβε πρώτος την ιδέα να συγκεντρώσει όλον τον πληθυσμό της Αττικής και να σχηματίσει 12 πόλεις: Την **Κεκροπία**, την **Τετράπολη**, την **Επακρία**, την **Δεκέλεια**, την **Ελευσίνα**, την **Άφιδνα** (ή Αφίδνες) την **Βραυρώνα**, **Θορικό**, **Κύθηρο**, **Σφηττό**, **Κηφισιά** και ίσως το **Φάληρο**, ή τον **Πειραιά** ή το **Τετράκωμο**² (για την τελευταία αυτή πόλη, επειδή λείπει από το αρχαίο κείμενο, οι απόψεις διίστανται).

Σε ό,τι αφορά τους συνοικισμούς της κοιλάδας του Κηφισού, στους οποίους κυριαρχούσε το ιωνικό στοιχείο, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα, ότι ύστερα από μακρούς αγώνες και αμοιβαίες υποχωρήσεις ενώνονται τελικά και αποτελούν το κράτος της Κεκροπίας, που απλώνονταν στην πεδιάδα του Κηφισού και είχε κέντρο την Ακρόπολη.

Δύο αιώνες περίπου αργότερα, ο Θησέας συγκέντρωσε όλες αυτές τις πόλεις και σχημάτισε μία και μόνο, την **Αθήνα** (Αθήναι είναι η σωστή ονομασία).³ Αυτό το τελευταίο δέχεται και ο Αριστοτέλης στην "Αθηναίων Πολιτεία" σημειώνοντας: «Όταν ο Ίων κατοίκησε μαζί τους (δηλ. με τους ντόπιους κατοίκους) τότε αυτοί ονομάστηκαν Ίωνες. Ο δε Πανδίων, ο οποίος εβασίλευσε μετά τον Ερεχθέα, δίδενε με την αρχήν εις τους υιούς του. Αλλά έτσι οι Αθηναίοι βρίσκονταν σε πολιτικές διαμάχες μεταξύ τους. Ο Θησέας ήταν εκείνος που τελικά τους συμφιλίωσε με δικαιοσύνη και ισότητα».⁴

Αλλά και ο Θουκυδίδης τα ίδια λέει: «Οι πολλοί Αθηναίοι -γράφει- είχαν συνηθίσει να μένουν κοντά στα χωράφια τους από τα πολύ παλιά χρόνια... Γιατί την εποχή του Κέκροπα και των πρώτων βασιλέων, κατοικούσαν σε ξεχωριστούς συνοικισμούς που είχαν ο καθένας τους χωριστά πρωτανεία και δικούς τους άρχοντες και μαζεύονταν γύρω στον βασιλιά τους για να

1. Ο Κέκροπας που βασίλευσε κάπου 50 χρόνια, από το 1582 έως το 1532 π.Χ., διαδέχθηκε τον Ακταίο αφού πήρε γυναίκα την θυγατέρα του. Επί της βασιλείας του Κέκροπος, θεωρείται ότι κλείνει η Πελασγική εποχή της Αττικής (Γ. Κωνσταντινίδου: «Ιστορία των Αθηνών» Αθήναι 1930).

2. Μαραθώνας

3. Είτε γιατί πολλοί από τους οικισμούς είχαν το όνομα Αθήνη, είτε -και το πιθανότερο - γιατί η Αθηνά λατρεύονταν ως κορυφαία θεότητα στους περισσότερους ή και σε όλους.

4. Εξ Ηρακλείδου Επιτομής, V. Rose, Agist. Fr. 370 απόσπασμα που ανήκει στην «Αθηναίων Πολιτεία» του Αριστοτέλους.

πάρουν τις αποφάσεις όλοι μαζί όταν υπήρχε κάποιος κίνδυνος... Όταν όμως βασίλευσε ο Θησέας, που φάνηκε συνετός και ισχυρός, τακτοποίησε την χώρα (την Αττική) σε πολλά και κατήργησε τα βουλευτήρια και τις κυβερνήσεις των άλλων πόλεων, κάνοντας όλους τους κατοίκους, πολίτες μιας πολιτείας, αυτής που υπάρχει σήμερα».¹

Ίσως πιο σαφής ως προς την πολιτική σημασία αυτών των μεταρρυθμίσεων, είναι ο Πausanias, ο οποίος αναφέρει ότι ο Θησέας καθιέρωσε στην Αθήνα την Ισοπολιτεία... και παρέδωσε την Αρχή στον Δήμο και έκτοτε οι Αθηναίοι, παρέμειναν υπό το Δημοκρατικό πολίτευμα, μέχρις ότου ο Πεισίστρατος επαναστάτησε και έγινε Τύραννος.²

Ο Ελαιώνας των Αθηνών. Γκραβούρα.

1. Θουκ. II, 15

2. Πausanias: «Ελλάδος περιήγησις» Αττικά, Α 2-3. Να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τον ίδιο περιηγητή (τον Πausanias) πρώτος βασιλιάς της Αττικής δεν ήταν ο Κέκροπας αλλά ο Ακταίος. (Πausanias, Αττικά Α 2-6).

Υ' Διοικητικές μεταβολές - μεταρρυθμίσεις

Από τα αρχαιότατα ακόμη χρόνια, από την εποχή του Ερεχθέως του Β' οι κάτοικοι της Αττικής χωρίστηκαν σε τέσσερις φυλές ή τάξεις: Τους Γελέοντες ή Τελέοντες, τους Αιγικορείς, τους Αργαδείς και τους Όπλητες.¹

Εμπνευστής αυτού του διαχωρισμού, φέρεται ο γενάρχης Ίων, ο γιός του Ξούθου. Οι Γελέοντες ήταν αυτοί που έπρατταν τα κοινά (πιθανώτατα ιερείς) οι Αιγικορείς κτηνοτρόφοι, οι Αργαδείς γεωργοί και βιοτέχνες και οι Όπλητες πολεμιστές, κατά την επικρατέστερη άποψη.

Ο Πλούταρχος² μας δίνει κι έναν άλλο διαχωρισμό του πληθυσμού που έγινε από τον Θησέα: *«Δεν αφήκε όμως -γράφει- την δημοκρατία να είναι άτακτος και ανάμικτος από όλο αυτό το πλήθος που συνέρρησε αδιακρίτως. Αλλά πρώτος αυτός, χώρισε τους Ευπατρίδες, του Γεωργούς και τους Δημιουργούς (επαγγελματίες) ορίσας τας εξής: Οι μεν Ευπατρίδαι να εποπτεύουν τα θεία και να γίνονται άρχοντες και να είναι νομοδιδάσκαλοι και ερμηνευταί των οσίων και των ιερών· έτσι τους ανέδειξεν ούτως ειπείν ίσους προς τους άλλους πολίτας.*

1. Ηρόδοτος V 66

Τα ονόματα αυτά αντιπροσώπευαν τα τέσσερα παιδιά του Ίωνος: Γελέων, Αιγικορεύς, Αργαδεύς και Όπλης. Κατά τον Πλούταρχο (Σόλων, 23) «πιθανώς οι κάτοικοι να ονομάστηκαν έτσι από τον τρόπο του βίου τους: Όπλητες οι πολεμιστές, Αργαδείς οι εργατικοί, Τελέοντες οι γεωργοί, Αιγικόρείς οι ασχολούμενοι με βοσκές και ποιμενικά έργα.»

2. Πλούταρχου: Θησεύς, 25.

*Διότι οι μεν Ευπατριίδαι εφάινοντο υπερέχοντες κατά την δόξαν, οι δε Γεωργοί κατά την χρησιμότηταν και οι επαγγελματίαι κατά το πλήθος».*¹

Οι μεταβολές αυτές, τόσο σε ό,τι αφορά τον αστικό και τον αγροτικό πληθυσμό, όσο και σε ό,τι αφορά την γεωγραφική (εδαφική) διαίρεση της Αττικής θα συνεχιστούν και στους επομένους αιώνες.

Η ανάπτυξη των αστικών κέντρων, οι πολιτικές έριδες, διαμάχες και μεταβολές, καθώς και η ανάπτυξη της βιοτεχνίας και του εξαγωγικού εμπορίου θα δημιουργήσουν ένα νέο ισχυρότατο κέντρο, τον **Κεραμεικό**. Επί Πεισιστράτου δε, όλος ο δημόσιος βίος των Αθηναίων, από το κέντρο των Ευπατριδών, το Κυδαθήναιο, θα μεταφερθεί στη συνοικία των εμπόρων και βιοτεχνών, τον Κεραμεικό.

Οι μεταρρυθμίσεις του Σόλωνος, καθώς και τα σημαντικά νομοθετικά μέτρα τα οποία έλαβε, δεν κατόρθωσαν να σταματήσουν τις διαμάχες και τις έριδες μεταξύ του πληθυσμού.

Χωρίστηκε τότε ο λαός σε τρία στρατόπεδα, σε τρεις μεγάλες μερίδες αναλόγως του μέρους που κατοικούσε. Στους **Πάραλους** ή Παραλίους, τους **Πεδιείς** ή Πεδιακούς και στους **Διακρίους** δηλ. του ορεινούς. Από την διαμάχη αυτή ο λαός θα ησυχάσει για ένα μεγάλο διάστημα, όσο κυβέρνησε τη χώρα ο Πεισιστρατος. Αλλά μετά τους Πεισιστρατείδες, οι έριδες θα ξαναρχίσουν.

Ο διαχωρισμός των κατοίκων σε Παραλίους, Πεδιακούς και Διακρίους, συνέτεινε στην διάσπαση του πληθυσμού και την υπόθαλψη πνεύματος τοπικισμού και ιδιοτελείας και αρχομανίας.

Ο Κλεισθένης όταν κατά το 508 π.Χ. ανέλαβε την Αρχή ως αρχηγός των Παραλίων και των Διακρίων, αποφάσισε να περέμβει δραστικά. Χώρισε λοιπόν την χώρα σε τρεις εδαφικές περιφέρειες: Το **Άστυ** με τους γύρω συνοικισμούς, τα **Μεσόγεια** και τα **Παράλια**. Στη συνέχεια χώρισε τον πληθυσμό σε δέκα φυλές, τριάντα **τριττύες** και εκατό **Δήμους**.

1. Ίσως πιο σωστό είναι αυτό που σημειώνει ο Πολυδεύκης (V, III) ότι δηλ. για τις μεν φυλές, αυτές επί Κέκροπος ήταν τέσσερεις: Κεκροπίς, Αυτόχθων, Ακταία, Παραλία.

Επί Κραναού μετωνομάσθησαν σε Κραναίς, Αθίς, Ποσειδωνίς, Ηφαισίς.

Επί Ερεχθέως: Τελέοντες, Όπλητες, Αιγικορείς, Αργαδείς.

Ο ίδιος, σχετικά με την διαίρεση του πληθυσμού σε τάξεις σημειώνει ότι: «από παλαιά αυτές ήταν τρεις: Ευπατριίδες, Γεωργοί, Δημιουργοί.»

Κάθε φυλή χωρίζονταν σε τρεις τριττύες. Μία σε κάθε Περιφέρεια δηλ. Άστυ, Μεσόγεια, Παράλια. Κάθε μία συνεπώς από αυτή την Περιφέρεια, είχε δέκα τμήματα, δέκα τριττύες.

Με τον τρόπο αυτόν ο Κλεισθένης, στέρησε την κάθε περιοχή αλλά και την κάθε φυλή από την διεκδίκηση τοπικών συμφερόντων, αφού οι τριττύες κατενεμήθησαν με τέτοιον τρόπο, ώστε οι νέες φυλές να μην έχουν συνεχόμενο έδαφος.

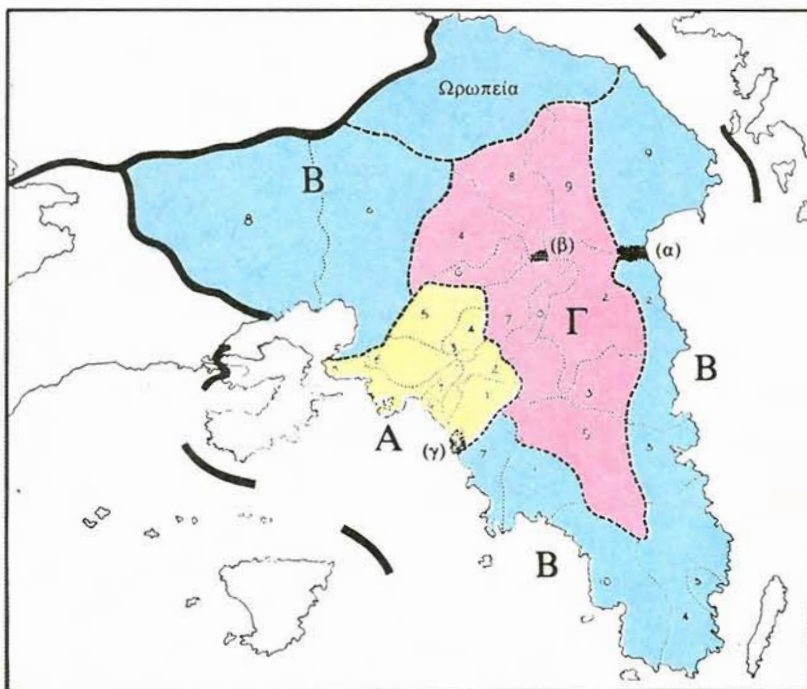
Για να ξεχαστούν οι προηγούμενες διαφορές του πληθυσμού, ο Κλεισθένης έδωσε στις φυλές ονόματα επωνύμων ηρώων ή παλαιότερων βασιλέων: **Αιαντίς, Αιγίς, Ακαμαντίς, Αντιοχίς, Ερεχθίς, Ιπποθωντίς, Κεκροπίς, Λεωντίς, Οινής και Πανδιονίς.**

Σύμφωνα επομένως με την νέα διαίρεση, κάθε φυλή περιελάμβανε Δήμους και από τις τρεις γεωγραφικές Περιφέρειες. Η Πανδιονίς λ.χ. φυλή αποτελούνταν από τις τριττύες: Κυδαθηναίων του Άστεως, Παιωνίαν της Μεσογείου και Μυρρινούντα της Παραλίας. Από τότε επικράτησε να προσωνομάζονται οι πολίτες και με το όνομα του Δήμου στον οποίο ανήκαν. Π.χ. Περικλής Χολαργεύς, Κράτης Λευκονοεύς κ.λ.π.

Δυστυχώς, τόσο ο αριθμός των Δήμων¹ όσο και τα ακριβή οριά τους, καθώς επίσης και η ένταξή τους σε συγκεκριμένη φυλή, καλύπτονται σε μεγάλο βαθμό από πέπλο μυστηρίου.² Για τους περισσότερους απ' αυτούς, οι απόψεις διίστανται. Είναι τόσες λίγες οι γραπτές πηγές, καθώς και τα αρχαιολογικά ευρήματα, που δεν μας επιτρέπουν την ακριβή τοποθέτησή τους στον Αττικό χάρτη.

1. Ο Ηρόδοτος (V, 69) αναφέρει ότι οι δήμοι ήταν 100. Ο αριθμός όμως αυτός αμφισβητείται. Ο ιστορικός και περιηγητής Πολέμων (Στράβων Θ, I, 16) ανεβάζει τον αριθμό τους, στους 174. Οι νεώτερες έρευνες μας έχουν δώσει δύο πλήρεις καταλόγους, τον έναν με 178 και τον άλλο με 179 Δήμους.

2. Για μερικούς μάλιστα, δεν γνωρίζουμε παρά μόνο το όνομά τους.

1. ΕΡΕΧΘΙΣ

- A. Ευώνυμον
- B. Λαμπτραί
- Γ. Κηφισιά

2. ΑΙΓΙΣ

- A. Κολλυτός
- B. Αλαί Αραφηνίδες
- Γ. Επακρία

3. ΠΑΝΔΙΟΝΙΣ

- A. Κυδαθηναίων
- B. Μυρρινούς

- Γ. Παιανία

4. ΛΕΟΝΤΙΣ

- A. Σκαμβωνίδα
- B. Φρεάριοι
- Γ. Ευπυρίδα

5. ΑΚΑΜΑΝΤΙΣ

- A. Κεραμεικός ή Χολαργός
- B. Θορικός
- Γ. Σφηττός

6. ΟΙΝΗΣ

- A. Λακιάδαι
- B. Θρία
- Γ. Πεδίας

7. ΚΕΚΡΩΠΙΣ

- A. Μελίτη
- B. Αιξωνή
- Γ. Φλυά

8. ΙΠΠΟΘΩΝΤΙΣ

- A. Πειραιεύς

- B. Ελευσίς

- Γ. Δεκέλεια

9. ΑΙΑΝΤΙΣ

- A. Φάληρον
- B. Τετράπολις
- Γ. Άφιδνα

10. ΑΝΤΙΟΧΙΣ

- A. Αλωπεκή
- B. Ανάφλυστος
- Γ. Παλλήνη

Στον χάρτη εικονίζονται οι 30 Κλεισθενικές Τριττύες.

A. Άστυ, B. Παραλία, Γ. Μεσόγειος.

Ασάφεια και σύγχυση επικρατεί σε ό,τι αφορά τον αριθμό των Δήμων, καθώς και σε ό,τι αφορά τα ακριβή όριά τους και την ενταξή τους σε συγκεκριμένη φυλή.

Ενδεικτικά δημοσιεύουμε, με κάθε επιφύλαξη, την εκδοχή των Leveque - Vidal Naguet για την διαίρεση της Αττικής καθώς και τον πίνακα των 10 φυλών και 30 τριττύων.

Η περιοχή που προσδιορίζεται από το Νο 5, αφορά την Ακαμαντίδα φυλή και στην περιοχή A (Άστυ) συμπίπτει με την περιοχή μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Α' Οι δήμοι της περιοχής κατά την αρχαιότητα.

Αλλά όσο πλούσια είναι τα στοιχεία που μας επιτρέπουν να "φωτογραφήσουμε" το τοπίο των Αθηνών και του δυτικού τμήματος του λεκανοπεδίου κατά την αρχαιότητα, τόσο φτωχές είναι οι πληροφορίες που έχουμε για την ταυτότητα των οικισμών της περιοχής.

Τόσο, από τις αρχαίες γραπτές πηγές, όσο και από τα αρχαιολογικά ευρήματα που έρχονται στην επιφάνεια, προκύπτει ότι και στον δυτικό τομέα του λεκανοπεδίου αναπτύχθηκε πλήθος οικισμών.¹

Χωρίς αμφιβολία οι περισσότεροι απ' αυτούς, βρίσκονταν κοντά στην Ιερά Οδό και κατά μήκος της, από τον Κηφισό μέχρι την Είσοδο του Πυθίου (το σημερινό Δαφνί).

Πολλών οικισμών η θέση έχει προσδιοριστεί με σχετική ακρίβεια. Τα ερωτήματα όμως για τη θέση των υπολοίπων παραμένουν.²

Θα πρέπει να τονίσουμε ότι καμιά συστηματικά ανασκαφή δεν έχει γίνει στην περιοχή που εξετάζουμε.

---

1. Μην ξεχνάμε ότι ο Δήμος, δεν ήταν παρά ένας μικρός οικισμός στις περισσότερες περιπτώσεις, μικρή αγροτική περιφέρεια και φυσικά η κατωτάτη διοικητική μονάδα, κυρίως μετά τις μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη.

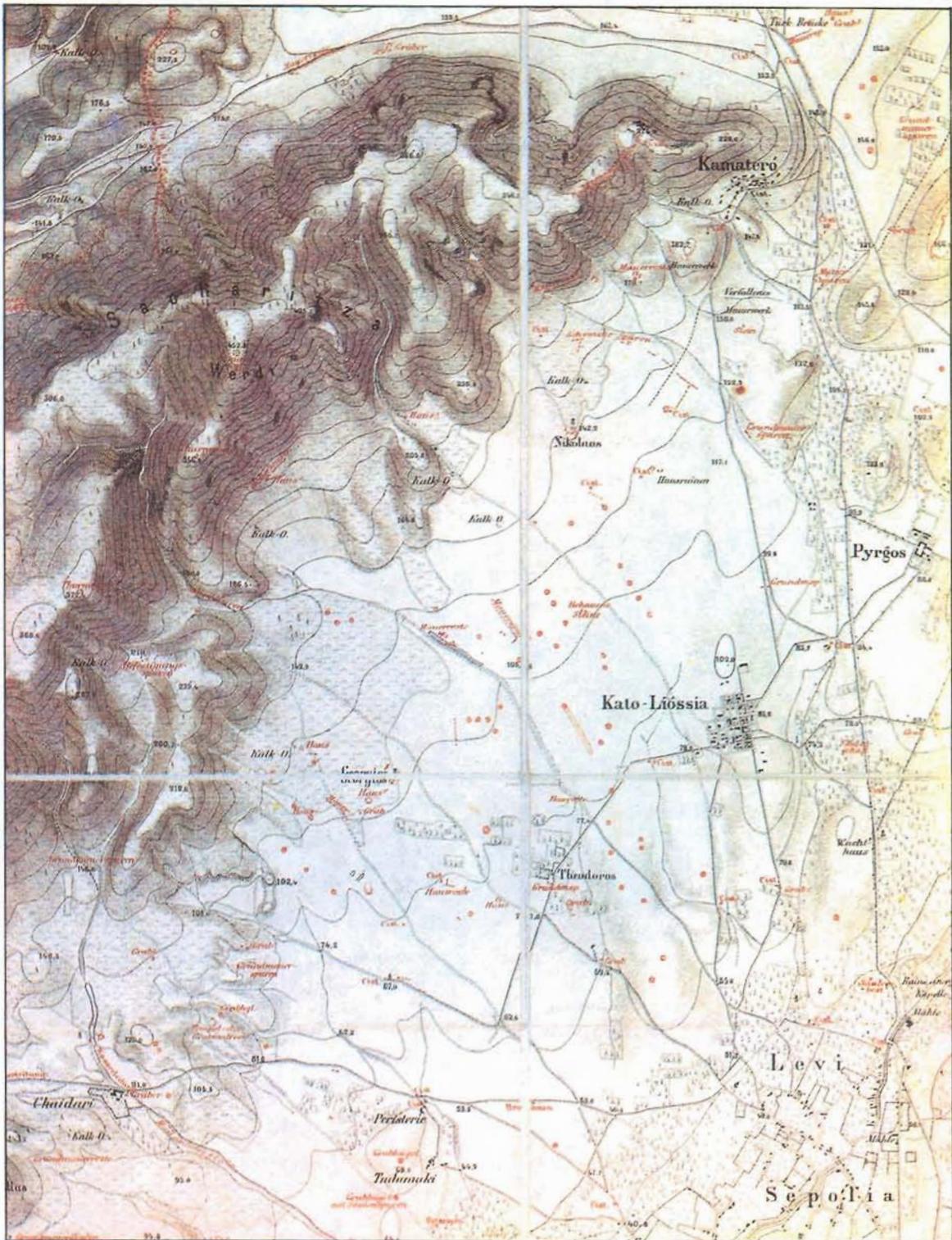
2. Ο **Ναπ. Ξανθούλης** στην μελέτη του με τίτλο: «Η Γέννησις των Διδύμων Δημοκρατία - Αυτοδιοικήσις και οι αρχαίοι Δήμοι της Αττικής» Αθήναι 1973, δημοσιεύει τις πιθανές θέσεις των αρχαίων Δήμων και σημειώνει σχετικά: «τόσο ο αριθμός αυτός (δηλ των Δήμων) όσο και η σημερινή θέσις αυτών αναγράφονται με πάσαν επιφύλαξιν, δεδομένου ότι μερικῶν δήμων αμφισβητεῖται υπό των αρχαιολόγων και αυτή αὐτή η ὑπαρξις, άλλων δε γνωστών δήμων παραμένει άγνωστος η φυλή, η περιοχή και ακριβής σημερινή θέσις...».

Αν εξαιρέσουμε τα επιφανειακά ευρήματα που σημειώνουν οι ξένοι χαρτογράφοι του 18ου και 19ου αιώνα στην περιοχή του σημερινού Δήμου Ιλίου, καθώς και τα ευρήματα στους Αγ. Θεοδώρους (στο νεκροταφείο Νέων Λιοσίων) όλα τ' άλλα αρχαιολογικά ευρήματα ήρθαν στο φως όλως τυχαίως από οικοδομικές εκσκαφές και εκσκαφές των Δημοσίων Οργανισμών ή των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Όσα ευρήματα σώθηκαν, βρίσκονται στις αποθήκες της αρμοδίας αρχαιολογικής Εφορείας και σε διάφορα μουσεία. Πολλά έχουν θαφτεί μαζί με το τσιμέντο χωρίς να γίνουν ποτέ γνωστά¹ ενώ αρκετά άλλα κατέχουν ιδιώτες, χωρίς να έχουν καταγραφεί. Η αδιαφορία της Πολιτείας, ο φόβος των ιδιοκτητών οικοπέδων, η άγνοια των κατοίκων είναι συνυπεύθυνα για την καταστροφή ή την εξαφάνιση μεγάλου μέρους των ευρημάτων της περιοχής.

Δυστυχώς στην παρούσα εργασία, δεν είναι δυνατόν να περιληφθεί το σύνολο των ευρημάτων. Θα αναφέρουμε όμως τα πιο σημαντικά που έχουν έρθει στο φως μέχρι σήμερα.

1. Είτε γιατί οι ιδιοκτήτες των οικοπέδων ήθελαν να αποφύγουν την παύση των οικοδομικών εργασιών, είτε γιατί οι αρμόδιοι εκτιμούσαν ότι τα ευρήματα "δεν έχουν ιδιαίτερη αξία".

Χάρτης του Kaupert 1878 - 1879, όπου με κόκκινο σημειώνονται τα διάσπαρτα επιφανειακά αρχαιολογικά ευρήματα, της περιοχής μας.

β' Αρχαιολογικά ευρήματα στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Ιλίου.

Ξένοι χαρτογράφοι του 18ου και 19ου αιώνα σημειώνουν στην περιοχή του Δήμου Ιλίου ερείπια του αρχαίου Δήμου ΤΡΩΩΝ, αυτού που ονομάστηκε αργότερα Δήμος ΞΥΠΕΤΗΣ. Δυστυχώς δεν έγινε δυνατό να προσδιοριστούν τα ερείπια αυτά¹ ούτε γνωρίζουμε σε τι ακριβώς συνίσταντο.

• Στα 1853 ο ακούραστος ερευνητής **Κυριακός Πιττάκης**, μελέτησε επιφανειακά ευρήματα στην περιοχή της Ανθούπολης, γύρω από το ναΐδριο των Αγ. Θεοδώρων στο νεκροταφείο της πόλης μας, καθώς και μέλη που βρέθηκαν εντοιχισμένα στο ναΐδριο αυτό.

Ιδιαίτερος ο Πιττάκης μελέτησε ένα βάθρο αγάλματος που βρέθηκε εντοιχισμένο στην μικρή αυτή εκκλησία. Το βάθρο έφερε την επιγραφή:

. ΠΟΛΛΩΝΙ
. ΚΡΑΤΗΣΠΑΜΦΙΛΟΥ
ΛΕΥΚΟΝΟΕΥΣ

Το άγαλμα δηλ. ήταν αφιερωμένο στον Απόλλωνα, έργο του γλύπτη Κράτη, υιού του Παμφίλου, από τον Δήμο της Λευκονόης.

Με τα ευρήματα όμως αυτά του Πιττάκη, καθώς και με τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την μελέτη τους, θα ασχοληθούμε στην συνέχεια.

1. Εκτός κι αν ταυτίζονται είτε με τα των Αγ. Θεοδώρων, είτε με τα του Γεροβουνού. Είναι λογική αυτή η απόκλιση στους γενικούς χάρτες. Άλλοι χαρτογράφοι, όπως ο Sommer το 1837, ο Kaupert 1878-79, σημειώνουν πάρα πολλά διάσπαρτα αρχαιολογικά ευρήματα στην περιοχή. Βλ. χάρτη σελ. 31

- Εκεί κοντά, στο κτήμα του Αγγέλου Ματρούζου, υπήρχαν μέχρι πρότινος δύο από κροκαλοπαγή πέτρα, παραστάδες θύρας, οι οποίες κατά τις εκτιμήσεις των ειδικών ανήκαν μάλλον σε ταφικό μνημείο.¹
- Είκοσι μέτρα Α των παραστάδων στο ίδιο κτήμα, βρέθηκε καθέτως τοποθετημένος στο έδαφος πίθος που καλυπτόταν από τετράγωνη πλάκα. Το εύρημα αυτό χρονολογήθηκε και εντάσσεται στους κλασσικούς χρόνους.
- Πενήντα μέτρα ΒΑ των παραστάδων που προαναφέραμε, κατά την διάνοιξη θεμελίων της οικίας της Ελ. Πανίδου το 1961, βρέθηκε τμήμα μεγάλου επιτυμβίου αναγλύφου (σωζόμενο ύψος 0,76 μ. πλάτος 0,46 μ.) «*λίαν επιμελούς εργασίας των τελευταίων χρόνων του 5ου π.Χ. αιώνας*»²
- Από τα τυχαίως ανευρεθέντα επιτύμβια στην Ανθούπολη³ κατά το 1963, αξίζει να αναφερθούν:

α. Κυλινδρικός κιονίσκος που φέρει την επιγραφή:
ΔΙΟΔΩΡΟΣ / ΑΠΟΛΛΩΔΩΡΟΥ / ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ

β. Το δεξιό μισό ανάγλυφο (σωζόμενο ύψος 1,31 μ.) στο οποίο εικονίζεται άνδρας σε στάση τριών τετάρτων προς τα δεξιά, με θώρακα, βραχύ χιτώνα και ιμάτιο στον ώμο, που συγκρατείται από την δεξιά μασχάλη, όπως κατεβαίνει. Η ένθετη κεφαλή του άνδρα λείπει.

Μπροστά του καθισμένη γυναικεία μορφή, όπως προκύπτει από τα υπολείμματα των πτυχών του χιτώνα που καλύπτει την κνήμη.

Το ανάγλυφο αυτό χρονολογείται τον 4ο π.Χ. αιώνα και είναι από τα τελευταία ανάγλυφα των αττικών επιτυμβίων.

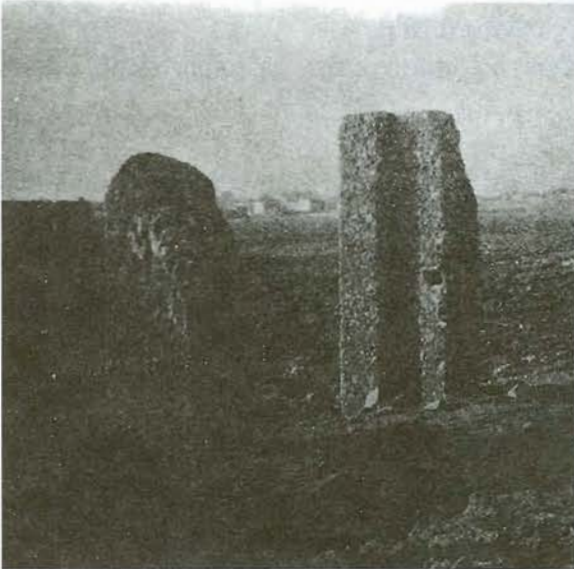
¹ Δυστυχώς τα τελευταία χρόνια έχουν καταστραφεί.

² Το ανάγλυφο παριστά γυναικεία μορφή από την μέση και κάτω.

³ Σε μικρή απόσταση από το ναΐδιο των Αγ. Θεοδώρων.

*Τμήμα επιτυμβίου αναγλύφου,
των τελευταίων χρόνων
5ου π.Χ. αιώνας.*

*Οι δύο παραστάδες θύρας, στο
κτήμα του Αγγ. Ματρόζου,
πιθανότατα ανήκαν σε ταφικό
μνημείο.*

γ. Από κατεστραμμένους τάφους του 4ου π.Χ. αιώνας:
Αρυβαλλοειδής λήκυθος, ελλειπής στον λαιμό, με διακόσμηση δύο επαλλήλων ανθεμίων, πλαισιούμενος από διπλή σπειροειδή κληματίδα.
Ληκύθιο που φέρει δικτυωτό κόσμημα.

- Το 1965, από εκσκαφές του ΟΤΕ βρέθηκε στα Άσπρα Χώματα κοντά στους Αγ. Θεοδώρους, επιτύμβια στήλη από πεντελικό μάρμαρο ύψους 0,73 μ. πλάτους 0,46 μ. με επιστήλιο χωρίς παραστάδες.

Το ανάγλυφο παριστά γυναίκα καθημένη προς τα δεξιά και όρθιον άνδρα που κρατά ένα ραβδί στο αριστερό του χέρι. Ανάμεσα στις δύο μορφές ένα παιδάκι. Πάνω τους, στο επιστύλιο φέρει τα ονόματα:

ΛΙΤΤΙΑΣ (ο άνδρας), ΧΟΙΡΙΝΗ (το παιδάκι) και ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ (η γυναίκα).

Στη βάση του αναγλύφου υπάρχει το δίστιχο επίγραμμα:
«*Ευδαίμων έθανον, δεκάδας δεκ' ετών διαμείψας, ωραίον πένθος παισίν εμοίσι λιπών*»

- Στην ίδια εκσκαφή κατά την αναζήτηση τμημάτων του επιτύμβιου αναγλύφου που έλλειπαν, βρέθηκαν δύο ρωμαϊκές λάρνακες από κυγγυλιάτη λίθο και πορώλιθο που περιείχαν 5 σκελετούς, 1 σκύφος ρωμαϊκής εποχής, καθώς και ρωμαϊκή πρόχους ύψους 0,18 μ.

Βρέθηκε επίσης και άλλος τάφος κεραμοσκεπής, με ταφή, χωρίς όμως κτερίσματα.

- Την ίδια χρονιά, στην ίδια περιοχή (οδός Φαρσάλων) βρέθηκε επιτύμβια λήκυθος από πεντελικό μάρμαρο, ελλειπής στον λαιμό και την βάση (σωζόμενο ύψος 0,58 μ. μεγίστη διάμετρος 0,30μ.)

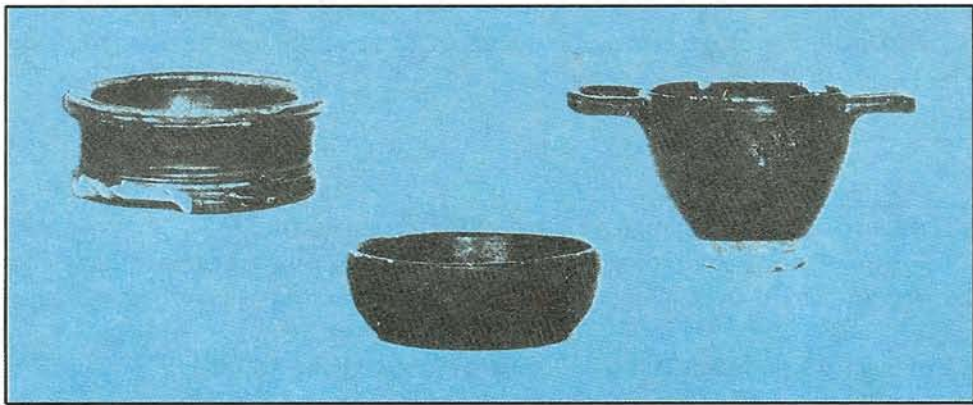
Η λήκυθος είναι ακόσμητη, φέρει όμως την επιγραφή:

ΧΑΙΡΕΣΤΡΑΤΗ
ΦΥΛΩ / ΜΕΓΑΚΛΕΙΔΟΥ
ΜΕΓΑΚΛΕΙΔΗΣ / ΛΑΧΗΤΟΣ / ΛΕΥΚΟΝΟΕΥΣ
ΜΕΝΑΙΧΜΟΣ / ΛΑΧΗΤΟΣ / ΛΕΥΚΟΝΟΕΥΣ

Το εύρημα χρονολογείται τον 4ο π.Χ. αιώνα.

Η επιτύμβια ληκυθος της οδού Φαρσάλων φέρει την επιγραφή:
ΧΑΙΡΕΣΤΡΑΤΗ - ΦΥΛΩ/ΜΕΓΑΚΛΕΙΔΟΥ - ΜΕΓΑΚΛΕΙΔΗΣ/ΛΑΧΗΤΟΣ/ΛΕΥΚΟΝΟΕΥΣ-
ΜΕΝΑΙΧΜΟΣ/ΛΑΧΗΤΟΣ/ΛΕΥΚΟΝΟΕΥΣ. 4ος π.Χ. αιώνας.

Ευρήματα από την εκσκαφή της οδού Επτανήσου, του 5ου π.Χ. αιώνας.

- Το 1972 στην οδό Επτανήσου αρ. 54¹ βρέθηκαν τρεις πήλινες λάρνακες εκ των οποίων η πρώτη περιείχε 12 αγγεία και λύχνους καθώς και οστά σκελετού. Συνολικά η εκσκαφή της πρώτης λάρνακας, απέδωσε 13 πήλινα αγγεία, 3 πυξίδες, κοτύλη, σκυφίδιο, λήκυθο, κάρθαρο και χόδες.

- Η δεύτερη και τρίτη λάρνακα, που εντοπίστηκαν ένα μέτρο ΝΔ της πρώτης, περιείχαν: 5 αγγεία, πήλινη πυξίδα, 3 ληκύθους και σπέρματα σταφυλιών. Τα ευρήματα χρονολογούνται κατά τα μέσα του 5ου π.Χ. αιώ-
νος.²

- Στην Ανθούπολη³ όχι μακριά από τους Αγ. Θεοδώρους, σε εκσκαφή του ΟΑΠ για την σύνδεση της οικίας του Ν. Στάθη, το συνεργείο κατέ-
στρεψε σχεδόν ολοσχερώς μαρμάρινη σαρκοφάγο. Κατά την εκσκαφή
αυτή βρέθηκαν:

Αρυβαλλοειδές ληκύθιο ακέραιο, με διακόσμηση σχηματοποιημένου
ανθεμίου στο χρώμα του πηλού και την υπόλοιπη επιφάνεια μελαμβαφή
με κακή όπτιση βαφής, καθώς και το κάτω μέρος κι ένα όστρακο πηλίνου
αλαβάστρου.

Αξιίζει να σημειωθεί ότι η εκσκαφή αυτή "έκλεισε" εσπευσμένως αυθη-
μερόν, γιατί εμπόδιζε την κυκλοφορία(!) στον δρόμο.

- Στο κέντρο της πόλης μας, στη συμβολή των οδών Πατρόκλου και
Δαναών, επί της ιδιοκτησίας Ι. Τζιφή - Μ. Φρύγκα⁴ βρέθηκε το 1987, μαρ-
μάρινη σαρκοφάγος με σκελετό σε εκτάδην στάση με το κεφάλι ανατολι-
κά. Στα πόδια υπήρχε ακέραιο μελαμβαφές ληκύθιο του τέλους του 4ου
π.Χ. αιώνα.

1. Η περιοχή αυτή ανήκει σήμερα στον Δήμο Πετρούπολεως.

2. Δύο χρόνια πριν, 35 μέτρα μακριά από την Επτανήσου στη συμβολή των οδών
Σκουφά και Καλαμών, βρέθηκε άλλος τάφος για τον οποίο δεν υπάρχουν πληρο-
φορίες.

3. Στη συμβολή των οδών Αγ. Ιεροθέου και Ανδριτσαίνης, το 1981.

4. Ακριβώς στο σημείο που βρίσκεται σήμερα το Εμπορικό Κέντρο. Η εκσκαφή
αυτή έγινε το 1987.

Σαρκοφάγοι του 5ου π.Χ. αιώνας. Από την οδό Επτανήσου.

Ευρήματα από την ίδια εκσκαφή.

- Στην ίδια εκσκαφή νοτίως της πρώτης σαρκοφάγου βρέθηκε πώρινος τάφος¹ που περιείχε ακέραιο ληκύθιο του τέλους των κλασικών χρόνων.
- Στο ρείθρο της οδού Πατρόκλου, την ίδια χρονιά, βρέθηκε άλλη σαρκοφάγος μαρμάρινη που περιείχε σκελετό και μελαμβαφή δακρυδόχο. Η ταφή αυτή ανάγεται στους ελληñιστικούς χρόνους.
- Στην εκκλησία των Αγ. Θεοδώρων κατά το 1888, βρέθηκε επιγραφή με τα στοιχεία:

ΑΡΧΙΔ .ΜΟ.

ΑΡΧΙΚ .ΙΟ..

ΛΟΥΣΙΕΥ.

Αρχίδ [η] μο [ς] Αρχικ [λέ] ο [υς] Λουσιεύ [ς]

- Το 1984 στην Ανθούπολη, οδός Φειδίου και Φλωρίνης, κατά τις εργασίες αποχετευτικών σκαμμάτων, βρέθηκαν: λίθινη σαρκοφάγος και κιβωτιόσχημος, από μαρμάρινες πλάκες, τάφος. Και οι δύο αυτοί τάφοι βρέθηκαν συλημένοι.
- Το 1985 στην οδό Αγ. Γεωργίου αρ. 73, στη συνοικία της Παλατιανής, σε εκσκαφές αποχετευτικών έργων του Δήμου, εντοπίστηκαν στο μέσον του δρόμου, δύο πώρινες σαρκοφάγοι σε απόσταση 4 μέτρων η μία της άλλης. Μεταξύ των δύο σαρκοφάγων υπήρχε πήλινη λάρνακα με κατεστραμμένη την κάλυψη, παιδικής ταφής. Κοντά στην μία σαρκοφάγο εντοπίστηκε το υπόλειμμα κατεστραμμένης από το εκσκαπτικό μηχάνημα πυράς, σωζομένου μήκους ενός μέτρου. Η έρευνα, τόσο της πυράς όσο και της πήλινης λάρνακας, δεν απέδωσε άλλα ευρήματα.

Στην πρώτη όμως σαρκοφάγο, βρέθηκαν αγγεία και λείψανα οστών. Πιο συγκεκριμένα, βρέθηκαν δύο λευκές λήκυθοι με ίχνη μόνο των φθαρμένων παραστάσεών τους, δύο μελαμβαφή αρυβαλλοειδή ληκύθια, το ένα ακέραιο και το άλλο θρυμματισμένο.

Στην δεύτερη σαρκοφάγο βρέθηκαν δυό ακέραιες μελαμβαφείς κυλινδρικές πυξίδες κι ένα μελαμβαφές ακέραιο ληκύθιο καθώς και μικρό αλάβαστρο σε θραύσματα.

1. Δηλ. από πώρινο λίθο. Ο τάφος αυτός, καταστράφηκε ολοσχερώς από το εκσκαπτικό μηχάνημα.

Τα ευρήματα αυτά χρονολογούνται στο τελευταίο τέταρτο του 5ου π.Χ. αιώνα, εκτιμάται δε ότι αποτελούν μέρος μικρού νεκροταφείου.

- Στην οδό Θήρας, περιοχής Μιχελή, στη μέση του δρόμου και στο ύψος του αρ. 59, βρέθηκαν το 1986, υστερορωμαϊκοί τάφοι. Ένας κτιστός από κεραμίδια και δύο καλυβίτες.

Οι τάφοι αυτοί κατελάμβαναν έκταση 8,43 μ. Περισσότερο ενδιαφέρον παρουσίαζε ο κτιστός τάφος, ο οποίος ήταν επιμελημένης κατασκευής με τοίχους κτισμένους από διπλή σειρά επάλληλες πλακωτές κεραμίδες. Το εσωτερικό του όμως, ανέσκαψε ιδιώτης, ο οποίος παρέδωσε στο Αστυνομικό Τμήμα λίγα οστά, ένα αποσπασματικά σωζόμενο μικρό αγγείο της υστερορωμαϊκής εποχής και θραύσμα ενός ακόμη.

- Στα τέλη του περασμένου αιώνα 1889 (;) στην περιοχή της Ανάκασσας, νοτιώς του Πύργου Βασιλίσσης, σε αμπέλι ιδιοκτησίας Τσιγάρα, βρέθηκαν δύο επιτύμβια του 4ου π.Χ. αιώνα.¹ Το ένα ήταν μαρμάρινη λήκυθος, που έφερε την επιγραφή:

ΣΩΦΑΝΗΣΚΕΦΑ ..... (Σωφάνης Κεφά[λήθεν])

- Ανατολικά του Πύργου Βασιλίσσης, στην οδό Δόξης, επίσης στην Ανάκασσα, σε έργα αποχέτευσης βρέθηκε το 1985 σημαντικός τάφος του 4ου π.Χ. αιώνα.

Από τον τάφο αυτό που δυστυχώς καταστράφηκε, προέρχονται δέκα λήκυθοι με παραστάσεις, εκ των οποίων οι δύο λευκές.²

- Τάφοι επίσης βρέθηκαν στα 1971 λίγο πιο πάνω, ΒΑ του κτήματος Βασιλίσσης, επί της συμβολής των οδών Δημοκρατίας και Κ. Παλαμά.

1. Δυστυχώς δεν υπάρχει καμιά άλλη πληροφορία για τα ευρήματα που δημοσιεύτηκαν στην Αρχαιολογική Εφημερίδα, έτος 1919, σελ. 39.

2. Η σχετική ανακοίνωση έγινε στο Α' Συμπόσιο Ιστορίας - Λαογραφίας Β. Αττικής, στην Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Αχαρνών. Βλ. πρακτικά Συμποσίου, σελ. 261.

- Αρχαιολογικά ευρήματα (αρχιτεκτονικά μέλη) υπήρχαν επίσης μέχρι πριν λίγα χρόνια στο προαύλιο του 1ου Δημοτικού Σχολείου Νέων Λιοσίων. Δεν γνωρίζουμε όμως την τύχη τους, δεδομένου ότι στον χώρο έγιναν αρκετές φορές εργασίες διαμορφώσής του.

Λήκυθος του 5ου π.Χ. αιώνας.
Βρέθηκε Ανατολικά του Πύργου Βασιλίσσης.

Υ' Ο Δήμος Λευκονόης.

Ποιοί αρχαίοι Δήμοι θα μπορούσαν να "τοποθετηθούν" στην περιοχή του Δήμου Ιλίου ή πιο σωστά στην ευρύτερη περιοχή που εξετάζουμε; Το ερώτημα δεν είναι καθόλου εύκολο να απαντηθεί.

Αν παρατηρήσουμε την θέση των αρχαιολογικών ευρημάτων, την αξία τους ως πηγή σχετικών πληροφοριών, καθώς και την πυκνοτητα τους, θα διαπιστώσουμε ότι στην περιοχή αναπτύσσονται τουλάχιστον δύο Δήμοι, δύο ή περισσότεροι οικισμοί.

Χωρίς αμφιβολία η πυκνότητα των αρχαιολογικών ευρημάτων στην Ανθούπολη, γύρω από το νεκροταφείο των Αγ. Θεοδώρων, μας οδηγεί στην βεβαιότητα της ύπαρξης αρχαίου Δήμου στο μέρος αυτό.

Για την ταυτότητα αυτού του Δήμου έχει εκφρασθεί πρώτος ο **Κυριακός Πιττάκης** στα 1853, όταν μελέτησε τα επιφανειακά ευρήματα καθώς και αυτά που βρέθηκαν εντοιχισμένα στο ναΐδριο των Αγ. Θεοδώρων.

Το ενεπίγραφο βάθρο του αφιερωμένου στον Απόλλωνα αγάλματος με την επιγραφή «ΚΡΑΤΗΣ ΠΑΜΦΙΛΟΥ ΛΕΥΚΟΝΟΕΥΣ» οδήγησε τον Πιττάκη στην βεβαιότητα ότι εντόπισε τον αρχαίο Δήμο **ΛΕΥΚΟΝΟΗΣ** της Λεοντίδος φυλής.

«Ο Δήμος αυτός - γράφει¹- εύρηται παρά τοις αρχαίοις συγγραφεύσοι και εν τοις επιγράμμασι δνττώσ γεγραμμένος Λευκονοεύς και Λευκονοιεύς. Λευκονοιεύς αναφέρεται παρά τω Σουΐδα και Αρποκρατίωνι, οίτινες παράγουσιν αυτόν, ο μεν εκ του Λευκόνοια, ο δε εκ του Λευκόνοι...

Εις τον Δήμον τούτον ην ναός του Απόλλωνος, ου το άγαλμα εποίησεν ο γλύπτης Κράτης ο Παμφίλου Λευκονοεύς.

1. Αρχαιολογική Εφημερίς, φυλ. 33, 1853, σελ. 839

Επί του βάθρου του αγάλματος τούτου υπάρχει η παρούσα επιγραφή:

. ΠΟΛΛΩΝΙ
. ΚΡΑΤΗΣΠΛΑΜΦΙΛΟΥ
ΛΕΥΚΟΝΟΕΥΣ

Το ύψος του βάθρου είναι 25 εκ. το μήκος 75 και το πλάτος 70 εκ. Το βάθρον τούτο είναι εκ λίθου Πεντελησιού· κείται δε εντός της Εκκλησίας των Αγίων Θεοδώρων, ήτις κατέχει τη θέσιν του ναού του Απόλλωνος, ως εικάζομεν τούτο από τина λείψανα εν τη εκκλησία ταύτη εντειχισμένα και από άλλα παρακείμενα αυτή· η δε χώρα αύτη είναι αργιλώδης και λευκόφαιος¹ εκ δε της φύσεως της χώρας ταύτης ωνομάσθη ο Δήμος Λευκονόη ή Λευκόνιον...

Ο αναφερόμενος ενταύθα Κράτης είναι ο περίφημος αγαλματοποιός, όστις μετ' ευφημίας αναφέρεται ως άριστος γλύπτης, παρά τε του Λουκιανού και παρά του Ριανού...

Το άγαλμα τούτο ο τεχνίτης ειργασθείς επιλοτιμείτο να αναθήση εν ή και πλειώ των λαμπρών έργων αυτού τω πολιούχω του Δήμου είς όν ώκει...»

Ο συλλογισμός αυτός του Πιττάκη, είναι βέβαια αξιοπρόσεκτος. Η δε άποψή του για τη θέση του Δήμου Λευκονόης² φαίνεται πως επιβεβαιώνεται έναν αιώνα αργότερα.

Στα 1965 βρέθηκε στην οδό Φαρσάλων, λίγα μέτρα ΝΔ των Αγ. Θεοδώρων, επιτύμβια λήκυθος που φέρει την επιγραφή:

ΧΑΙΡΕΣΤΡΑΤΗ
ΦΥΛΩ / ΜΕΓΑΚΛΕΙΔΟΥ
ΜΕΓΑΚΛΕΙΔΗΣ / ΛΑΧΗΤΟΣ / ΛΕΥΚΟΝΟΕΥΣ
ΜΕΝΑΙΧΜΟΣ / ΛΑΧΗΤΟΣ / ΛΕΥΚΟΝΟΕΥΣ

1. Εξ ου και το τοπωνύμιο: "Άσπρα Χώματα" στην ίδια περιοχή.

2. Ο Πιττάκης δεν είναι ο μόνος που τοποθετεί τον Δήμο Λευκονόης στους Αγ. Θεοδώρους. Τα ίδια πάνω - κάτω δέχεται και ο John Traill (Δελτ. XX, Χρονικά ρ. 121) Βεβαίως υπήρξαν και διαφορετικές απόψεις για τη θέση του Δήμου αυτού. Ο Σουρμελής για παράδειγμα, τον τοποθετεί στην Α πλευρά του Υμηττού. Ο Ναπ. Ξανθούλης είναι πιο συγκεκριμένος και τον θέλει στον Άγιο Στέφανο.

Η μικρή εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων στο ομώνυμο Νεκροταφείο τῦς Δήμου Ιλίου. Κατά τον Κυριακό Πιπτάκη ο ναός βρίσκεται στη θέση του αρχαίου ναού του Απόλλωνος, αρχιτεκτονικά και άλλα μέλη του οποίου είναι εντοιχισμένα στον ναΐσκο αυτόν.

δ' Δήμος Τρώων ή Ξυπέτης.

Ξένοι χαρτογράφοι, το 1840, τοποθετούν στην περιοχή του Δήμου Ιλίου, τον αρχαίο Δήμο **Τρώων** ή **Ξυπέτης** ή **Ξυπετής**. Σ' έναν μάλιστα από αυτούς τους χάρτες, σημειώνονται ερείπια του αρχαίου αυτού Δήμου. Προφανώς πρόκειται για τα επιφανειακά ευρήματα με τα οποία είναι διάσπαρτη η περιοχή, όπως σημειώνουν οι χάρτες του **Kaupert** της Γερμανικής Αρχαιολογικής Σχολής.

Δεν γνωρίζουμε τί οδήγησε τους χαρτογράφους αυτούς στον καθορισμό της θέσης του αρχαίου Δήμου Τρώων στην περιοχή μας· και είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς γιατί επιμένουν σ' αυτό.¹

Από τα ευρήματα και τις πηγές που τουλάχιστον εμείς έχουμε στην διαθεσή μας, δεν προκύπτει κάτι τέτοιο.

Εκείνο που ξέρουμε για τον Δήμο Ξυπέτης, είναι ότι πρόκειται για αρχαιότατο Δήμο που ονομαζόταν παλαιότερα Δήμος Τρώων.

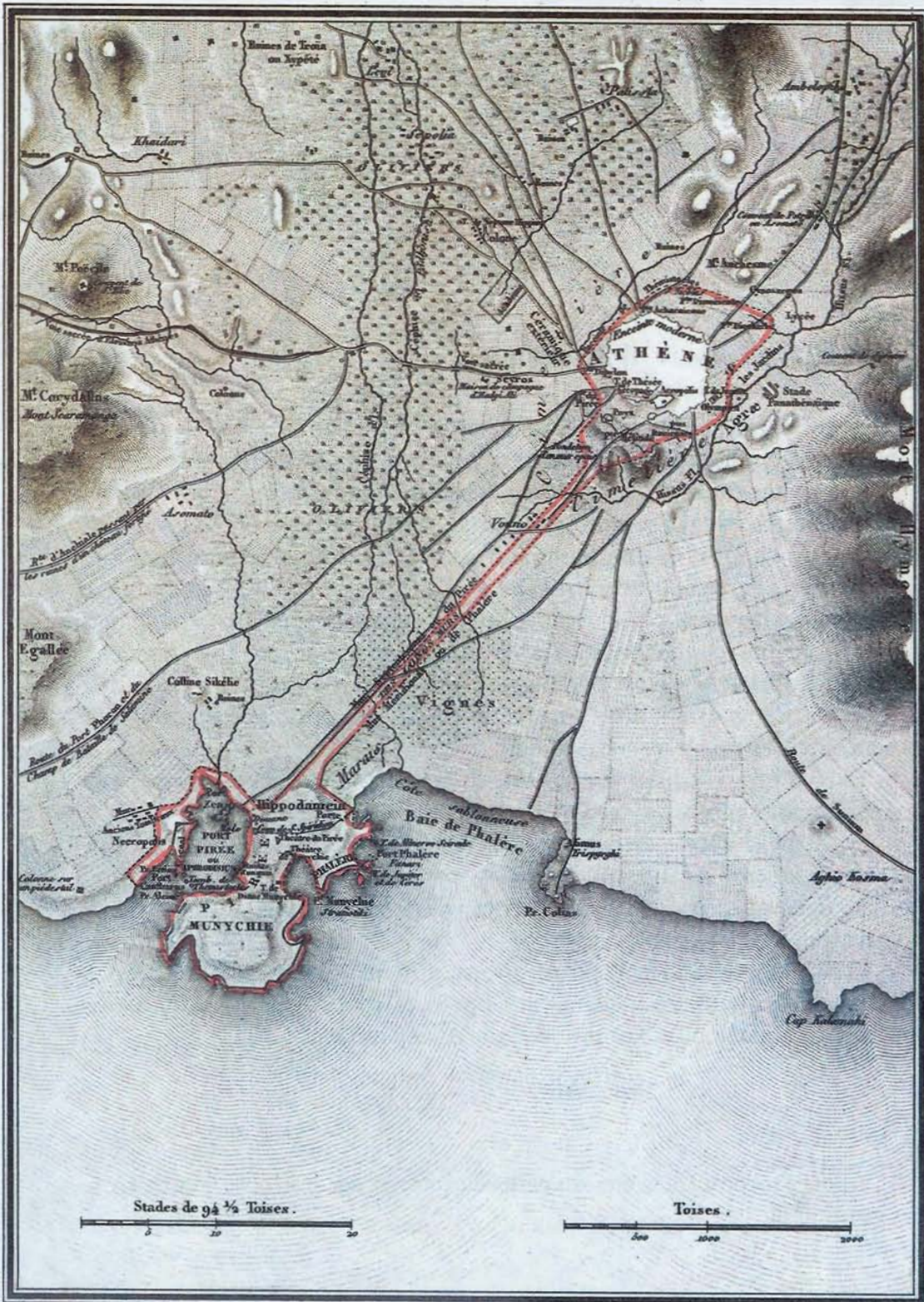
Γνωρίζουμε επίσης ότι αποτελούσε Τετράκωμο μαζί με τον Πειραιά, το Φάληρο και τον Δήμο Θυμοιταδών. Ανήκε δε στην Κεκροπίδα φυλή. Τον Δήμο αυτόν, μερικοί τον τοποθετούν στην Καλλιθέα, ενώ άλλοι τον θέλουν στο Μοσχάτο.

Ίσως η ενεπίγραφη βάση χορηγικού τρίποδος που αναφέρει «*Ξυπετεόνες νικητές κώμων*» και βρέθηκε το 1928 στα Καμίνια του Πειραιά, προσδιορίζει και την θέση του Δήμου αυτού.

---

1. Βεβαίως τόσο τα λάθη, όσο και οι αυθαιρεσίες σε παλαιότερους χάρτες, είναι συνηθισμένα.

ENVIRONS D'ATHÈNES.

Χάρτης των αδελφών Tardieux του 1840.

Ο αρχαίος Δήμος Τρώων τοποθετείται στην περιοχή του σημερινού Δήμου Ιλίου. Κι άλλοι χαρτογράφοι, του περασμένου αιώνα, τοποθετούσαν επίσης στο ίδιο σημείο τον αρχαίο αυτό Δήμο.

Ε' Δήμος Χολαργού.

Εάν με σχετική βεβαιότητα δεχθούμε την ύπαρξη του αρχαίου Δήμου της Λευκονόης στην περιοχή των Αγ. Θεοδώρων, με την ίδια βεβαιότητα θα πρέπει να δεχθούμε και την θέση του αρχαίου Δήμου Χολαργού στην περιοχή μας. Τα στοιχεία που συνηγορούν σ' αυτό είναι αρκετά και αξιοπρόσεκτα.

Σε χάρτες του περασμένου αιώνα¹ ο αρχαίος Χολαργός τοποθετείται στην περιοχή του σημερινού Δήμου Ιλίου ή ανάμεσα σ' αυτόν και στον Δήμο Περιστερίου.

Κάποιοι άλλοι τον θέλουν στα Σεπόλια, ενώ είναι απολύτως σίγουρο σήμερα πως ο αρχαίος Δήμος Χολαργού δεν βρίσκεται στη θέση του σημερινού ομωνύμου Δήμου. Η λαθεμένη αυτή τοποθέτηση είναι συνέπεια της εσφαλμένης εκτίμησης του Δ. Σουρμελή κατά τα μέσα του περασμένου αιώνα.

«...Ο αρχαίος Χολαργός - γράφει ο Ν. Παπαχατζής - δεν ήταν όπου το σημερινό ομώνυμο προάστειο. Ασφαλώς πρέπει να θεωρείται η θέση του κοντά στις όχθες του Κηφισού, στα δυτικά του ρέματος και αμέσως στα βορειοδυτικά του αρχαίου Δήμου των Κεραμέων. Τα αρχαία που αποκαλύπτονται στην περιοχή του σημερινού Καματερού και των Νέων Λιοσίων πρέπει να είναι του αρχαίου Χολαργού· ο αρχαίος λίθινος όρος IG I² 900 που αναφέρει ομόρους δήμους και τριττύες είναι ο περισσότερος διαφωτιστικός για την θέση του Χολαργού:

1. Όπως λ.χ. ο, χάρτης της Αυτοκρατορικής Ακαδημίας του Βερολίνου 1875 - ο χάρτης του J. Traill, HESPERIA sup.14 ... - H. Stier - E. Kirsten 1956 κ.λ.π.

"*δεύρε Αιαντίς φυλέ τελευτά, τετραπολέον δε τριτύς, Ακαμαντίς δε φυλέ άρχεται, χολαργέον δε τριτύς*". Στην Ακαμαντίδα φυλή ανήκαν οι Δήμοι Κεραμέων και Χολαργού, οι οποίοι πρέπει να ήταν όχι μόνο γειτονικοί, αλλά και συνεχόμενοι προς τα βόρεια (αφού στα δυτικά των Κεραμέων ήταν οι Λακιάδαι και ακόμα δυτικότερα οι Ερμείοι, στον δρόμο προς την Έλευσίνα)· στην "Τετράπολη" εξ άλλου που είχε ως θρησκευτικό κέντρο ένα Ηράκλειο, όχι μακριά από τον Κηφισό, ανήκαν ο Πειραιεύς, το Φάληρο, η Θυμαϊτάδαι και η Ξυπέτη.

Οι αρχαίοι χολαργείς είχαν προς τα ανατολικά τους αθμονείς και προς τα βόρεια τους αχαρνείς. Τα κτήματα του Περικλή, ο οποίος ήταν χολαργεύς, βρίσκονταν στην ίδια περιοχή με τα κτήματα των αχαρνέων. Πριν γίνει γνωστός ο παραπάνω όρος, ο Χολαργός, ως γειτονικός του Αθμόνου, αναγνωρίζονταν στην θέση του Χαλαντριού.¹ Αυτό συνετέλεσε στο να δοθεί το όνομα του Χολαργού στο νέο προάστειο, νοτιοδυτικά του Χαλαντριού και στα νότια της λεωφ. Μεσογείων².

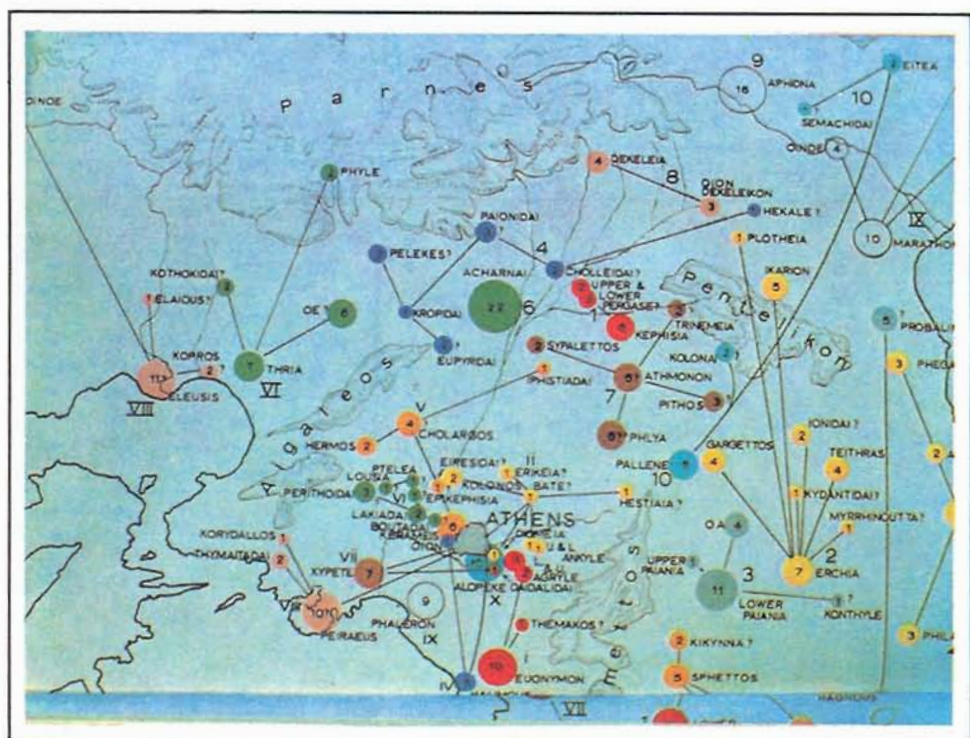
Αλλά δεν είναι μόνο οι χαρτογράφοι και ο Ν. Παπαχατζής που τοποθετούν στην περιοχή μας τον αρχαίο Δήμο Χολαργού.

Ο J. Traill καταλήγει ότι ο Χολαργός βρισκόταν «...κοντά στα Κάτω Λιόσια». Ο Αl. Philippson σημειώνει ότι βρισκόταν «...πάνω από τα Κάτω Λιόσια». Ο Ιωάννης Σαρρής τον θέλει «μεταξύ των νυν χωρίων Νέων Λιοσίων και Περιστερίου».³

1. Εξ αιτίας της εσφαλμένης γνώμης του Δ. Σουρμελή.

2. Ν. Παπαχατζή: «Παυσανίου Αττικά» Έκδοτική Αθηνών. Αθήναι 1974.

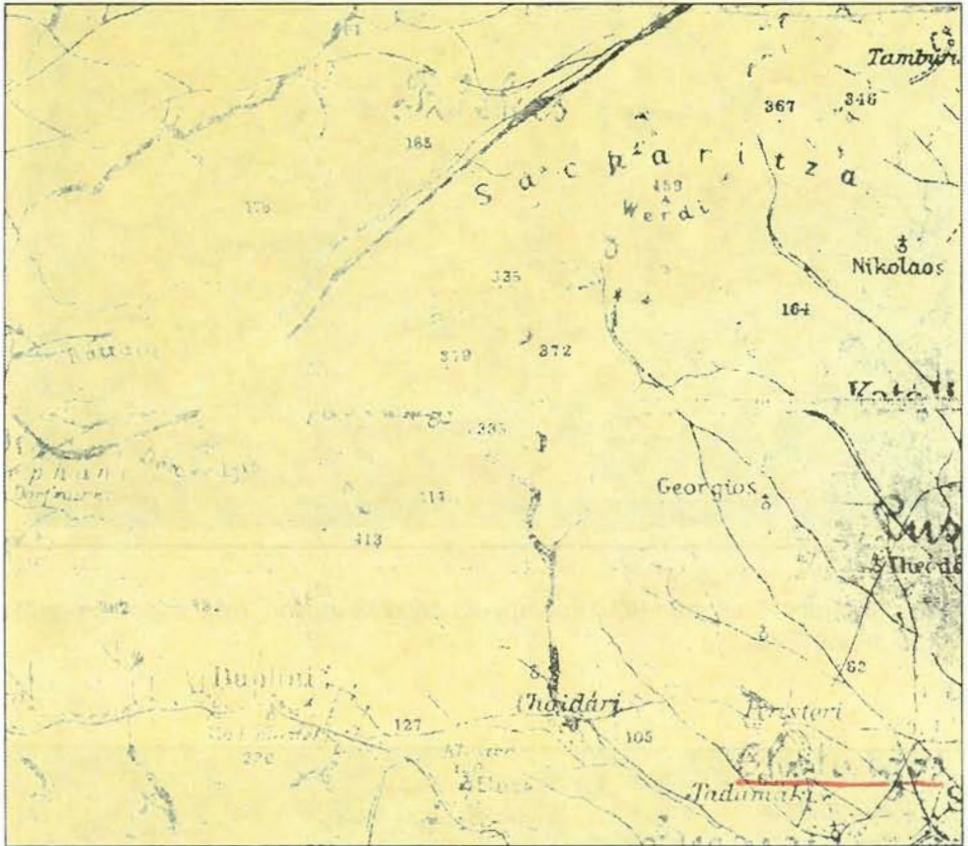
3. Ι. Σαρρή «Αλφαβητικός οδηγός Αττικής». Αθήναι 1923.

Χάρτης του John Traill, που θέλει τον αρχαίο Δήμο Χολαργού, στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Ιλίου.

[Δ]εῦρε ΠΑ[ι]-	ΞΡΕ.ΙΔ	Δε[Ϝ]ρε [Αίλ]-	
ΑΝΙΘΝ ΤΡΙ-	ΥΦ:Ζ...	[ΝΤΙ]ς : ΦΥ[λὲ τελε]-	Δεῦρε ΑΙΑΝΤΙς
ΤΤΥς ΤΕΛΕ-	ΞΤΙΑΥΤ	ΥΤΑΙ, Τε[ΤΡΑΠΟΛΕΟ]-	ΦΥΛὲ ΤΕΛΕΥΤΑΙ, Τ-
ΥΤΑΙ. ἄρχε-	ΤΙΡΤΔ.	[Ν] Δὲ ΤΡΙΤ[Υς] . ²⁻¹	ΕΤΡΑΠΟΛΕΟΝ Δὲ
ΤΑΙ Δὲ ΜΥ-	ΣΙ.Τ.	...Ις - -	ΤΡΙΤΤΥς, ἌΚΑΜΑ-
ΡΡΙΝΟΙ-	ΙΕ...	...ε - -	ΝΤΙς Δὲ ΦΥΛὲ ἄρ-
ΟΥ Θ ΤΡΙΤ-	Ο.	.ο - -	ΧΕΤΑΙ, ΧΟΛΑΡΓΕ-
[ΤΥς].	ΤΙΑΙ.	.ΙΑΙΓ - -	ΟΝ Δὲ ΤΡΙΤΤΥς.
	ΛΣΙΤΗ	ΝΤΙς Δ[ὲ ΦΥΛ]-	
	ΤΙΧΙΛΦ	ὲ ἄρχε[ΤΑΙ]	

Ο όρος που προσδιορίζει την θέση του Αρχαίου Χολαργού, όπως δημοσιεύθηκε στο INCRPTIONES ATTICAE IG I² (900 - 901).

Χάρτης της Αυτοκρατορικής Αρχαιολογικής Ακαδημίας του Βερολίνου (1875). Κάτω δεξιά διακρίνεται η ονομασία "Cholargos", στην περιοχή που εξετάζουμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Α' Από την ακμή στην ερήμωση.

Μετά την κλασσική περίοδο, ακολουθεί σταδιακά η κατάρρευση¹ των Αθηνών σαν οικονομικού και πολιτιστικού κέντρου και ο μαρασμός του Άστεως.

Η εξασθενημένη από τον Πελοποννησιακό Πόλεμο και τις πολιτικές έριδες πόλη, θα χάσει την ηγεμονική της θέση και θα υποκύψει και αυτή στη νέα ανερχόμενη δύναμη του Ελληνισμού, την Μακεδονία.

Από τις διοικητικές μεταβολές αυτής της περιόδου αξίζει να αναφερθεί η αύξηση του αριθμού των φυλών² με την δημιουργία δύο νέων. Της Αντιγονίδος και της Δημητριάδος.³

---

1. Βεβαίως η οικονομική κατάρρευση των Αθηνών, συμβαίνει με βραδείς ρυθμούς. μην ξεχνάμε ότι και επί Μεγάλου Αλεξάνδρου, στο διάστημα από την καταστροφή των Θηβών (335 π.Χ.) μέχρι τον θάνατο του μεγάλου Στρατηλάτη, η πόλη ήκμαζε. Οι νέες αγορές της Ανατολής που άνοιξαν, η σωστή οικονομική διαχείριση που έγινε με ευθύνη του Καλλιστράτη, του Ευβούλου και του Δημοσθένη, επέτρεψαν στους Αθηναίους, όχι μόνο την ναυπήγηση 400 τριήρων αλλά και την χρηματοδότηση δημοσίων έργων (θέατρο Διονύσου, Γυμνάσιο κ.τ.λ.).

2. Φυσικά αυτό σημαίνει ανακατανομή του χάρτη των τριττύων και πληθυσμακές μεταβολές.

3. Αυτό έγινε το 307/6 π.Χ. Αργότερα θα προστεθεί άλλη μία, η Πτολεμαΐς. Θα καταργηθούν στη συνέχεια οι δύο προηγούμενες και θα ιδρυθεί η Ατταλίσ, προς τιμή του Αττάλου και αρκετά αργότερα, το 127/8 μ.Χ. η Αδριανίς, προς τιμή του αυτοκράτορα Αδριανού.

Με τα πιο μελανά χρώματα την περιγράφει ο Δικαίαρχος¹ ο οποίος μας πληροφορεί συν τοις άλλοις, ότι η πόλη των Αθηνών εξακολουθεί να είναι το κέντρο των Γραμμάτων και της Φιλοσοφίας.

Ετεροχρονισμένες εικόνες της εποχής μας δίνει ένας άλλος αρχαίος συγγραφέας από τους λιγώτερο γνωστούς, ο Αλκίφρονας.² Σύμφωνα μ' αυτές, οι κάτοικοι του λεκανοπεδίου παραπονούνται για την φτώχεια τους, οι γεωργοί εγκαταλείπουν τις ασχολίες τους και στρέφονται στη θάλασσα για καλύτερη τύχη, η κλεψιά οργιάζει καθώς και η τοκογλυφία, ενώ κάποιοι άλλοι προσπαθούν να ζήσουν πουλώντας καυσόξυλα ή στήνοντας παγίδες για κοτσύφια. Ο Ελαιώνας ωστόσο παραμένει ακέραιος.

Ο ίδιος συγγραφέας μας δίνει την πληροφορία ότι στην Αθήνα λειτουργούσαν σαπωνοποιεία. Πράγμα που σημαίνει ότι ο Ελαιώνας εξακολούθησε να στηρίζει οικονομικά την πόλη με τις ελιές και το λάδι του.

Ακολουθούν τα χρόνια της ρωμαϊκής κυριαρχίας. Στο αυστηρά συγκεντρωτικό σύστημα του ρωμαϊκού κράτους δεν υπάρχουν περιθώρια ανάπτυξης των ελληνικών πόλεων και η Αθήνα σβήνει μέσα στην αχανή ρωμαϊκή επικράτεια.

Έτσι μια σχεδόν ασήμαντη πόλη, θα φτάσει στα Πρωτοχριστιανικά χρόνια και στην Βυζαντινή εποχή. Φυσικά τον ίδιο μαρασμό ακολουθούν και οι Δήμοι δυτικά του λεκανοπεδίου. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ούτε πλήρη εγκατάλειψη³ ούτε παύση της αγροτικής παραγωγικής δραστηριότητας.

Οι δήμοι στην περιοχή της μελέτης μας, εξακολουθούν να υφίστανται, όπως μαρτυρούν τα χρονολογημένα αρχαιολογικά ευρήματα. Οι ρωμαϊκές λάρνακες που βρέθηκαν το 1965 στα Άσπρα Χώματα (κοντά στους Αγ. Θεοδώρους), τα υστερορωμαϊκά ευρήματα της οδού Θήρας στην περιοχή Μιχελή, τα ευρήματα στο κέντρο του σημερινού Δήμου Ιλίου (Πατρόκλου και Δαναών), επιβεβαιώνουν την κατοίκηση και την ανάπτυξη δραστηριότητας στην περιοχή, τόσο κατά τους Ελληνιστικούς χρόνους, όσο και κατά τους Ρωμαϊκούς.

1. Η περιγραφή αυτή οφείλεται στον Ηρακλείδη τον Κλαζομένιο.

2. Αλκίφρονος: «Επιστολαί».

3. Παρά τις επιδρομές των Γόθων και την πυρπόληση του λεκανοπεδίου.

Αν εξαιρέσουμε μια μικρή περίοδο ηρεμίας και ανακούφισης των Αθηνών στα χρόνια του Ιουλιανού, όλοι οι άλλοι Βυζαντινοί αυτοκράτορες συναγωνίζονταν μεταξύ τους στις καταστροφές της πόλεως.¹ Από τα διατάγματα του Θεοδοσίου περί της υποχρεωτικής επιβολής της νέας θρησκείας, τις καταστροφές των αρχαίων ιερών, τις άγριες διώξεις των μη χριστιανών, φτάνουμε στα διατάγματα του Ιουστινιανού που προέβλεπαν την κατάργηση των Αθηναϊκών προνομίων, την αρπαγή των έργων Τέχνης, την κατάργηση της αυτονομίας της πόλης, το κλείσιμο των Φιλοσοφικών Σχολών.²

Τα δημόσια οικοδομήματα,³ οι αρχαίοι ναοί και τα ιερά καταστράφηκαν και λεηλατήθηκαν. Στη θέση τους, με τα ίδια υλικά, με τα ίδια αρχιτεκτονικά μέλη πολλές φορές, χτίστηκαν οι πρώτες χριστιανικές εκκλησίες. Έπρεπε να σβήσει ο,τιδήποτε είχε σχέση με τον ανεπανάληπτο αρχαιοελληνικό πολιτισμό.⁴

Η Αθήνα και γενικότερα η Αττική, μετά από αυτό το αποφασιστικό πλήγμα, θα συμπεριληφθεί στο Θέμα (ή στρατηγία) το «προς Βορράν του Ισθμού» και θα αποτελεί πλέον μια ασήμαντη επαρχιακή πόλη του Βυζαντινού κράτους.

Οι αιώνες που θα ακολουθήσουν, ελάχιστες ιστορικές πληροφορίες θα μας αφήσουν για την ζωή στο λεκανοπέδιο.

Γύρω στο 900 μ.Χ. ο Μητροπολίτης Καισαρείας Αρέθας, σημειώνει ότι οι κάτοικοι του λεκανοπεδίου είναι μαλλιαροί, άπλυτοι και ατημέλητοι σαν αχαρναϊκά γουρούνια⁵.

1. Έχουμε πλήθος πληροφοριών για τις καταστροφές αυτές καθώς και για τα σχετικά διατάγματα και την δράση των αυτοκρατόρων εναντίον των Αθηνών. (F. Gregorovius: «Μεσαιωνική Ιστορία των Αθηνών»).

2. Πολλοί δάσκαλοι σοφοί αναγκάστηκαν τότε να καταφύγουν στην Περσία, στην Αυλή του Σασανίδα Χοσρόη του Α'.

3. Έφτασαν σε σημείο, ακόμα και τις σανίδες της Ποικίλης Στοάς να καταστρέψουν, πάνω στις οποίες ο περίφημος Θάσιος ζωγράφος Πολύγνωτος, είχε ζωγραφίσει την μάχη του Μαραθώνα.

4. Από την λαίλαπα αυτή των καταστροφών δεν γλύτωσε μήτε ο Παρθένωνας. Την ίδια τύχη θα ακολουθήσει και ο περίφημος ναός του Απόλλωνα στο Δαφνί. Πάνω στα ερείπιά του, θα δεχθεί την πρώτη χριστιανική βασιλική.

5. Σ. Κουγέα: «Ο Καισαρείας Αρέθας και το έργο του». Αθήναι 1913.

Και δεν συνάγεται από την αναφορά αυτή, μόνο το συμπέρασμα ότι οι κάτοικοι του λεκανοπεδίου ζούσαν κάτω από άθλιες συνθήκες. Μπορούμε με βεβαιότητα να υποθέσουμε ότι ο χώρος γύρω από την Αθήνα κατοικείται. Ότι υπάρχουν ακόμα οικισμοί. Οι οικισμοί αυτοί, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την περιοχή του δήμου Ιλίου, αγροκτηνοτροφικού ασφαλώς χαρακτήρα μιας και ο τόπος προσφέρονταν, θα πρέπει να αναζητηθούν κοντά ή δίπλα στις ρεματιές, στις αρτηρίες που κατέβαζαν τα νερά της βροχής, από τον Ποικίλον Όρος στον Κηφισό. Τέτοιες εστίες εγκατάστασης, έφτασαν μέχρι τις μέρες μας. Στο ρέμα Φλέβας, στο Βαθύ Ρέμα, στο ρέμα Γεώργιζας, κοντά στον Κηφισό κ.ά.

Στα χρόνια του Μιχαήλ Ψελλού λίγο μετά το 1.000 μ.Χ. έχουμε κάποιες ενδιαφέρουσες πληροφορίες από τον «Βίο του Οσίου Μελετίου» ο οποίος εγκαταστάθηκε στη Μονή Συμβούλου στα σύνορα Αττικής και Βοιωτίας και στον οποίο έδωσε προνόμια ο αυτοκράτορας Αλέξιος αλλά και τις δημόσιες προσόδους από τους φόρους της Αττικής. Η έκδοση αυτή¹ μας πληροφορεί μεταξύ άλλων ότι στρατηγοί του Θέματος της Ελλάδας και της Πελοποννήσου, ανέλαβαν τότε ο **Επιφάνειος Καματερός**, ο Κωνσταντίνος Χαροσφάκτης² και ο Ιωάννης Ξηρός. Η οικογένεια των Καματερών, τότε ήταν που εγκαταστάθηκε στην περιοχή του σημερινού Καματερού δίνοντας το όνομά της στο τοπωνύμιο, που θα αποτελέσει στη συνέχεια την βάση ανάπτυξης του σημερινού Δήμου.

Στα 1154 μ.Χ. ο άραβας γεωγράφος Εδρίσης, αναφέρει για την Αθήνα ότι περιστοιχίζονταν από κήπους και αγρούς. Λίγα χρόνια αργότερα, στα 1182 μ.Χ. ο Μητροπολίτης της Αθήνας Μιχαήλ Ακομινάτος ή Χωνιάτης, αναφέρει πως *«βρήκε μια πόλη σε παρακμή, με αθλίους δρόμους, μικρά σπίτια σαν καλύβες και γεμάτη ερείπια»*.

Το λεκανοπέδιο όμως, έπασχε και από κάτι άλλο εκείνη την εποχή. Από τις συχνές επιδρομές των πειρατών οι οποίοι λεηλατούσαν όχι μόνον τα παραθαλάσσια μέρη της αλλά και τα μεσόγεια. Άρπαζαν γιδοπρόβατα, κακοποιούσαν ανθρώπους, κατέστρεφαν κτήματα.

1. Η έκδοση είναι του Νικολάου Βασιλιέφσκυ κι έγινε στην Αγία Πετρούπολη το 1886.

2. Χοιροσφάκτης κατά τον F. Gregorovius.

Στα 1204 μ.Χ. ο διοικητής του Ναυπλίου Σγουρός, εισέβαλλε στο λεκανοπέδιο και πριν φύγει κατέστρεψε τα σπίτια και πυρπόλησε τους αγρούς. Δεν γνωρίζουμε το μέγεθος αυτής της ζημιάς, ούτε αν η εκτασή της έφτανε μέχρι την περιοχή μας· πράγμα πολύ πιθανό εξ αιτίας του Ελαιώνα.

Την ίδια χρονιά έφτασαν στην Αθήνα και οι Φράγκοι.¹ Ολόκληρη η Αττική θα περάσει τότε στα χέρια του Όθωνα **De La Roche**. Έκτοτε θα μείνει στα χέρια της οικογενείας αυτής μέχρι το 1308 μ.Χ. που πέθανε κι ο τελευταίος απ' αυτούς, ο Γουΐδων και θάφτηκε στο Δαφνί.

Ακολουθεί η κατάληψη των Αθηνών από τους Καταλανούς στα 1311 μ.Χ. Η Αττική γίνεται τότε κτήμα του βασιλιά της Αραγωνίας. Έχει ιδιαίτερη σημασία να σημειώσουμε ότι λίγο πριν την δύση της κυριαρχίας των Καταλανών, στα 1381 μ.Χ., ο βασιλιάς της Αραγωνίας διέταξε τον επιτροπό του Ρουκαβέρτη, να χορηγήσει φορολογική απαλλαγή σε όσους Έλληνες ή Αλβανούς ήθελαν να εγκατασταθούν στο Δουκάτο των Αθηνών. Αυτό επιβεβαιώνει το γεγονός ότι λόγω της ερήμωσης της Αττικής υπήρχε έλλειψη εργατικών χεριών. Έτσι αρχίζει ο εποικισμός της Αττικής από το Αρβανίτικο στοιχείο. Το 1382 μ.Χ. ορίζεται από τον ιστορικό **Σ. Λάμπρου**, σαν η πρώτη χρονιά της εγκατάστασης Αλβανών στην Αττική.

1. Σε όλη την διάρκεια της Φραγκοκρατίας οι ντόπιοι κάτοικοι χρησιμοποιήθηκαν σαν δουλοπάροικοι. Οι Φράγκοι ιππότες είχαν πάνω τους ακόμη και δικαίωμα ζωής και θανάτου. «Ομοπαθείς των ειλωτών της Σπάρτης» σημειώνει ευστόχως ο Γ. Κωνσταντινίδης.

Χάρτης των Αθηνών και των περιχώρων, σχεδιασμένος από τους Καπουταίνους το 1670

β' Από την κάθοδο των Αρβανιτών, στην τουρκοκρατούμενη Αθήνα

Τότε ήταν που κατέβηκαν πολλές και μεγάλες οικογένειες Αρβανιτών¹ στην Αττική και την Βοιωτία. Τα προνόμια που τους εξασφάλισε ο Ρουκαβέρτης, απεδείχθησαν το καλύτερο κίνητρο για την μετεγκαταστασή τους. Ανάμεσα σ' αυτούς και η μεγάλη οικογένεια του Λιώσα ή Λιόσα. Για την οικογένεια αυτή γνωρίζουμε ότι αναφέρεται για πρώτη φορά στα 1333. Πρώτος γνωστός αρχηγός της είναι ο Πέτρος Λιόσας που εξουσίαζε και τις οικογένειες (φάρες) των Μαζαρακαίων και Μαλακασαίων. Συνεργάζονταν δε με τον επίσης αλβανό φύλαρχο Γκίνη Μπούα Σπάτα. Προς αυτούς, ο Σέρβος ηγεμόνας Συμεών Ούρεσης, παραχώρησε το 1365 σχεδόν όλη την Δυτική Ελλάδα, από την οποία ο μεν Λιόσας κατέλαβε την Άρτα, τους Ρωγούς και τις γύρω περιοχές, ο δε Σπάτα τις περιοχές γύρω από τον Αετό μέχρι το Αγγελόκαστρο. Με ορμητήριο τις περιοχές αυτές ο Λιόσας, εξαφάνισε κάθε ίχνος φραγκικής κυριαρχίας στην Δυτική Ελλάδα και Ήπειρο και το 1373 επιτέθηκε εναντίον του γαμπρού του, Συμεώνος Ούρεση και του αφέντη των Ιωαννίνων Θωμά Πρελούμπου· τον οποίο ύστερα από πολιορκία υποχρέωσε να συνάψει ειρήνη και να δώσει την θυγατέρα του Ειρήνη ως σύζυγο στον γιό του Ιωάννη Λιόσα.

Το 1374 παρουσιάστηκε έλλειψη τροφίμων στα Γιάννενα και ο Πέτρος Λιόσας πέθανε, ενώ ο γιός του Ιωάννης εκδιώχθηκε από τον Ιωάννη Σπάτα. Από τότε η φάρα του Λιόσα, καθώς και οι δύο άλλες (Μαζαρακαίοι

---

1. Δεν θα ασχοληθούμε εδώ με την (φυλετική) καταγωγή των Αρβανιτών και την Ελληνικότητά τους. Ακόμα κι αν δεν δεχθούμε ότι πρόκειται για αρχαιότατο Ελληνικό φύλο, θα πρέπει να δεχθούμε ότι είχαν αναπτύξει απολύτως ελληνική συνείδηση και σε τούτο δεν υπάρχουν διαφωνίες μεταξύ των ιστορικών.

και Μαλακασαίοι) συνεχώς μετακινούμενες προς τα νότια, έφτασαν στην Αττική και έδωσαν τα ονόματά τους σε αρκετές τοποθεσίες και χωριά.¹

Έτσι εγκαθίστανται οι Λιόσηδες στην περιοχή και δίνουν το ονομά τους στα Λιόσια δηλ. στα σημερινά Άνω Λιόσια. Οι οικογένειες αυτές, καθώς και οι απογονοί τους ασχολούνται κυρίως με την κτηνοτροφία και η περιοχή του Ποικίλου Όρους, συνεπώς και τμήμα της περιοχής που εξετάζουμε, αποτέλεσε πεδίο βόσκησης των κοπαδιών τους.²

Και ενώ οι αρβανίτες κατεβαίνουν στην Αττική, η Αθήνα δέχεται την Φλωρεντινή και στη συνέχεια την Βενετσιάνικη κατοχή που κράτησε από το 1388 μέχρι το 1456. Κύριοι της πόλης στο διάστημα αυτό, η οικογένεια Ατζαγιόλι. Από την περίοδο αυτή, αξίζει να αναφέρουμε μια πληροφορία που μας δίνει ο Ιταλός Νοτάριος Νικόλαος Ντε Μαρτόνι που είχε επισκεφθεί την Αθήνα και έμεινε δύο μέρες. Σύμφωνα μ' αυτή, η πόλη είναι κτισμένη στους πρόποδες του λόφου που βρίσκεται το κάστρο κι έχει 1.000 σπίτια. Να σημειώσουμε επίσης ότι στα 1425, χτύπησε την Αθήνα λοιμός που ήρθε από την Βοιωτία. Ήταν ή ένατη φορά που εμφανίζονταν στην Αθήνα τέτοια επιδημία μέσα σε 80 χρόνια.

1. Για την κάθοδο των Αρβανιτών, μικρές διαφορές υπάρχουν μεταξύ των ιστορικών. Ο Κ. Ρόδης στο βιβλίο του: «Αρβανίτες» Αθήνα 1978, θέλει λίγο νωρίτερα την κάθοδο αυτή. Γράφει σχετικά: «...Το 1350, τμήματα ορεινών Αλβανών - Γκέκηδων με γενάρχες τον Πέτρο Λιόσια και Μπούα Σπάτα, μαζί με τις οικογενειές τους, εγκαταστάθηκαν στα ομώνυμα χωριά της Αττικής, Λιόσια και Σπάτα που οφείλουν τα ονόματά τους σ' αυτούς τους γενάρχες...».

2. Η άποψη ότι «...η ονομασία Λιόσια επικράτησε στα τέλη του 14ου αιώνας από το επώνυμο της αρβανίτικης γενιάς του Λιόση, στους οποίους είχαν δοθεί εκεί κτήματα για την φρούρηση εκείνης της πλευράς του λεκανοπεδίου» (εφημ. Βραδυνή 17/12/1981) δεν φαίνεται να τεκμηριώνεται. Μια άλλη τοπική εφημερίδα, η «Φωνή των Άνω Λιοσίων» σε δημοσιευμά της της 31/1/1975 γράφει σχετικά: «...Την φρούρηση του σπουδαίου αυτού δερβενιού (εννοεί το πέραςμα Δέμα) είχαν αναλάβει από τον 15ο αιώνα οι Λιόσηδες. Αυτοί ήταν αρχηγοί των Μαλακασαίων και των Μαζαρακαίων που το 1383 είχαν έρθει στο Δουκάτο των Αθηνών και πολλοί εγκαταστάθηκαν στα ονομασθέντα Λιόσια. Μετά την απελευθέρωση (εποχή του Όθωνα) μερικοί από τους κατοίκους των Λιοσίων, κατέβηκαν στα σημερινά Νέα ή Κάτω Λιόσια, που λεγόταν Δραγουμάνο...»

Εξ αιτίας των επιδημιών αυτών η Αττική είχε ερημώσει. Τριακόσιες οικογένειες τότε Αλβανών έφυγαν στην Εύβοια.¹ Χρειάστηκε η επέμβαση του ιδίου του Ατζαγιόλι και της Βενετίας για να επιστρέψουν, προκειμένου να καλυφθούν τα κενά που δημιουργήθηκαν στην γεωργική κυρίως παραγωγή.

Η Αθήνα έκτοτε περνά στα χέρια των Τούρκων. Ήταν στα 1456. Στα 1520 -1530, σύμφωνα με την τουρκική απογραφή που έγινε την περίοδο αυτή, η Αθήνα είχε μόνο 11 τουρκικές οικογένειες και 2286 χριστιανικές. Σύμφωνα με αυτή την απογραφή, ο πληθυσμός της πόλης ανέρχονταν σε 12.633 ψυχές.²

Πενήντα χρόνια αργότερα, την περίοδο 1571 - 1580, ο πληθυσμός θα παρουσιάσει σημαντική αύξηση. Θα φτάσει τους 17.686 κατοίκους.³ Ο λοιμός όμως του 1554 που κράτησε τρία χρόνια, αποδεκάτισε τον πληθυσμό. Τα θύματά του υπολογίζονται γύρω στις 10.000 ψυχές.⁴

Στα μέσα του 17ου αιώνα η πόλη είχε 2.050 σπίτια, από τα οποία 1.300 ήταν ελληνικά, 600 τουρκικά, 150 αρβανίτικα και 3 φράγκικα. Αυτή η πληροφορία προέρχεται από τον Γάλλο πρόξενο στην Αθήνα J. Giraud.

Η κάθοδος των αρβανιτών στην Αττική, που δεν συνετελέσθη βεβαίως μέσα σε λίγα χρόνια⁵ είχε σαν συνέπεια την πύκνωση του πληθυσμού της Αττικής υπαίθρου, αλλά και την δημιουργία πολλών νέων χωριών, ή την κατοίκηση πολλών άλλων εγκαταλελειμένων. Η Χασιά, τα Βίλια, το Μπραχάμι, ο Κάλαμος, το Καλέντζι, το Καπανδρίτι, τα Κιούρκα, τα

1. Οι οικογένειες αυτές έφυγαν το 1425 και επέστρεψαν το 1427. Αλλά και ο Δούκας των Αθηνών Νέριος Ατζαγιόλι προσκάλεσε μεγάλο αριθμό Αλβανών εξ Ηπείρου που εγκαταστάθηκαν σε πολλές περιοχές της Αττικής και επιδίδονταν στην γεωργία και την κτηνοτροφία. (Α. Γέροντα: «Οι Αρβανίτες της Αττικής» Αθήναι 1984).

2. Α. Βακαλόπουλος: «Ιστορία του Νέου Ελληνισμού»

3. Δ. Κατηφόρη: «Τουρκοκρατούμενη Αθήνα»

4. Θ. Φιλαδελφώς: «Ιστορία των Αθηνών επί τουρκοκρατίας»

5. Και πριν την φορολογική απαλλαγή που ανήγγειλε ο Ρουκαβέρτης, ο βασιλιάς της Σικελίας και Δούκας των Αθηνών Φρειδερίκος ο Β΄ ο Αραγώνιος, μέσω των τοποτηρητών του Μογκάδα και Περάλτα, είχε επιτρέψει την εγκατάσταση των Αλβανών στην Αττική, απαλλάσσοντάς τους από φόρους για δύο χρόνια προκειμένου να πυκνωθεί ο αραιωθείς πληθυσμός (Α. Γέροντα: «Οι Αρβανίτες της Αττικής»)

Σπάτα, το Σάλεσι, η Μαλακάσα και πολλά άλλα, αποτελούν κέντρα της Αττικής υπαίθρου στα οποία έδωσαν ζωή οι αλβανόφωνοι¹ βορειοηπειώτες ξωτάρηδες, στηρίζοντας οικονομικά την Αθήνα.

Στην περιοχή Δ - ΒΔ των Αθηνών αυτή την εποχή, η Χασιά, το Μενίδι, οι Κουκουβάουνες κι αργότερα τα Λιόσια, αποτελούν συγκροτημένους οικισμούς, κέντρα της αγροκτηνοτροφικής παραγωγής, που δέχθηκαν κατά το δικό τους μερίδιο τους αλβανόφωνους πληθυσμούς. Μεγάλες ιδιοκτησίες αυτή την περίοδο, έχουν φυσικά οι κυρίαρχοι τούρκοι, αλλά και τα χριστιανικά μοναστήρια, καθώς και οι μεγάλες αρχοντικές Αθηναϊκές οικογένειες. Φαίνεται, αν και οι πηγές που έχουμε για την περίοδο αυτή σχετικά με την οικονομική κατάσταση και τη ζωή στο ύπαιθρο, είναι περιορισμένες, ότι σημαντικές ποσότητες αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων απασχολούν το εξαγωγικό εμπόριο της Αθήνας (βαμβάκι, βελανίδια, ελιές, λάδι, μετάξι, κερύ, μαλλί) πράγμα που μας επιτρέπει να θεωρήσουμε την ύπαρξη ενός σημαντικού αριθμού καλλιεργητών στην Αττική ύπαιθρο.²

Στα 1687 η Αθήνα θα καταληφθεί από τους Ενετούς του Μοροζίνι. Θα υποστεί τότε μεγάλες καταστροφές που θα ολοκληρώσουν λίγο αργότερα οι Τούρκοι. Πολλές χιλιάδες κατοίκων αναγκάστηκαν να εκπατριθούν.³ Όταν οι Τούρκοι ξαναμπήκαν στην Αθήνα, την βρήκαν εγκαταλελειμμένη. Το 1691 οι κάτοικοι άρχισαν να επιστρέφουν στην πόλη, ύστερα από την διαβεβαίωση των τούρκων ότι θα τους επέστρεφαν τα κτήματά τους που στο μεταξύ είχαν δημευθεί. Όσα κτήματα τότε δεν επεστράφησαν μέσα στην προθεσμία που είχε θέση ο Αβδουλλάχ πασάς, πουλήθηκαν για λογαριασμό του χαρεμιού. Μια ομάδα τότε ευκατάστατων Αθηναίων, μεταξύ των οποίων ο Ι. Μπενιζέλος, ο Γιαννάκης Καΐλας,

1. Σε 29 ανεβάζουν τον αριθμό των Αρβανίτικων χωριών στην περιφέρεια της Αθήνας ορισμένοι μελετητές, έναντι 7 Ελληνοφώνων σε σύνολο 36.

2. Σ. Μουζάκη: «Σχεδιάγραμμα Ιστορίας χωριών λεκανοπεδίου Αττικής».

3. Κάπου 6.000 πήραν των ομματιών τους και μετοίκησαν στην Αίγινα, την Πάτρα, το Ναύπλιο, την Δημητσάνα κ.ά.

ο Ν. Κακούρης¹ αγόρασαν τα κτήματα αυτά κι αργότερα τα μεταπώλουν σε συμπατριώτες τους.

Στα 1760 η Αθήνα χαρακτηρίστηκε "μαλικιανές"² και κατατάχθηκε στα κτήματα του Σουλτάνου. Έτσι οι πρόσοδοι των Αθηνών, πωλούνται σε ενοικιαστές, οι οποίοι δεν είχαν όμως κληρονομικά δικαιώματα.

Αρβανίτες Πολεμιστές.

Χαλκογραφία του J.B. Hilaire (Γεννάδειος Βιβλιοθήκη)

1. Ο προ ετών Δήμαρχος των Νέων Λιοσίων Γ. Κακούρης, από αυτή την οικογένεια κατάγονταν. Αλλά κι άλλα γνωστά ονόματα στην περιοχή μας θα ακουστούν αυτή την περίοδο, ιδιαιτέρως μετά τα Ορλωφικά. Όπως αυτό του Καλλεφρονά ή Καλλιφρονά. Της γνωστής οικογενείας που έδωσε και Δήμαρχο στην Αθήνα και Υπουργό αργότερα. Η οικογένεια αυτή είχε κοπάδια στην περιοχή Ιλίου, στους πρόποδες του Ποικίλου Όρους.

2. Δηλ. κτήμα του Σουλτάνου.

Υ' Ο Χατζή Αλή Χασεκής.

Οι επαναστατικές συνθήκες όμως άρχισαν να ωριμάζουν για τον Ελληνισμό. Στα 1770 οι αδελφοί Ορλώφ αποβιβάζονται στην Πελοπόννησο και ξεσηκώνουν τον πληθυσμό. Λίγο έλλειψε να ξεσηκωθεί και η Αθήνα τότε. Τον επόμενο όμως χρόνο, ο αρματωλός Μενιδιάτης **Μητρομάρας**¹ ύψωσε την Ρωσική σημαία και κήρυξε την επανάσταση κατά των Τούρκων, καταλαμβάνοντας την Σαλαμίνα. Με ορμητήριο το νησί, έκανε συχνές επιδρομές στην Στερεά με κύριο στόχο του τους τουρκαλβανούς² και την απελευθέρωση της Αθήνας.

Δυστυχώς η επανάσταση αυτή πνίγηκε στο αίμα και νέες δυστυχίες ξέσπασαν για τους Αθηναίους. Και σαν να μην έφταναν όλα αυτά, ένας νέος βοεβόδας, ο πιο τυραννικός απ' όλους³ ο **Χατζή Αλή Χασεκή**, ευνοούμενος της Εσμά Σουλτάνας, θα εγκατασταθεί κατα το 1775 στην Αθήνα.

Για χάρη του η Εσμά Σουλτάνα, αγόρασε τον μαλικιανέ των Αθηνών, για να εισπράτει ο Χασεκής το δέκατο των προσόδων.

Στην αρχή ήταν ήπιος. Φρόντισε για κάμποσο καιρό να πάρει με το μέρος του ορισμένους προύχοντες Αθηναίους⁴ κι όταν ένοιωσε πως απέκτησε την απαιτούμενη δύναμη, άρχισε την τυραννία. Άρπαζε περιουσίες, δολοφονούσε, λήστευε, αγόραζε σε εξευτελιστικές τιμές κτήματα απ' όσους χρωστούσαν, συνελάμβανε αθώους και στην συνέχεια ζητούσε λύτρα για την αποφυλακισή τους.

1. Δεν είναι απολύτως εξακριβωμένο ότι ο Μητρομάρας ήταν Μενιδιάτης.

2. Τους εξισλαμισθέντες αλβανούς που υπηρετούσαν τα συμφέροντα των τούρκων.

3. Με τον Αλή Πασά των Ιωαννίνων, αιμοβόρο και αρπακτικό, τον συγκρίνει ο Φιλαδέλφειας.

4. Π. Σκουζές: «Το χρονικό της σκλαβωμένης Αθήνας στα χρόνια της τυραννίας του Χατζαλή» Αθήναι 1841.

Μέσα σε λίγα χρόνια ο Χασεκής, απέκτησε κολοσσιαία περιουσία, το ένα πέμπτο(!) των γαιών της Αττικής.¹ Μέχρι τον κάμπο της Ελευσίνας έκανε δικό του ο τύραννος αυτός.² Και για να προστατεύεται από τις επιθέσεις εχθρικών προς αυτόν μερίδων Τούρκων και Τουρκαλβανών, αλλά και για να εξασφαλίζει με τον καλύτερο τρόπο τις προσόδους του, μάντρωσε στην κυριολεξία τους Αθηναίους, επιβάλλοντας υποχρεωτική προσωπική εργασία αλλά και τα έξοδα της περιτείχισης, στον ντόπιο πληθυσμό. Η χάρη του Χατζή Αλή Χασεκή, έφτανε μέχρι και τον Βοτανικό όπου είχε τους κήπους του, μέσα σ' ένα τεράστιο, από αρπαγές, κτήμα.³

Έχει ιδιαίτερη σημασία να τονίσουμε πως ανάμεσα στα άλλα ο Χασεκής, άρπαξε και το νερό του Κηφισού από την θέση **Λυκότροπα**⁴ και το νερό της **Δερβισαγούς**⁵ στο τσιφλίκι του Μεμίσαγα, τα έφερε στον **Μύλο του Σκουντούπη** κι απ' εκεί έρριξε το νερό στο **μυλαύλακο**⁶ οδηγώντας το μέχρι τα Σεπόλια. Εκεί έφτιαξε ένα υδραγωγείο και το κατέβαξε στο κτήμα του στον Βοτανικό.⁷

Τελικά ο κόσμος ξεσηκώθηκε για να γλυτώσει από τον τύραννο αυτόν. Μετά από πολλές προσπάθειες τον έδιωξε από την Αθήνα κακίη κακώς και το κεφάλι του έπεσε στην Κω όπου ήταν εξόριστος, τα Χριστούγεννα του 1795. Η κολοσσιαία περιουσία του περιήλθε στην κατοχή της τουρκικής κυβέρνησης και πουλήθηκε σε δημοπρασία. Εκτός από την Μονή Πετράκη που απέκτησε τότε μεγάλες εκτάσεις κι άλλοι εύποροι χριστιανοί αγόρασαν από τα κτήματα αυτά.

1. Κ. Σιμοπούλου: «Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα 1700 - 1800» Αθήναι 1984.

2. Α. Μεθενίτη: «Το χρονικό της Λεψίνας» Αθήναι 1971.

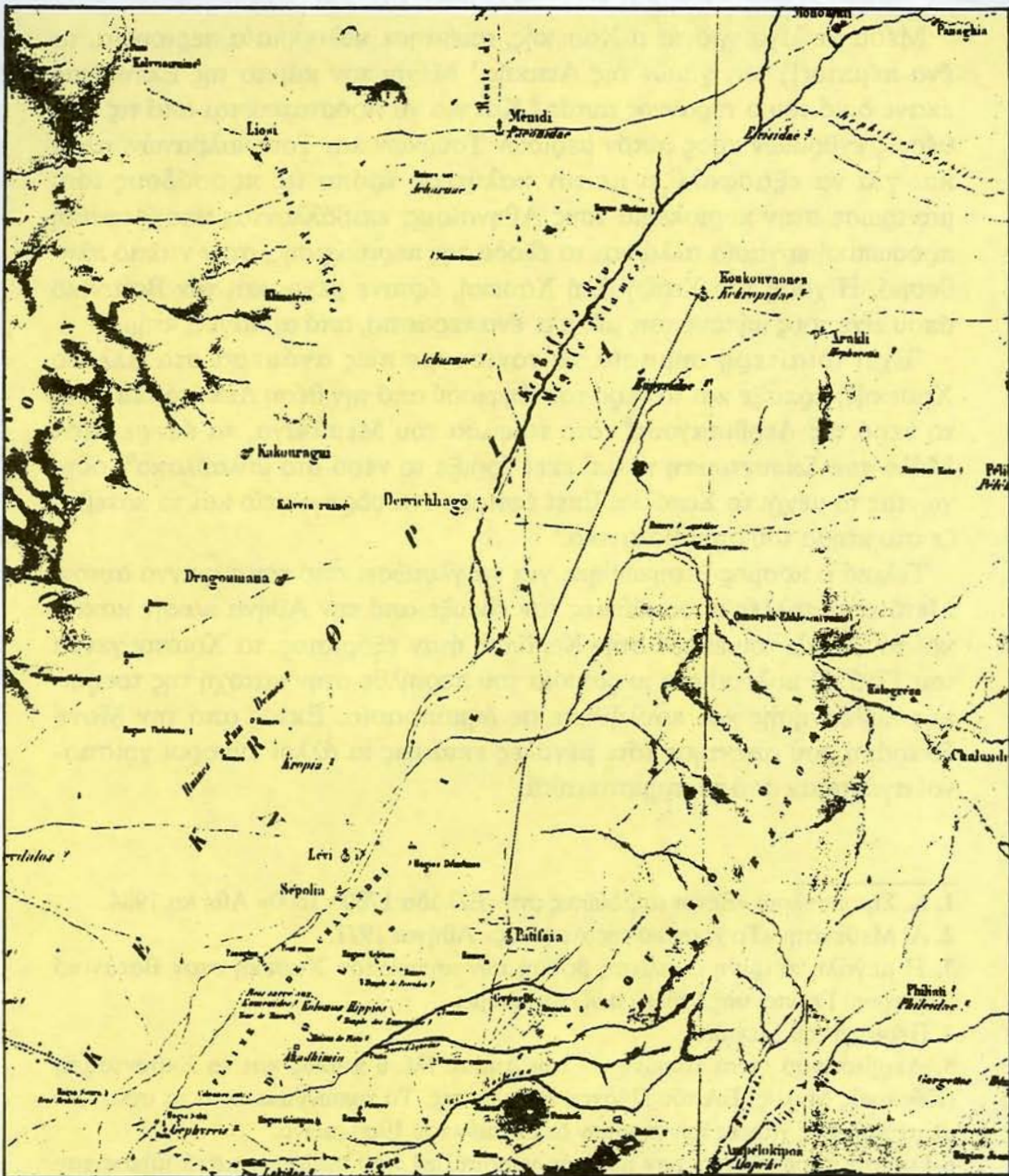
3. Η μεγάλη πέτρινη σκαλιστή βρύση των κήπων του Χασεκή στον Βοτανικό (σημερινή Γεωπονική Σχολή) σώζεται ακόμα.

4. Περιοχή του Μενιδίου.

5. Δερβισαγού είναι τοπωνύμιο του Δήμου Ιλίου καθώς και το Σκουντούπη (Κόκκινος Μύλος) ΒΑ του Πύργου Βασιλίσσης. Τα τοπωνύμια αυτά τα συναντάμε σε πολλούς χάρτες των πρώτων δεκαετιών του 19ου αιώνα.

6 Για την τροφοδοσία των πολλών νερομύλων που υπήρχαν κατά μήκος του Κηφισού, είχε φτιαχτεί ένα μεγάλο αυλάκι για την διοχέτευση των νερών, το **μυλαύλακο**.

7. Π. Σκουζέ: «Το χρονικό της σκλαβωμένης Αθήνας.» Αθήναι 1948.

Απόσπασμα χάρτη του J. A. Sommer του 1837. Φαίνονται οι μύλοι κατά μήκος του Κηφισού, καθώς και τα τοπωνύμια Δερβισαγού και Κακουργιάνοι. "Liosι" σημειώνονται τα Άνω Λίσσια.

δ' Πριν την απελευθέρωση

Τις τελευταίες δεκαετίες του 18ου αιώνα, η περιοχή που εξετάζουμε, ήταν ένας ήσυχος τόπος, όμορφος κατά τους συγγραφείς,¹ με πολλές ελιές, οπωροφόρα δένδρα, με την θαμνώδη βλάστηση της οροσειράς του Ποικίλου να κατεβαίνει χαμηλά,² με λαχανόκηπους και αρκετές καλλιεργήσιμες εκτάσεις.

Οι μεγάλες ιδιοκτησίες, τα τσιφλίκια, βρίσκονταν κατά το μεγαλύτερο μέρος τους στα χέρια των Τούρκων. Οι καλλιεργήσιμες αυτές εκτάσεις εκτεινόταν κυρίως στα ΒΑ καθώς και στην δυτική περιοχή του χώρου, και αποτελούσαν τα τσιφλίκια του Μεμίσαγα, του Ιμπραήμ Μεσουδή, του Δερβίς Αγά κ.ά.

Αυτήν την περίοδο, αναπτύσσονται τρεις μικρές συστάδες πλινθοκτίστων σπιτιών, τρεις μικροί συνοικισμοί.

Ο συνοικισμός **Δερβισαγού** Α του Πύργου Βασιλίσσης, κοντά στον Κηφισό, ο συνοικισμός **Δραγουμάνο** Δ του Πύργου στη σημερινή περιοχή Ραδιοφωνίας και ο συνοικισμός **Κακουργιάνοι** Ν του χωριού Καματερό.

Ξένοι περιηγητές των αρχών του 19ου αιώνα³ σημειώνουν την ύπαρξη αυτών των συνοικισμών, χωρίς ωστόσο να μας δίνουν λεπτομέρειες.

Στους συνοικισμούς αυτούς, κατοικούν βεβαίως χωρικοί καλλιεργητές των κτημάτων και κτηνοτρόφοι, αρκετά δε από τα σπίτια αυτά χρησιμοποιούν για την αποθήκευση των γεννημάτων.

Στα μέσα του 19ου αιώνα, μετά την απελευθέρωση, οι οικισμοί αυτοί έχουν εγκαταληφθεί και μάλλον σαν χαλάσματα σημειώνονται στους χάρτες της εποχής.

1. Διον. Σουρμελής: «Αττικά».

2. Η καταστροφή θα γίνει αργότερα, όταν τον Ιούλιο του 1826 οι δυνάμεις του Κιουταχή που θα μπουν στην Αθήνα θα πυρπολήσουν τον Ελαιώνα.

3. William Gell, Edward Dodwell κ.ά.

*Η περιοχή Δραγουμάνο σήμερα.
Εδώ έγινε η περίφημη Μάχη Δραγουμάνου στην οποία έπεσε ο Δήμος Ρουμπέσης*

Ε' Η επανάσταση του 1821 - Η μάχη στο Δραγουμάνο.

Η άποψη ότι οι ιδέες της Φιλικής Εταιρείας δεν βρήκαν πρόσφορο έδαφος στην Αττική, δεν φαίνεται να είναι δικαιολογημένη. Οι Φιλικοί Α. Ζαρίφης και Δ. Ζωγράφος μετέδωσαν εγκαίρως στον πληθυσμό της Αττικής τις επαναστατικές ιδέες και μύησαν πολλούς. Αναμεσά τους τον Χασιώτη **Χατζη - Μελέτη Βασιλείου**, και τον Μενιδιάτη **Αναγνώστη Κουρκατιώτη**.

Η πρώτη σύγκρουση με τους Τούρκους έγινε στον Κάλαμο, από την ομάδα που συγκρότησε ο Χατζη- Μελέτης Βασιλείου, αρχηγός των αλβανοφώνων ξωτάρηδων της Χασιάς, στις 18 Απριλίου 1821. Μια βδομάδα αργότερα, Χασιώτες, Μενιδιάτες, Μεσογειίτες και Αθηναίοι, με οπλαρχηγούς τον **Χ. Βασιλείου**, **Δ. Σκλιά**, **Αν. Κουρκατιώτη**, **Γ. Ντάβαρη**, **Γ. Βλάχο**, **Ν. Σαρρή** και **Συμ. Ζαχαρίτσα** χτύπησαν την Αθήνα και αφού κατέσφαξαν όσους Τούρκους δεν πρόλαβαν να καταφύγουν στην Ακρόπολη, κήρυξαν την Επανάσταση στις 28 Απριλίου.

Οι συγκρούσεις και οι αιχμαχίες θα συνεχιστούν, ενώ κατά τον Ιούλιο έφτανε στην Αθήνα και ο Ομέρ Βρυώνης με δύναμη 1.800 στρατιωτών. Οι σφαγές και οι λεηλασίες στις συχνές επιδρομές των Τούρκων, κυρίως στο ύπαιθρο της Αττικής, περιγράφονται με τα μελανώτερα χρώματα από τους Έλληνες ιστορικούς αλλά και από τους ξένους που βρίσκονταν τότε στην Αθήνα.¹

Λίγο αργότερα, τον Σεπτέμβριο, 60 έφιπποι Τουρκαλβανοί του Ομέρ Βρυώνη, ήρθαν στον συνοικισμό Δραγουμάνο, δυτικά του Πύργου Βασιλίσσης² προκειμένου να λεηλατήσουν τα σιτηρά που κατά τις πληροφορίες τους βρίσκονταν εκεί αποθηκευμένα.

1. Κ. Σιμοπούλου: «Πώς είδαν οι ξένοι την Ελλάδα του '21».

2. Στη σημερινή περιοχή Ραδιοφωνίας του Δήμου μας.

Οι Έλληνες, που είχαν πληροφορηθεί την κίνηση αυτή, τους περίμεναν ταμπουρωμένοι κάπου 70 τον αριθμό, Χασιώτες και Μενιδιάτες οι περισσότεροι, υπό την αρχηγία του **Αναστάση Λέκκα**¹ και του **Μήτρου Σκεβά**.

Η μάχη ήταν σφοδρή. Οι τούρκοι αφήνοντας έξι νεκρούς στρατιώτες και δύο νεκρά άλογα οπισθοχώρησαν. Όταν το έμαθε ο Ομέρ Βρυώνης κατέφθασε ο ίδιος με δύναμη 500 στρατιωτών,² εφίππων και πεζών, για να εκδικηθεί. Η μάχη ξανάρχισε. Οι Έλληνες με μεγάλο θάρρος και αποφασιστικότητα αντιμετώπιζαν την δύναμη του Ομέρ Βρυώνη. Κάποια στιγμή, ο Αθηναίος αγωνιστής **Δήμος Ρουμπέσης**, ανεγνώρισε τον Ομέρ Βρυώνη, όρμηξε και του άρπαξε το άλογο από τα χαλινάρια, τραβώντας ταυτόχρονα και την πιστόλα του, το μόνο του όπλο. Ο πασάς θα έπεφτε τότε νεκρός από το βόλι του Ρουμπέση εάν δεν παρεμβάλλονταν ένας σωματοφύλακας του Βρυώνη, δίνοντας εκείνος τη ζωή του για χάρη του αρχηγού του.

Έντρομος ο Ομέρ Βρυώνης, πέταξε τότε το πολύτιμο σπαθί³ του και κατόρθωσε να διαφύγει καλπάζοντας. Οι σωματοφυλακές του στο μεταξύ κύκλωσαν και σκότωσαν τον Ρουμπέση.

Σε αντίθεση με τις σοβαρές απώλειες των Τούρκων, οι Έλληνες από την πλευρά τους, μέτρησαν έναν νεκρό και τρεις αιχμαλώτους. Αυτή ήταν η έκβαση στην Μάχη του Δραγουμάνου.

Η σπουδαία αυτή νίκη των Ελλήνων αποθάρρυνε τον Ομέρ Βρυώνη κι όταν ακόμα δυο απόπειρές του στην Σαλαμίνα και στην Μεγαρίδα απέτυχαν, έφυγε για την Λαμία αφήνοντας 300 Τούρκους για ενίσχυση των ομοθρήσκων του της Αθήνας⁴

1. Ο πατέρας του Αναστάση Λέκκα, είχε πέσει θύμα της θηριωδίας του Ομέρ Βρυώνη. Ο ίδιος ο αγωνιστής θα σκοτωθεί λίγο αργότερα στην μάχη του Χαλανδρίου.

2. Διον. Σουρμελής: «Ιστορία των Αθηνών». Αθήναι 1853.

3. Το πολύτιμο αυτό σπαθί, οι Έλληνες αγωνιστές το χάρισαν στον Οδ. Ανδρουτσο, κι εκείνος με την σειρά του το δώρησε στον Θ. Κολοκοτρώνη.

4. Δ. Γιώτας: «Οι Μενιδιάτες κατά τον 18ο αιώνα και την Επανάσταση του '21» Αχαρνές 1990.

ΟΤ' Απελευθέρωση - αγοραπωλησίες - τοπωνύμια

Οι συγκρούσεις μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων θα συνεχιστούν έως το 1830 για να κοπάσουν στην συνέχεια μέχρι την πλήρη απελευθέρωση των Αθηνών, την ύψωση της Ελληνικής Σημαίας στην Ακρόπολη και τον ερχομό του Όθωνα.

Η απελευθέρωση, βρίσκει την Αττική ρημαγμένη. Τα σπίτια των Αθηνών κατεστραμμένα.¹ Τα περισσότερα δένδρα καμμένα. Τα χωράφια ακαλλιέργητα. Την κτηνοτροφία να προσπαθεί να μαζέψει τα απομεινάρια της και να αναδιοργανωθεί.

Όπως ήδη σημειώσαμε, οι πωλήσεις των τουρκικών κτημάτων είχαν αρχίσει από νωρίς. Από το 1800. Φαίνεται πως οι Τούρκοι κυρίαρχοι, ανάμεσα στους άλλους λόγους, έβλεπαν και την επερχόμενη επαναστατική λαίλαπα. Μέχρι τον Ιανουάριο του 1831 είχαν πουληθεί τα 9/10 των τουρκικών κτημάτων της Αττικής.

Αγοραστές ήταν εύποροι χριστιανοί από την Μολδοβλαχία, έμποροι από την Κωνσταντινούπολη, νησιώτες караβοκυραίοι. Αυτοί έκαναν τις σημαντικότερες αγορές και ακολουθούσαν οι ντόπιες μεγάλες ευκατάστατες οικογένειες.

Κτήματα στην Αττική αγόρασαν επίσης και ξένοι, σημαίνοντα πρόσωπα, πρίγκηπες, πρόξενοι, δούκες, ναύαρχοι αλλά και πονηροί έμποροι προκειμένου να κάνουν εδώ επενδύσεις.²

1. Από τα 1238 σπίτια που είχε η πόλη το 1822, μόνο 300 στέκονταν ακόμα όρθια.

2. Πράγμα συνηθισμένο μετά από κάθε πόλεμο. Χαρακτηριστική η περίπτωση των άγγλων Miles και Williams στην περιοχή μας, των Ιταλών αδελφών Bottaro που δημιούργησαν ιδιωτικό δενδροκομείο στην λεωφόρο Κηφισίας κ.λ.π.

Να σημειώσουμε ιδιαίτερα το ενδιαφέρον για την απόκτηση γης, που προκάλεσε η απόφαση για την μεταφορά της Πρωτεύουσας.

Η απόφαση αυτή έδινε τεράστια αξία στην Αττική γη και δεν ήταν λίγοι εκείνοι που από νωρίς, από το 1832 όταν άρχισαν οι συζητήσεις για την μεταφορά της Πρωτεύουσας, έσπευσαν να αγοράσουν κτήματα, αλλά και άλλοι να καταπατήσουν.

Δυστυχώς η διαδικασία που καθορίστηκε το 1830 για τις αγοραπωλησίες, είχε πολλά "παράθυρα" και επέτρεπε πολλές απάτες.

Το μεγαλύτερο τσιφλίκι στην περιοχή του Δήμου Ιλίου, ήταν αυτό του Μεμίσαγα, το επονομαζόμενο **Δεθβισαγού**. Αυτό αγοράστηκε από κοινού το 1830, από τον Παπαγεώργιο Νερούτζο, τους αδελφούς Γεώργιο και Σταμάτιο Λιόση και από τον Νικόλαο Τσουκλίδη ή Τσουκλείδη.

Μέρος του τσιφλικιού του **Λευί**¹ κάπου 300 στρέμματα, αγόρασε ο άγγλος William Bell από τον Χατζή - Ισμαήλ Μπέη.

Ο Ανδριώτης караβοκύρης Ιωάννης Παπαθεωδόρου Λεφάκης, αγόρασε κάπου 300 στρέμματα στην περιοχή Δραγουμάνο των Αθηνών² και στην συνέχεια το 1838, το πούλησε στους άγγλους **John Williams** και **George Miles**.

Αλλά και πολύ άλλοι απέκτησαν τότε μεγάλες ιδιοκτησίες. Η Αθηναϊκή οικογένεια Βουρνάζου αγόρασε κτήματα στα Ν του Δήμου Ιλίου και από την οικογένεια αυτή παραμένει το τοπωνύμιο **Μπουρνάζι**.

Η επίσης Αθηναϊκή οικογένεια του **Κακούρη**, τους προγόνους της οποίας έχουμε αναφέρει και αλλού, απέκτησε εκτάσεις στην περιοχή του Αγ. Νικολάου της πόλης μας κι έδωσε το ονομά της στο τοπωνύμιο **Κακουργιάνοι**.³

Λίγο πιο κάτω, ανάμεσα στο **Βαθύ Ρέμα**⁴ και τον **Αη Γιώργη** μια άλλη μεγάλη αρβανίτικη οικογένεια, του **Πανούση Βέρδη**, που κατέβηκε από την Λιάτανη της Θήβας, κατέλαβε μια τεράστια έκταση που την

1. Κατά τις Τρεις Γέφυρες.

2. Γιατί η περιοχή του Δήμου Ιλίου ανήκε τότε στον Δήμο Αθηναίων.

3. Το τοπωνύμιο αυτό μαζί με την Δεθβισαγού και το Δραγουμάνο σημειώνεται σε πολλούς χάρτες των αρχών του 19ου αιώνα.

4. Βαθύ Ρέμα ήταν το μεγάλο ρέμα που κατέβαινε από την σημερινή Πετρούπολη πάνω στο οποίο σήμερα έχουν κατασκευασθεί οι λεωφόροι Αν. Ρωμυλίας - Νυμφαίου - Αλφειού.

χρησιμοποίησε για την βόσκηση των κοπαδιών της και στην συνέχεια την ιδιοποιήθηκε.¹ Από την οικογένεια αυτή προέρχεται το τοπωνύμιο της περιοχής **Πεύκα Βέρδη**.

Η οικογένεια των οπλαρχηγών **Ζαχαρίτσα** ήταν επίσης από αυτές που βρέθηκαν να έχουν στην κατοχή τους σημαντικές εκτάσεις μετά την απελευθέρωση. Οι εκτάσεις αυτές βρισκόταν ΝΔ στην περιοχή Αγ. Βασιλείου ή στην περιοχή της σημερινής Πετρούπολης. Απ' εκεί και το τοπωνύμιο ή η κορυφή του βουνού, **Ζαχαρίτσα**.

Αργότερα θα εμφανιστούν και άλλοι ιδιοκτήτες, στην **Ανάκασσα**, στα **Μυκονιάτικα**,² στο **Ρουπάκι**,³ στην **Φλέβα**⁴ κ.ά.

Αυτή είναι η εικόνα που παρουσιάζει η παλαια ποτε διοικητική περιφέρεια του Δήμου Ιλίου, πριν εκδηλωθεί το βασιλικό ενδιαφέρον για την περιοχή στα μέσα του προηγούμενου αιώνα.

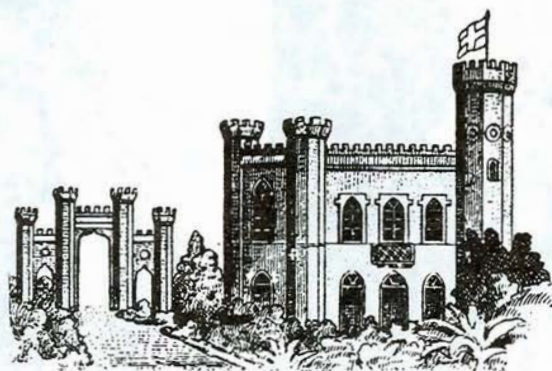
1. Μέγα μέρος της περιοχής οικοπεδοποιήθηκε από τους απογόνους του Βέρδη καταπατητές και οι διεκδικήσεις του συνεχίζονται ακόμη. Η μεγάλη πολύμηνη έρευνα του Διαδημοτικού Ραδιοφωνικού Σταθμού «ΔΙΑΥΛΟΣ 10» απέδειξε τις καταπατήσεις αυτές. 1990.

2. Στην περιοχή που βρίσκεται στο κάτω μέρος του στρατιωτικού εργοστασίου 301.

3. Ρουπάκι ήταν η περιοχή ΝΔ του Δήμου μας.

4. Η περιοχή ΝΑ του σημερινού κόμβου Ιλίου κατεβαίνοντας για τους Αγ. Αναργύρους.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β΄

Όθων και Αμαλία. Οι πρώτοι βασιλείς της νεώτερης Ελληνικής ιστορίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Α' Η βασιλεία.

Ο Όθωνας ήταν ο πρώτος βασιλιάς της νεώτερης Ελλάδας που επέλεξαν οι μεγάλες δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία) χωρίς αμφιβολία προκειμένου να εξυπηρετήσουν τα συμφεροντά τους στην περιοχή.¹ Δευτρότοκος γιός του Ελληνοαρχαιολάτρη υποστηρικτή και υμνητή της Ελληνικής Επανάστασης,² βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκου του Α' ο Όθωνας, διορίστηκε με την συνθήκη της 7ης Μαΐου 1832 του Λονδίνου «Βασιλεύς της Ελλάδος» συνθήκη που επικυρώθηκε με το Β' ψήφισμα της Δ' εν Προνοία Ελληνικής Συνελεύσεως στις 27 Ιουλίου 1832, από 178 πληρεξουσίους του Έθνους.

Επρόκειτο, μας λένε οι ιστορικές πηγές για άνθρωπο ευαίσθητο, εργατικότατο, ευσυνειδήτο, φιλομαθές, σχολαστικότατο³ αλλά αναποφάσιστο και χωρίς ιδιαίτερες διοικητικές ικανότητες, προσόντα που ήταν απαραίτητα για την διακυβέρνηση μιας χώρας που μόλις άρχισε να απελευθερώνεται κι ενός λαού πάντα ανυποτάκτου και φύσει ελευθέρου.

Ο Όθωνας ήταν ανήλικος όταν επελέγη για το ύπατο αξίωμα του Ελληνικού Έθνους. Μόλις 18 χρονών και μέχρι την ενηλικιωσή του, διορίστηκαν τρία πρόσωπα της εμπιστοσύνης των μεγάλων δυνάμεων και του Λουδοβίκου ως Αντιβασιλείς.

1. Ήλιζαν, ο καθένας για λογαριασμό του, πως θα χρησιμοποιούσαν τον νεαρό βασιλιά σαν τυφλό οργάνο τους. Οι μεταξύ τους αντιζηλία, δεν τους επέτρεπε να επιλέξουν βασιλιά από τις ίδιες τους τις χώρες γι' αυτό στράφηκαν στους Βαυαρούς, σε θρόνο όχι από τους ισχυρούς της Ευρώπης εκείνη την εποχή.

2. Ακόμα και ποιήματα για την Ελλάδα έγραφε ο Λουδοβίκος, που μετέφρασε το 1883 ο Αλ. Ρίζος - Ραγκαβής.

3. Σε επιστολές του ο Λουδοβίκος τον επικρίνει για την αναποφασιστικότητά του, για την λεπτολογία του και την υπερευσυνειδησία του.

Την Αντιβασιλεία ανέλαβαν ο κόμης **Άρμανσπεργκ**, που είχε διατελέσει υπουργός Οικονομικών, Εσωτερικών και Εξωτερικών της Βαυαρίας, ο **Τζωρτζ Μάουερ**, διαπρεπής νομομαθής και ο ανώτερος αξιωματικός **Χάιντεκ**, που ανέλαβε την διεύθυνση των Στρατιωτικών και Ναυτικών ζητημάτων της χώρας.

Ο Όθωνας έφτασε στην Ελληνική Πρωτεύουσα, το Ναύπλιο, στις 25 Ιανουαρίου 1833 συνοδευόμενος από βαυαρικό σώμα 3.700 ανδρών κι έγινε δεκτός με ενθουσιασμό από τον Ελληνικό λαό. Ο λαός νόμιζε ότι με τον ερχομό του βασιλιά τα προβλήματα της χώρας θα λυνόταν. Αλλά πολύ σύντομα συνειδητοποίησε ότι εξαπατήθηκε. Την χώρα κυβερνούσε μια τριανδρία τευτόνων,¹ η οποία ποτέ δεν μπόρεσε να κατανοήσει τον Ελληνικό λαό, τα ήθη και τα έθιμα, την γλώσσα, το Ορθόδοξο ακόμη θρησκευτικό δόγμα. Κάτι χειρότερο· κυβερνούσαν τους Έλληνες με τον ίδιο τρόπο που κυβερνούσαν τους βαυαρούς.

Η χώρα, η μέχρι τότε απελευθερωμένη, ήταν ένας σωρός ερειπίων. Η Αθήνα μια πόλη κατεστραμμένη, στα χαλάσματα της οποίας ζούσαν μόλις 5.000 άνθρωποι.² Η ανασυγκρότηση συνεπώς, θα έπρεπε να είναι το κύριο μέλημα της Βασιλείας και της Κυβέρνησης.

Τέλη του 1834 (1η Δεκεμβρίου) ύστερα από παραινήσεις του αρχαιολάτρη πατέρα του Όθωνα Λουδοβίκου, έγινε η μεταφορά της Πρωτεύουσας από το Ναύπλιο στην Αθήνα. Η έλλειψη όμως στοιχειώδους υποδομής, καθιστούσε την Αθήνα ανέτοιμη να δεχθεί να παίξει τον ρόλο της ως Πρωτεύουσας του Ελληνικού Έθνους.³ Έπρεπε να γίνουν σημαντικά έργα, πολλά απ' αυτά σε σύντομο χρονικό διάστημα. Δημόσια κτίρια δεν υπήρχαν για να στεγάσουν τις κρατικές υπηρεσίες. Οι ξένες Πρεσβείες είχαν κι αυτές πρόβλημα στέγασης. Νοσοκομεία, σχολεία, έλειπαν παντελώς. Οι δρόμοι ήταν άφτιαχτοι. Τα λιγοστά σπίτια και τα χαλάσματα, χωρίς καμμία τάξη περιτριγύριζαν τον Ιερό Βράχο.

1. Τεύτενες, δηλ. Γερμανικές φυλές.

2. Διον. Σουρμελής: «Ιστορία των Αθηνών» - Αλ. Ραγκαβής: «Απομνημονεύματα».

3. Η Αθήνα επελέγη ως προσωρινή Πρωτεύουσα. Το όραμα του Έθνους ήταν η απελευθέρωση της Κωνσταντινούπολης και η μεταφορά της Πρωτεύουσας στην Βασιλεύουσα.

Αμέσως μετά την μεταφορά της πρωτεύουσας, άρχισαν τα μεγάλα έργα. Βαυαροί και Γάλλοι αρχιτέκτονες, κατέκλυσαν την Αθήνα. Τα σχέδια διαδέχονταν το ένα το άλλο. Ξένοι αξιωματούχοι, Ευρωπαίοι αρχαιολάτρεις, Έλληνες περιεργοί, έμποροι επενδυτές και αρχαιοκάπηλοι που γυρνούσαν στις εκσκαφές για τὸ συνηθισμένο τους πλιάτσικο,¹ γέμισαν την μικρή πόλη.

Ο πατέρας του Όθωνα Λουδοβίκος, που φρόντιζε διαρκώς να στερεωθεί ο θρόνος του γιου του και τον κατηύθυνε σε μεγάλο βαθμό με συμβουλές και παραινήσεις, είχε αρχίσει και πριν την ενηλικίωση του νεαρού Βασιλιά² να ενδιαφέρεται για τον γάμο του.

Φαίνεται πως το ενδιαφέρον αυτό, δεν περιοριζόταν μόνο στον Λουδοβίκο. Οι προστάτιδες Δυνάμεις, αφού σύμφωνα με το της 23ης Μαρτίου 1829 πρωτόκολλο του Λονδίνου, απέκλεισαν την επιλογή Βασιλιά που θα καταγόταν από δική τους χώρα, επιχειρούσαν τώρα την εξ αγγιστείας συγγένεια με τον Ελληνικό Θρόνο. Τις όποιες παρασκηνιακές προτάσεις τους όμως απέκλεισε ο Λουδοβίκος.

Τέλη του 1835, ο Λουδοβίκος επισκέπτεται την Ελλάδα και παραμένει μέχρι τον Μάρτιο του 1836. Ένα μήνα αργότερα ο Όθωνας έφυγε για το Μόναχο και στις 10 Νοεμβρίου 1836 παντρεύτηκε την κόρη του Αρχιδούκα του Ολδεμβούργου Παύλου Φρειδερίκου Αυγούστου, την **Μαρία Φρειδερίκη Αμαλία**. Το βασιλικό ζεύγος έφτασε στον Πειραιά στις 2 Φεβρουαρίου 1837.

Άτομο δραστήριο η Αμαλία, αυθόρμητη, ανυπόκριτη και ανεπιφύλακτη - όπως έλεγε η Πηνελόπη Παπαηλιοπούλου, που διετέλεσε Κυρία επί των Τιμών - αν και από άλλους χαρακτηρίστηκε άκριτη και απερισκεπτη.

Χωρίς αμφιβολία η Αμαλία ήταν δυναμική, δραστήρια και ικανότατη και πολύ σύντομα όχι μόνο επηρέαζε τον Όθωνα, αλλά εμπλεκόταν και στην πολιτική ζωή και πολλές φορές υπαγόρευε ακόμη και τις βασιλικές αποφάσεις. Η κατασκευή των έργων στην Αθήνα εντάθηκε μετά τον ερχομό της νέας βασίλισσας. Η Αμαλία έπαιρνε πρωτοβουλίες, κοινωνικού ή φιλανθρωπικού χαρακτήρα, στηρίζοντας το έργο της ανοικοδόμησης,

1. Ο Όθωνας ενηλικιώθηκε τον Ιούνιο του 1835 και ανέλαβε πλήρως τα καθήκοντά του.

2. «ΑΘΗΝΑ» έκδοση Υπουργείου Πολιτισμού. 1985 (σελ. 36)

πρωτοβουλίες που είχαν σαν αποτέλεσμα την ίδρυση του Δημοτικού Νοσοκομείο «ΕΛΠΙΣ», του Πανεπιστημίου, του Πολυτεχνείου, του Αρσακείου, του Οφθαλμιατρείου, του Αστεροσκοπείου, του Αμαλίου Ορφανοτροφείου.

Παράλληλα ενισχύθηκε η αποπεράτωση του Μητροπολιτικού Ναού καθώς και άλλων πνευματικών και φιλανθρωπικών ιδρυμάτων.

Ιδιαίτερος πρέπει να τονιστεί η αγάπη της Αμαλίας για το πράσινο και την Αττική ύπαιθρο. Σχεδόν καθημερινά έκανε έφιππη¹ περιπάτους στην εξοχή γύρω από την Αθήνα, απολαμβάνοντας την φύση.

Με δική της φροντίδα αναδασώθηκαν αρκετές περιοχές της Αττικής, δημιουργήθηκε ο Εθνικός Κήπος, το κτήμα Χασεκή στον Βοτανικό μετατράπηκε σε κέντρο денδροκομίας.

Δενδροφυτεύθηκαν οι δρόμοι Πειραιώς, Πατησίων, Αχαρνών, Λιοσίων, Πανεπιστημίου, η λεωφόρος Αμαλίας, η Συγγρού. Δημιουργήθηκε επίσης ο Κήπος του Λαού στον Κεραμεικό, ο Κήπος των Μουσών στην πλατεία Συντάγματος, ο Κήπος της πλατείας Κλαυθμώνος.

Αναδασώθηκαν οι λόφοι Λυκαβηττού, του Αρδηττού, καθώς και ο λόφος των Νυμφών.²

Αργυρά
παλάσκα
του Όθωνα.
Φέρει το
χαρακτηριστικό
«Ο»
αρχικό του
ονόματος του
βασιλιά.
(Πύργος
Βασιλίσσης)

1. Άρεσε πολύ στην Αμαλία η ιππασία και γι' αυτό πολλοί, με περισσή αβρότητα, την αποκαλούσαν "αμαζόνα".

2. Για τις δενδροφυτεύσεις αυτές χρησιμοποιήθηκαν χιλιάδες δένδρων από ντόπια και ξένα δενδροκομεία. Είναι ενδεικτικό ότι μόνο από την Προύσσα η βασίλισσα, έφερε 30.000 μουριές.

β' Η Μεγάλη Ιδέα

Ο ξεσηκωμός των Ελλήνων για την απελευθέρωσή τους, ήταν ένας τιτάνιος αγώνας που δεν άφησε ασυγκίνητον κανέναν. Οι περισσότεροι ευρωπαίοι, μόλις τώρα ανεκάλυπταν την Ελλάδα. Η αρχαιολατρεία που υπήρχε κυρίως στην Ευρώπη και αναπτύχθηκε περισσότερο κατά τα τέλη του 18ου αιώνα, αρχές του 19ου, μετασηματίσθηκε πολύ σύντομα σε φιλελληνισμό.

Πολλές κυβερνήσεις έδειξαν ζωηρό ενδιαφέρον, και πολλοί φιλέλληνες κατέφθασαν και πολέμησαν στο πλευρό των Ελλήνων αλλά υπήρξαν και άλλοι που εξέφρασαν την υποστηριξή τους στον Αγώνα ποικιλοτρόπως.

Βεβαίως ο ξεσηκωμός δεν είχε σαν στόχο την απελευθέρωση του Μωριά και της Ρούμελης. Η Κρήτη ήταν ακόμα σκλαβωμένη. Το ίδιο και η Ιωνία, ο Πόντος, η Θεσσαλία, η Ήπειρος, η Μακεδονία.

Το όραμα των σκλαβωμένων Ελλήνων για την απελευθέρωση του Γένους (όλου δηλ. του Ελληνισμού), η Μεγάλη Ιδέα όπως ονομάστηκε, κράτησε όλους αυτούς τους αιώνες την ελπίδα στον λαό κι έδωσε κουράγιο στους Έλληνες αγωνιστές στις κρίσιμες ώρες της αναμέτρησης.

Γι' αυτόν τον λαό με την λαμπρή ιστορία των χιλιάδων χρόνων που έσερνε πίσω του, είχε μιλήσει στον Όθωνα ο αρχαιολάτρης πατέρας του Λουδοβίκος. Τον έστειλε βασιλιά σ' ένα σ' ένα λαό που απλώνονταν από την Ευρώπη μέχρι τον Εύξεινο Πόντο, κι από τον Δούναβη μέχρι την Αίγυπτο.

Ήταν φυσικό λοιπόν, να συνεπάρεται τον νέο βασιλιά η Μεγάλη Ιδέα, ήταν φυσικό να οραματίζεται, μαζί με την πλειοψηφία του Ελληνικού λαού την απελευθέρωση όλου του Έθνους, να βλέπει τον θρόνο του να μεταφέρεται στην παλαι ποτε πόλη των πόλεων, την Κωνσταντινούπολη.

Γι' αυτό ενθάρρυνε οποιαδήποτε κίνηση¹ για την απελευθέρωση της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας. Αυτό το όραμα, δεν θα εγκαταλείψει ποτέ τον νέο βασιλιά.

Ο Ελληνικός Θυρεός όπως σώζεται σήμερα στον Πύργο Βασιλίσσης.

1. Μερικοί μιλούν και για χρηματοδότηση αυτών των κινημάτων από τον ίδιο τον βασιλιά.

Υ' Τα ανάκτορα

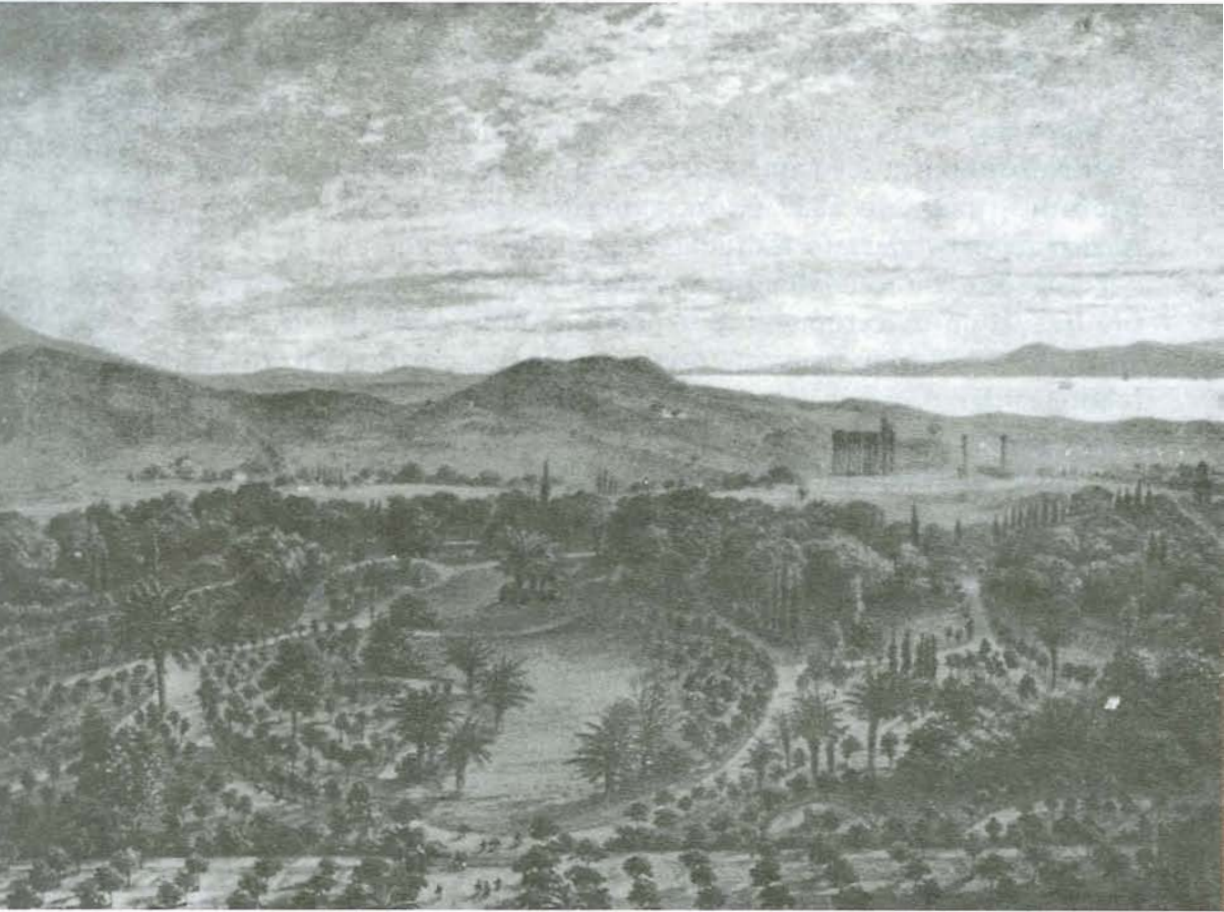
Μετά την μεταφορά της πρωτεύουσας στην Αθήνα, ο Όθωνας εγκαταστάθηκε σ' ένα σπίτι που αγόρασε η κυβέρνηση στην οδό Σταδίου¹ μέχρι το 1837 οπότε ενοικίασε το σπίτι των Δεκόζη - Αφθονίδη στην πλατεία Κλαυθμώνος και μεταφέρθηκε εκεί.

Τα σχέδια του Κλεάνθη και Schaubert του 1833, που προέβλεπαν την ανέγερση ανακτόρων στο τέρμα της οδού Αθηνάς, ματαιώθηκαν. Ματαιώθηκαν στην συνέχεια κι άλλες προτάσεις μέχρι την τελική επιλογή στο ύψωμα της "Μπουμπουνίστρας" που έγινε τον Ιανουάριο του 1836.

Επτά χρόνια χρειάστηκαν για την ανέγερση του βασιλικού ανακτόρου, στο οποίο εγκαταστάθηκαν τελικά οι βασιλείς, τον Αύγουστο του 1843.

Παράλληλα, υπό την εποπτεία της Αμαλίας, άρχισε και η διαμόρφωση του Βασιλικού κήπου, στο Ζάππειο. Για τον σκοπό αυτόν αγοράστηκαν τότε πολλά δένδρα και φυτά από την Ελλάδα και το εξωτερικό, υπήρξαν όμως και πολλές προσφορές. Το Δημοτικό Συμβούλιο της Σπάρτης, έστειλε 100 λεμονιές, 100 πορτοκαλιές, κερασιές, συκές, αχλαδιές και μηλιές. Από την Αίγυπτο έστειλαν φοίνικες. Η βασίλισσα της Ισπανίας έστειλε τριανταφυλλιές της Γρανάδας, η αυτοκράτειρα της Βραζιλίας, σπάνια φυτά και λουλούδια. Αλλά και η Γαλλία, η Τουρκία, ο Λίβανος, έστειλαν φυτά και δένδρα για τον Βασιλικό Κήπο. Την ευθύνη της διαμόρφωσης του χώρου, είχε η ίδια η Αμαλία με τους ειδικούς κηπουρούς και денδροκόμους, τον Γάλλο Μπαρώ, τον Πρώσο Σμιτ, τον Γερμανό Μπάϊερ. Τους ίδιους αυτούς κηπουρούς θα τους συναντήσουμε λίγο αργότερα και στην περιοχή μας.

1. Εκεί που αργότερα χτίστηκε η Βουλή. Σήμερα είναι το ιστορικό μουσείο.

Ο Βασιλικός (Εθνικός) Κήπος. Την εποχή της διαμορφώσής του η Αμαλία θα ενδιαφερθεί και για το αγρόκτημα Williams - Miles, στο Δραγουμάνο.

δ' Το αγρόκτημα των Williams - Miles στο Δραγουμάνο και το βασιλικό ενδιαφέρον για την περιοχή.

Έχουμε ήδη αναφέρει πως ανάμεσα σ' αυτούς που αγόρασαν τουρκικά κτήματα στην Αττική, τα χρόνια της απελευθέρωσης, ήταν και ο **Ιωάννης Παπαθεοδώρου Λεφάκης** από την Άνδρο.

Το κτήμα του Λεφάκη, κάπου 300 στρέμματα βρισκόταν στον συνοικισμό Δραγουμάνο (έναν από τους τρεις συνοικισμούς που υπήρχαν τότε στην πόλη μας) και πιο συγκεκριμένα εκεί που βρίσκεται σήμερα ο Πύργος Βασιλίσσης στο ομώνυμο κτήμα.

Ο Λεφάκης, μόλις κατάφερε να επισημοποιήσει τους τίτλους ιδιοκτησίας, το πούλησε τον Μάιο του 1838 στους Άγγλους **John Williams** και **George Miles**, οι οποίοι ενδιαφέρονταν να κάνουν επενδύσεις στην νεοαπελευθερωμένη χώρα.¹

Οι Άγγλοι φύτευσαν αμπέλια, οπωροφόρα δένδρα, έφτιαξαν εγκαταστάσεις, διαμόρφωσαν κήπους, καλλιέργησαν συστηματικά τα αρόσιμα τμήματα.

Το 1840, διέλυσαν την κοινοπραξία και ο Miles πούλησε στον Williams το μεριδίό του. Ο Williams, που βεβαίως δεν μπορούσε να καλλιεργεί μόνος του το κτήμα, έφερε κηπουρούς από την Μάλτα και γεωργούς από το Μενίδι, μοιραζόμενος μαζί τους τα εισοδήματα.

---

1. Το κτήμα πουλήθηκε έναντι 10.000 δρχ. με όλες τις εγκαταστάσεις του, που στο μεταξύ είχαν δημιουργηθεί.

Το αγρόκτημα της "Επταλόφου".

Εικόνα από το βιβλίου του Μαρ. Βρεττού: «Αι Νέαι Αθήναι».

Το 1848 όμως, αποφάσισε να φύγει από την Ελλάδα και πούλησε το κτήμα στον **Δημήτριο Κοντάκη**, αντί 10.370 δρχ.

Φαίνεται πως οι προσπάθειες των Εγγλέζων να δημιουργήσουν ένα κτήμα προτύπων και συστηματικών καλλιεργειών που θα τους αποφέρει σημαντικά κέρδη, δεν απέδωσαν. Και ναι μεν μπορεί να κατάφεραν να φτιάξουν ένα ομολογουμένως θαυμάσιο αγρόκτημα, η απογοητευσή τους όμως και στη συνέχεια η εγκατάλειψη της προσπάθειας δείχνει ότι από την άποψη των κερδών, δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

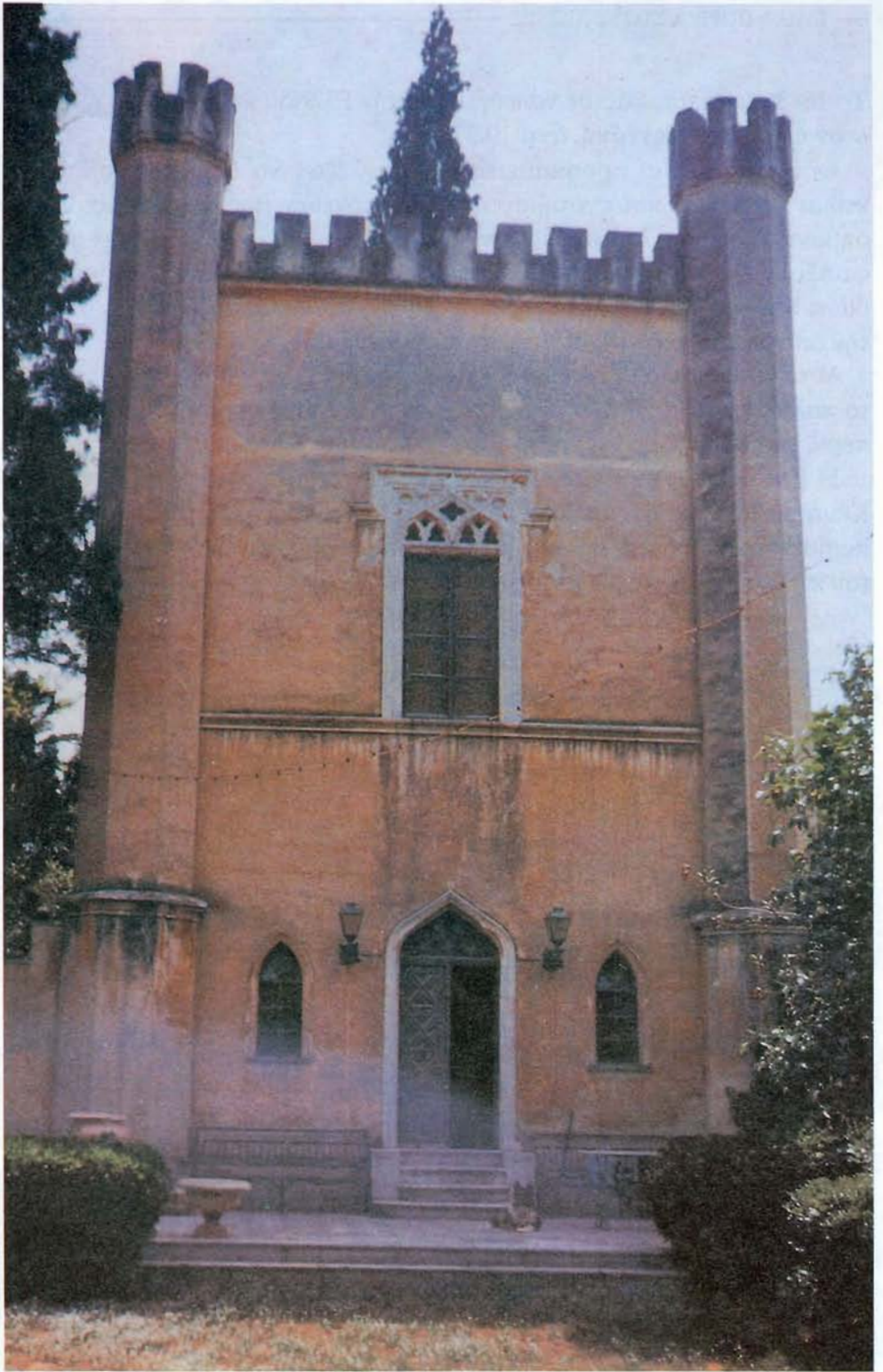
Αυτό το κτήμα, αλλά και γενικότερα το τοπίο¹ συγκίνησαν την Αμαλία το καλοκαίρι του 1848, σ' έναν από τους γνωστούς περιπάτους της εις τα πέριξ των Αθηνών.

Η βασίλισσα, που είχε στο νού της την δημιουργία ενός προτύπου Κέντρου Γεωργικής και Κτηνοτροφικής παραγωγής, αποφάσισε να υλοποιήσει το ονειρό της, σε τούτη εδώ την περιοχή, ξεκινώντας με την αγορά του κτήματος που ανήκε πλέον στον Κοντάκη.

---

1. «*Η τοποθεσία αυτή - γράφει ο Σουρμελής - είναι τερπνή και χαρίεσσα. Και το πλεονέκτημα του τόπου έθελε την βασίλισσαν να γενή κοσμήτωρ αυτού, αγοράσασα τας γαίας ταύτας παρά διαφόρων με καλήν τιμήν, ωφέλιμον προς τους πωλητάς και κατέστησεν αυτόν τον τόπον περίβλεπτον και μετά παρέλευσιν ετών θέλει τον αποκαταστήσῃ βασιλικόν τω όντι παράδεισον, διότι επέστησεν αυτό πολύν πόθον και ζήλον και προσωπικήν επιστάσιαν. Η εκλογή της βασίλισσης είναι αξιέπαινος και εμφανίει ευφνή φιλοκαλίαν*». (Σουρμελής: «Αττικά»).

Ο Πύργος Βασιλίσσης σήμερα

Ε' Η Επτάλοφος

Τον Σεπτέμβριο του 1848, το κτήμα Κοντάκη **αγοράζεται από τους βασιλείς**, οι οποίοι, πολύ σύντομα, θα προχωρήσουν και σε νέες αγορές, προκειμένου να το επεκτείνουν.

Έτσι από το 1848 έως το 1861, (ένα χρόνο πριν την έξωση) η βασιλική Αυλή θα συνάψει 47 νέες συμφωνίες αγοράς ακινήτων στην περιοχή μας,¹ δημιουργώντας ένα ενιαίο κτήμα 2.500 στρεμμάτων.

Η διαμόρφωση του κτήματος άρχισε αμέσως μετά την αγορά του πρώτου κομματιού από τον Κοντάκη και συνεχίστηκε τα επόμενα χρόνια. Στις εργασίες, τις οποίες επόπτευε προσωπικώς η Αμαλία, χρησιμοποίησε τους γνωστούς ανακτορικούς κηπουρούς Σμίτ και Μπαρώ, που είχαν φτιάξει και τον Βασιλικό Κήπο.

Η βασίλισσα προσέλαβε εργάτες από τα γύρω χωριά, Βαυαρούς που είχαν παραμείνει στην χώρα και είχαν εγκατασταθεί στο Ηράκλειο Αττικής,² εμπείρους αμπελοουργούς από τα Μέγαρα. Επρόκειτο χωρίς αμφιβολία για μια πολύ σοβαρή προσπάθεια, τα επιτυχή αποτελέσματα της οποίας, φάνηκαν στα αμέσως επόμενα χρόνια.

Στο αγρόκτημα φυτεύθηκαν χιλιάδες οπωροφόρα δένδρα, 3.700 μουριές, πολλά στρέμματα φυσιτικές, κάπου 180 στρέμματα αμπέλια, χιλιάδες ελαιόδενδρα σπάνιες ποικιλίες καλλωπιστικών φυτών από χώρες του εξωτερικού.

1. Τα κτήματα αυτά, βρίσκονταν στις θέσεις: Δραγουμάνο, Δερβισαγού, Μεσοΐτη, Κακουριάνοι, Ανάκασσα.

2. Τρύφωνος Ευαγγελίδου: «*Ιστορία του Όθωνος βασιλέως της Ελλάδος*» Αθήναι 1893.

Μεγάλα τμήματα άρχισαν να καλλιεργούνται και να σπέρνονται βαμβάκι, καλαμπόκι, τριφύλλι, βρώμη, βρίζα, πατάτες, κουνιά, φασόλια.

Με την φροντίδα της Αμαλίας αγοράστηκαν 40 αγελάδες καλής ράτσας από την Αγγλία, την Ελβετία και το Ολδεμβούργο. Πτηνά από τις Ινδίες και την Αφρική,¹ πρόβατα μερινός, χοιρίδια, αραβικά άλογα. Μέχρι καμηλοπαρδάλεις έφερε στο κτήμα η βασίλισσα.

Στις παλιές εγκαταστάσεις προστέθηκαν και πολλές άλλες. Οικήματα εργατών, σταύλοι, υπόστεγα, αποθήκες. Για τις ανάγκες της άρδευσης, έγιναν γεωτρήσεις, ανοίχτηκαν νέα πηγάδια.² Έγινε προμήθεια νέων αρότρων, καθώς και διαφόρων άλλων γεωργικών μηχανημάτων, αγνώστων στους Έλληνες γεωργούς.

Έτσι, πολύ σύντομα, το κτήμα εξελίχθηκε σ' ένα πρότυπο Κέντρο Γεωργίας και Κτηνοτροφίας.

«Ήθελε - σημειώνει η Σοφία Αλιμπέρτη για την Αμαλία - να εξαναγκάσει τους κατοίκους των γύρω χωριών, να επιδοθούν στην γεωργία, την σηροτροφία, την αμπελουργία, την κτηνοτροφία»³

Τα προϊόντα του αγροκτήματος - την επιστασία του οποίου η Αμαλία ανέθεσε στον Γραμματέα της Αυλής **Φερδινάνδο Σίφερτ**⁴ - ήταν ποικίλα και εξαιρετικής ποιότητας. Πολλά απ' αυτά επαινέτησαν σε εκθέσεις, ενώ άλλα βραβεύθηκαν.⁵

Κατά τα τέλη του 1856 το κτήμα είχε σχεδόν διαμορφωθεί. Στο μεταξύ παράλληλα με τις εργασίες χάραξης και διαμόρφωσης, άρχισε και η κατασκευή της βασιλικής επαύλεως. Στη θέση ενός παλαιού Πύργου, που υπήρχε στην μέση περιόπου του κτήματος, και χρησίμευε πιθανότατα ως κατοικία των πρώην άγγλων ιδιοκτητών, άρχισε να κατασκευάζεται ένας νέος, γοτθικού ρυθμού, κατ' απομίμηση του Πύργου του Hohen Schwangau όπου γεννήθηκε ο Όθωνας, από τον γάλλο αρχιτέκτονα

1. Σοφ. Αλιμπέρτη: «Αμαλία η βασίλισσα της Ελλάδος» Αθήναι 1896.

2. Οι γεωτρήσεις στο κτήμα έγιναν το 1856, υπό την επίβλεψη του γάλλου υδρολόγου Berjeau, από γαλλική εταιρεία. Νερά βρέθηκαν αρκετά, δεν είχαν όμως μεγάλη "αναπηδητική" δύναμη. (Δ. Γέροντα: «Ιστορία Δήμου Αθηναίων, Αθήνα 1972).

3. όπ. π. Εννοεί συστηματικό και σύγχρονο τρόπο παραγωγής.

4. Πρώην δασονόμου.

5. Στην πρώτη γεωργική έκθεση "Ολύμπια" που έγινε το 1859 τα προϊόντα του κτήματος αυτού κέρδισαν επαίνους και βραβεία.

Florimond Boulanger.¹ Από αυτόν τον πύργο που υπήρχε εκεί, συνήθιζαν να ονομάζουν και το κτήμα “Πύργο.”

Οι εργασίες ανέγερσης της νέας βασιλικής επαύλεως θα πρέπει να ολοκληρώθηκαν στις 13 Αυγούστου 1854, ημερομηνία κατά την οποία έγιναν τα εγκαίνια.² Το μέρος αυτό, έγινε έκτοτε και το τέρμα των καθημερινών περιπάτων της Αμαλίας.

Το πόσο η Μεγάλη Ιδέα είχε επηρεάσει τους βασιλείς, φαίνεται και από τα παρακάτω. Στους έξι φυσικούς λοφίσκους που υπήρχαν στο αγρόκτημα προστέθηκε το 1857 με εντολή της Αμαλίας και ένας 7ος τεχνητός. Στους λόφους αυτούς η βασίλισσα έδωσε ονόματα Αργοναυτών: **Ιάσων, Πολυδεύκης, Κάστωρ, Θησέας, Ηρακλής, Ορφεύς, Πηλεύς.** Ύστερα από αυτό, αποφάσισε να δοθεί στο κτήμα η επωνυμία “**ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ.**”

«Επειδή το κτήμα είχε 7 λόφους, έδωκα εις αυτό την επωνυμία “Επτάλοφος” όπως ονομάζεται και η Πόλις»³ έγραφε η Αμαλία στον πεθερό της Λουδοβίκο, το καλοκαίρι του 1857.⁴

1. Δεν είναι εξακριβωμένο αν ο Boulanger είχε όλη την ευθύνη της ανέγερσης του Πύργου. Η διακόσμηση πάντως είναι βέβαιο ότι ανατέθηκε σ’ αυτόν. (Μαρ. Βρεττού: «Αι νέαι Αθήναι» Αθήναι 1860).

2. Εφημ. «ΑΙΩΝ» φυλ. 14/8/1854

3. δηλ. η Κωνσταντινούπολη.

4 Γ. Λαΐου: «Ο Πύργος της Βασιλίσσης» Αθήναι 1977.

ΣΤ' Ίλιον Τρωάς.

Η απασχόληση εκατοντάδων εργατών του αγροκτήματος της Επταλόφου και η διαμονή τους, καθώς και η διαμονή των αξιωματούχων και ειδικών, αλλά και το ενδιαφέρον ευπόρων αθηναϊκών οικογενειών για την οικοδόμηση εξοχικών¹ τους επαύλεων κοντά στις βασιλικές εγκαταστάσεις² δημιούργησαν την ανάγκη ενός νέου οικισμού, δίπλα στην Επτάλοφο.

Αυτός ήταν και ο λόγος που στα 1858,³ τον Μάρτιο, ιδρύεται ο οικισμός **ΙΛΙΟΝ ΤΡΩΑΣ**.⁴

Το ρυμοτομικό σχέδιο, το καλύτερο όπως λέγεται, της εποχής του, συνετάγη από βαναρούς μηχανικούς του Όθωνα, κατά το αρχαιοελληνικό ιπποδάμειο⁵ ρυμοτομικό σύστημα.

1. Η περιοχή είχε ήδη αρχίσει να γίνεται γνωστή για το καλό της κλίμα και για αυτό πολλοί την προτιμούσαν μαζί με τα Πατήσια, το Μαρούσι και τους Αμπελοκήπους.

2. Είναι σύνηθες το φαινόμενο αυτό. Εκεί που εγκαθίστανται ή αποκτούν ακίνητα οι πρώτοι πολίτες της χώρας, να εκδηλώνεται ενδιαφέρον και από τους παράγοντες που τους υποστηρίζουν. Συνεργάτες τους, αυλικούς, υπουργούς.

3. Είναι λάθος ότι «Τα Νέα Λιόσια παρουσιάζονται σαν συγκροτημένος οικισμός από το 1833, δηλ. αμέσως με τον ερχομό του Όθωνα...» (Π. Μπέκιου: «Τα Νέα Λιόσια» Έκδοση "Προκοπή" Ν. Λιόσια 1982).

4. Απόσπασμα πρακτικών Κοινοτικού Συμβουλίου 11/8/1933 - **Μ. Βρεττός**: «Αι Νέαι Αθήναι», Αθήναι 1860 - Πρακτικά Α' Συμποσίου Ιστορίας - Λαογραφίας Βορείου Αττικής, έκδοση: Ιστορικής - Λαογραφικής Εταιρείας Αχαρνών, 1989 - **Σ. Αλιμπέρτη**: «Αμαλία η βασίλισσα της Ελλάδος» Αθήναι 1896 - **Κ. Μπίρη**: «Αι Νέαι Αθήναι», 1966 - **Γ. Τσοκοπούλου**: «Παλαιαί Αθήναι», 1904 - αρχεία Πύργου Βασιλίσσης.

5. Ιπποδάμειο, από τον αρχαιοέλληνα αρχιτέκτονα - πολεοδόμο Ιππόδαμο που είχε χαράξει και την πόλη του Πειραιά. Πρόκειται για ρυμοτομικό σύστημα πλέγματος καθέτων δρόμων.

Στους δρόμους του νέου οικισμού,¹ δίνονται ονόματα από την Ιλιάδα (Αχιλλέως, Πριάμου, Αγαμέμνονος, Πρωτεσιλάου, Έκτορος κ.τ.λ.)² η δε κεντρική πλατεία ονομάζεται "Πλατεία Οδυσσέως"³

Χτίζονται σπίτια με το ιδιόρρυθμο βαναρικό σχέδιο, που στην μετώπη τους έφεραν το σύμβολο «Ο» αρχικό γράμμα του ονόματος του ιδρυτού του οικισμού, Όθωνος. Πολλά απ' αυτά έγιναν υπό την επίβλεψη και εποπτεία του ιδίου του Boulanger.

Ο οικισμός συνδεόταν με το αγρόκτημα, με τις δύο μοναδικές αποκλίνοσες οδικές αρτηρίες, βόρεια την οδό Αμαλίας και νότια την οδό Όθωνος· την προέκταση δηλ. της οδού Ιλίου που σήμερα ονομάζεται οδός Μπίμπιζα.⁴

Στην κεντρική πλατεία, καθώς και στους γύρω δρόμους τοποθετήθηκαν 28 φανοστάτες,⁵ μια πέτρινη σκαλιστή βρύση⁶ που έγινε γνωστή σαν "Η Βρύση της Αμαλίας", οικοδομήθηκε η Εκκλησία "Ευαγγελισμός της Θεοτόκου", ιδρύθηκε Δημοτικό Σχολείο, η διεύθυνση του οποίου ανατέθηκε στον ιερέα και δάσκαλο Γεώργιο Κορίδη.

Κατά την ημέρα μάλιστα των εγκαινίων του Ι.Ν. "Ευαγγελισμός της Θεοτόκου" - αναφέρει η Σ. Αλιμπέρτη - οι Κυρίες της Αυλής προσέφεραν τα ιερά άμφια και τα επικαλύμματα της Αγίας Τραπέζης, κεντημένα από

1. Φαίνεται ότι στη θέση του οικισμού, λίγο πριν την ιδρύση του υπήρχαν κάποιες καλύβες και παραπήγματα Λιοσωτών (από τα Άνω Λιόσια) εργατών της Επταλόφου (Μ. Βρεττός: «Αι Νέαι Αθήναι» - Κ. Μπίρη: «Αι Αθήναι από τον 19ον έως τον 20ον αιώνα» Αθήναι 1966).

2. Τα ονόματα παραμένουν ακόμη στον αρχικό πολεοδομικό ιστό στο κέντρο της πόλης μας.

3. Λαθεμένα έχει γραφεί ότι η κεντρική πλατεία λεγόταν "Πλατεία Όθωνος." Έτσι θα ονομαστεί αρκετές δεκαετίες αργότερα.

4. Πρόκειται για την αρτηρία που συνέδεε τον οικισμό και με την Αθήνα μέσω των λεωφόρων Φυλής και Μενιδίου.

5. Οι δύο φανοστάτες που υπάρχουν σήμερα στην είσοδο του Ι.Ν. Ευαγγελιστρίας, δεν είναι από τους φανοστάτες αυτούς. όπως έχει γραφεί.

6. Στην βρύση αυτή, κατά την παράδοση, λιθοβολήθηκε η Αμαλία από κάποιους ντόπιους χωρικούς όταν ήρθε να ποτίσει το αλογό της, γιατί δεν έκανε διάδοχο για τον θρόνο.

τις ίδιες με ασημοκλωστή και μαργαριτάρια.¹

Στον νέο οικισμό, κατοίκησαν ασφαλώς οικογένειες εργατών του κτήματος της Επταλόφου,² βαναροί αξιωματικοί και αυλικοί,³ αλλά και εύποροι αθηναίοι ευνοούμενοι της Βασιλικής Αυλής.

Ο πρώτος πληθυσμός, του μικρού χωριού, που καταγράφηκε στα 1861, αριθμούσε μόλις 227 κατοίκους.

Η επιλογή του ονόματος του νέου οικισμού, δεν είναι τυχαία. Ελάχιστα χρόνια πριν, ευρωπαίοι χαρτογράφοι τοποθετούσαν εδώ τον αρχαίο Δήμο Τρώων⁴ και ασφαλώς ο Όθωνας και οι συμβουλοί του είχαν υπ' όψιν τους τους χάρτες αυτούς.

Φυσικά δεν πρέπει να μας διαφεύγει, τόσο η αρχαιολατρεία των βασιλέων, όσο και η πίστη τους και ο προσανατολισμός τους στην Μεγάλη Ιδέα: κι αυτό φαίνεται και από τις ονομασίες που δόθηκαν, τόσο στον οικισμό, όσο και στο αγρόκτημα.

Η Είσοδος
του
Πύργου

1. Σ. Αλιμπέρτη: «Αμαλία η βασίλισσα της Ελλάδος» Αθήναι 1896.

2. Λέγεται μάλιστα ότι η βασίλισσα δώρησε σπίτια στους εργάτες του κτήματος (Γ. Λαΐου: «Ο Πύργος της Βασιλίσσης» Αθήνα 1977).

3. Όπως ο δασονόμος Henning και ο γραμματέας της Βασιλικής Αυλής F. Sievert.

4. Βλ. χάρτη σελ. 48

Περίπατος του Όθωνα και της Αμαλίας με την ακολουθία τους.

Ζ' Η έξωση.

Η απολυταρχία του Όθωνα, πολλοί σύντομα δυσαρέστησε τον Ελληνικό λαό. Αν και ουσιαστικά το αντιβασιλικό μένος, είχε αρχίσει πολύ νωρίς. Αφ' ότου ο Όθωνας ήταν ακόμη ανήλικος και την εξουσία ασκούσε η Αντιβασιλεία.

Η πολιτική της Αντιβασιλείας, που είχε πλήρη άγνοια για τα ελληνικά πράγματα δεν εξέφραζε τους πόθους και τα όνειρα ενός λαού που μόλις απελευθέρωσε ένα μικρό τμήμα της χώρας του.

Η βαυαρική στρατιωτική παρουσία από την άλλη πλευρά, δυσκόλευε ακόμη περισσότερο τα πράγματα και απομάκρυνε την εξουσία από τον λαό.

Το παιχνίδι των μεγάλων δυνάμεων, η αναμειξή τους στα εσωτερικά της χώρας, ο καθορισμός της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, αύξησε ακόμη περισσότερο την λαϊκή δυσαρέσκεια και δημιούργησε εκρηκτικό επαναστατικό κλίμα.

Το κίνημα που εκδηλώθηκε το 1843, εκτός από την παραχώρηση Συντάγματος από τον Όθωνα, πέτυχε επίσης την εκδίωξη των ξένων από τον κρατικό μηχανισμό και την σύγκληση Συντακτικής Εθνοσυνελεύσεως. Η καθιέρωση του Κοινοβουλευτισμού, ως βάση του πολιτεύματος και το Σύνταγμα, περιόριζαν τις εξουσίες του Όθωνα και ουσιαστικά καταργούσαν το καθεστώς της απολυταρχίας. Παρ' όλα αυτά, τα κινήματα και οι αντιδράσεις, τόσο στην επαρχία όσο και στην Αθήνα, θα συνεχιστούν.

Ο Όθωνας δεν έδειχνε καμμία διάθεση να σεβαστεί το Σύνταγμα. Η κατάσταση χειροτέρευσε ακόμη περισσότερο, όταν τον Ιούνιο του 1861, ο

Όθωνας έφυγε για λουτρά στην Αυστρία και την Αντιβασιλεία ασκούσε, ως συνήθως η Αμαλία.

Η βασίλισσα θεώρησε την απουσία του Όθωνα, ευκαιρία να εξοντώσει τους αντιπάλους του θρόνου και να καταστείλει τις αντιβασιλικές εκδηλώσεις.

Στις 6 Σεπτεμβρίου 1861, η Αμαλία, μετά την συνηθισμένη της επίσκεψη στο κτήμα της Επταλόφου, έφυγε καθυστερημένα με την ακολουθία της, επιστρέφοντας στα ανάκτορα.

Ένας νεαρός σπουδαστής ο Αριστ. Δόσιος μέλος μίας αντιβασιλικής παρέας, από τις πολλές που υπήρχαν στην Αθήνα, της έστησε ενέδρα και μόλις φάνηκε η έφιππη βασίλισσα, την πυροβόλησε. Αστόχησε όμως και συνελήφθη.

Η απόπειρα αυτή, είναι η κορύφωση των αντιβασιλικών αισθημάτων και η κατάσταση μπαίνει σε κρίσιμη φάση. Ο Όθωνας απομονώνεται διαρκώς, ο κόσμος επαναστατεί και ξεσηκώνεται, οι κυβερνήσεις αλλάζουν, κινήματα εκδηλώνονται στον στρατό και τελικά η έξωση δεν θα αργήσει.

Στις 10 Οκτωβρίου 1862 εκδηλώνεται νέα επανάσταση με την συμμετοχή, στρατού, πολιτικών και λαού. Την επομένη 11 Οκτωβρίου την νύχτα, οι επαναστάτες συγκεντρώνονται στο σπίτι του Όθωνα Μακρυγιάννη (γιουού του στρατηγού) και απ' εκεί άρχισαν πορεία προς την Πλατεία Συντάγματος φωνάζοντας: «Ζήτω η Ελευθερία.» Εκείνη την νύχτα, πολλοί άλλοι επαναστάτες θα ενωθούν μαζί τους και πολλά άλλα στρατιωτικά τμήματα των Αθηνών θα στασιάσουν.

Το παλάτι κατελήφθη από οπλισμένους με τσεκούρια και μαχαίρια επαναστατημένους πολίτες. Οι εικόνες και τα εμβλήματα του Όθωνα και της Αμαλίας, ξεσκίζονται. Οι προτομές τους γκρεμίζονται. Όταν ξημέρωσε, ο Δεληγιώργης δήλωσε στο συγκεντρωμένο πλήθος ότι: «*λαός και στρατός κατέλυσαν το τυραννικό καθεστώς του Όθωνα*».

Η βασιλεία του Όθωνα καθώς και η αντιβασιλεία της Αμαλίας καταργούνται. Συνιστάται προσωρινή κυβέρνηση υπό τους: Βούλγαρη, Κανάρη και Ρούφο.

Την ίδια ημέρα οι βασιλείς που βρισκόταν σε περιοδεία από την 1η Οκτωβρίου στην Πελοπόννησο, προκειμένου να κατευνάσουν τις αντιβασιλικές εκδηλώσεις, έφτασαν στον Πειραιά. Χιλιάδες λαού κατέκλυσε το λιμάνι φωνάζοντας: «Κάτω οι τύραννοι», «Ζήτω η Ελευθερία».

Οι αυθεντικές στολές του Όθωνα και της Αμαλίας που φυλάσσονται σήμερα στον Πύργο Βασιλίσσης.

Ο Όθωνας και η Αμαλία παρέμειναν στο πλοίο εκείνη την νύχτα κι όταν βεβαιώθηκαν ότι έχασαν τον θρόνο, αναχώρησαν στις 12 Οκτωβρίου το απόγευμα, εγκαταλείποντας για πάντα την Ελλάδα.

η' Τα Κάτω Λιόσια.

Δυστυχώς ή ευτυχώς, οι βαυαροί δεν πρόλαβαν ούτε τα μεγάλα έργα να ολοκληρώσουν, ούτε να συνεχίσουν την ολέθρια - κατά τους επικριτές τους- πολιτική τους.

Η έξωση του Όθωνα και της Αμαλίας συνοδεύτηκε από έντονο αντιοθωνικό - αντιβασιλικό μένος, που διατηρήθηκε τα αμέσως επόμενα χρόνια.¹

Κάθε έργο ανάπτυξης στο αγρόκτημα ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ σταμάτησε. Το ίδιο έγινε και στον οικισμό ΙΛΙΟΝ ΤΡΩΑΣ.

Οι "βασιλικές" αυτές επωνυμίες προκαλούσαν απέχθεια στον λαό και πολύ σύντομα ξεχάστηκαν. Άλλωστε δεν μπόρεσαν ποτέ σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα να επιβληθούν, να υιοθετηθούν, να χρησιμοποιούνται. Το αγρόκτημα ερήμωσε. Κάποιοι εργάτες περιόριζαν τις ασχολίες τους στους σταύλους και στους αχυρώνες, εργαζόμενοι χωρίς διάθεση, όπως αναφέρει κάποιος περιηγητής.²

Με το Ψήφισμα της Β' Εθνικής Συνελεύσεως της 3ης Ιουλίου 1863, τα ανάκτορα και οι Βασιλικοί Κήποι, κηρύσσονται Εθνική ιδιοκτησία και η διαχείριση του κτήματος της Επταλόφου, ανετέθη στο Υπουργείο των Οικονομικών· η δε επιστασία του στον πρώην ανακτορικό κηπουρό **Smit**. Τα έργα στον οικισμό έμειναν μισοτελειωμένα. Το σχολείο,³ η εκκλησία,

1. Φυσικά έτσι γίνεται πάντα σε περιπτώσεις βίαιων πολιτειακών αλλαγών.

2. Γ. Λαΐου: «Ο Πύργος της Βασιλίσσης». Αθήναι 1977

3. Το σχολείο είχε θεμελιωθεί τον Σεπτέμβριο του 1860 από τον Α. Μανάκη και όχι από την Βασιλίσα. Το οικόπεδο όμως του σχολείου εκτάσεως άνω των 5.000 τ.τ.π. αγοράστηκε δαπάναις του Όθωνος.

οι δρόμοι, η διαμόρφωση των κοινοχρήστων χώρων, είχαν εγκαταλειφθεί.

Πολλοί κάτοικοι έμειναν χωρίς δουλειά. Προσφέρθηκε τότε ο εύπορος Μετσοβίτης αγωνιστής **Αναστάσιος Μανάκης**, να βοηθήσει. Με δική του παρέμβαση, άνεργοι του οικισμού, απασχολήθηκαν στα έργα οικοδόμησης του Πολυτεχνείου. Χορήγησε εξ ιδίων μισθό στον ιερέα και δάσκαλο Γ. Κορίδη¹ καθώς και σε άλλους για την συντήρηση και την λειτουργία του σχολείου και του Ι. Ν. "Ευαγγελισμός της Θεοτόκου".

Δώρησε πολλές φορές βιβλία στους μαθητές, οργάνωσε ένα είδος εθνοφυλακής στο χωριό, δίνοντας 30 λογχοφόρα όπλα στους κατοίκους για την ασφαλείά τους, στην ανώμαλη εκείνη περίοδο.

Παρ' όλα αυτά, το ενδιαφέρον, τόσο χωρικών των Λιοσίων (Άνω Λιοσίων) της Φυλής και του Μενιδίου, καθώς και πλουσίων Αθηναϊκών οικογενειών για την περιοχή, θα συνεχιστεί και τις επόμενες δεκαετίες. Πολλοί απ' αυτούς εγκαταστάθηκαν στον "βαυαρικό" οικισμό. Άλλοι αγόρασαν κτήματα. Τέτοιες οικογένειες ήταν πολλές. Από τις πιο γνωστές ήταν του **Γκίκα**, του **Λαμπίρη**, του **Πάϊκου**, του **Παππού**, του **Μανάρα**, του **Γαλάτη**, του **Πηλιχού**, του **Γκάτση**, του **Μάρκου**. Και φυσικά οι μεγάλες οικογένειες των **Λιόσηδων**, που όπως έχουμε αναφέρει είχαν αγοράσει μέρος του τσιφλικιού της Δεσβισαγούς του Μεμήσαγα. Αργότερα θα βρεθούν κύριοι και άλλων μεγάλων εκτάσεων και θα καταστούν από τις πιο ισχυρές οικογένειες στην περιοχή.

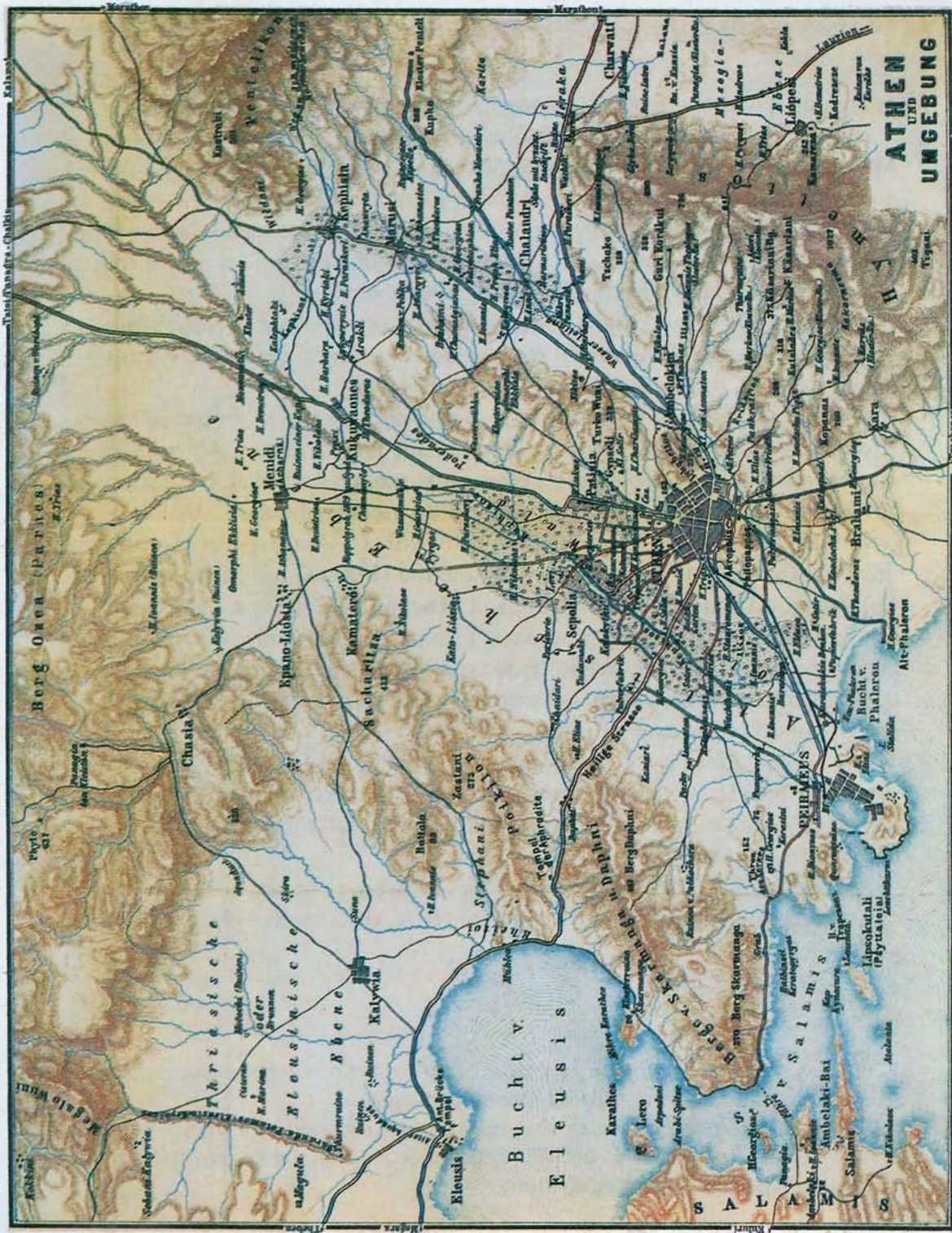
Στα αμέσως -μετά την έξωση - επόμενα χρόνια ο οικισμός θα πάρει την ονομασία **ΚΑΤΩ ΛΙΟΣΙΑ**² για να ξεχωρίζει από τα Λιόσια (Παλαιά) και αργότερα, κατά το τέλος του αιώνα, θα ακούγεται πιο συχνά και η ονομασία **ΝΕΑ ΛΙΟΣΙΑ**.³

Η ονομασία **ΚΑΤΩ ΛΙΟΣΙΑ** θα παραμείνει μέχρι την τρίτη δεκαετία του αιώνα μας, παρά το γεγονός ότι το όνομα **ΝΕΑ ΛΙΟΣΙΑ** είχε πλέον επισημοποιηθεί.

1. Ο Γ. Κορίδης απειλούσε να εγκαταλείψει το σχολείο και την εκκλησία, μη μπορώντας να ζήσει από τα φιλοδωρήματα των πιστών.

2. Έτσι σημειώνεται σε χάρτες, σε εφημερίδες και σε έγγραφα της εποχής.

3. Φαίνεται ότι έτσι ήθελαν να ονομάζουν τον οικισμό, οι Λιοσιώτες εργάτες που εγκαταστάθηκαν εδώ, από τους πρώτους.

Χάρτης του περιηγητή Μπέντεγκερτ, του 1890. Η περιοχή μας σημειώνεται ως "Κάτω Λίβισα".

Διοικητικά ο οικισμός ανήκε στον Δήμο Αθηναίων, ο οποίος βεβαίως, βεβαρημένος με τα δικά του προβλήματα, σχεδόν καθόλου δεν ενδιαφέρθηκε για την ανάπτυξη και την τύχη της περιοχής.¹

Ο πληθυσμός του οικισμού μετά το 1861, θα αυξάνεται με πολύ βραδείς ρυθμούς. 372 κατοίκους αριθμούσε το 1879, 471 το 1889, 666 το 1896, 801 το 1907 και 1121 κατοίκους το 1920.

Όσο για την ΕΠΤΑΛΟΦΟ της οποίας η ονομασία επίσης δεν στέριωσε κι έμεινε γνωστή σαν "**ΠΥΡΓΟΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ**", ο εξόριστος στο Μόναχο Όθωνας, έκανε πληρεξούσιο τον γραμματέα του Shevert για την ενοικίαση ή πώληση του κτήματος.

Στο μεταξύ η Ελληνική Κυβέρνηση, είχε εκποιήσει πολλά από τα περιουσιακά στοιχεία του. Τέλος το 1864, το κτήμα ενοικιάστηκε στον Ηλία Παπαηλιόπουλο, σύζυγο της Κυρίας των Τιμών Πηνελόπης Λιδωρίκη - Παπαηλιοπούλου. Λίγο αργότερα, το 1867, ο Όθωνας πεθαίνει. Το 1870 θα αγοράσει το κτήμα ο βαρώνος Σίμων Σίνας, ενώ 8 χρόνια αργότερα ο Πύργος Βασιλίσσης θα περιέλθει στον Γεώργιο Παχύ.

Την κόρη του Γ. Παχύ, τη Λαυρία² παντρεύτηκε ο γιός του Ιταλού διασήμου μεταλλωρύχου και επιχειρηματία **Giovani Baptista Serpieri**, Φερνάνδος. Έτσι, μετά το θάνατο του Παχύ, το Κτήμα θα περάσει στην οικογένεια Σερπιέρη.

---

1. Ένα μαρμάρινο μέλος, που παλαιοί κάτοικοι λένε πως είναι τμήμα της βρύσης της Αμαλίας, σώζεται σήμερα και έχει τοποθετηθεί στην παιδική χαρά, στο Άλσος, στο κέντρο της πόλης μας. Φέρει την επιγραφή: "ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ 1876". Εμείς δεν συμεριζόμαστε αυτή την άποψη. πιστεύουμε ότι πρόκειται για τμήμα του παλαιού ηρώου το οποίο αντικατεστάθηκε τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας της ανεξάρτητης Κοινότητας Νέων Λιοσίων, το 1932 -33.

2. Την Λαυρία είχε βαπτίσει ο Serpieri που εκμεταλλεύονταν τότε τα Μεταλλεία του Λαυρίου, και για τούτο την ονόμασε έτσι.

θ' Τα Νέα Λιόσια.

Τα Κάτω Λιόσια, παρ' όλο που αναπτύσσονται με βραδείς ρυθμούς, εν τούτοις, τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου και τις πρώτες του 20ου αιώνα, αποτελούν, μαζί με το Μενίδι, τα "κεφαλοχώρια" της περιοχής Β-ΒΔ των Αθηνών.

Το Περιστέρι δεν είναι παρά ένας ασήμαντος συνοικισμός. Μικρό χωριό παραμένει και το Καματερό.¹ Ενώ οι Άγιοι Ανάργυροι, θα εμφανιστούν ως κοινότητα αρκετά χρόνια αργότερα.

Ο πληθυσμός του οικισμού για πρώτη φορά αυξάνεται σημαντικά την οκταετία 1920 - 1928 φτάνοντας του 1807 κατοίκους. Σταθμό στην ιστορία της εξέλιξης του χωριού αποτέλεσε η ανεξαρτητοποίησή του από τον Δήμο Αθηναίων.

Στις 16 Φεβρουαρίου 1925, με το Π.Δ. «*Περί αναγνώρισεως ως κοινοτήτων συνοικισμών των Νομού Αττικής και Βοιωτίας*»² η περιοχή αποσπάται από τον Δήμο Αθηναίων³ και αποτελεί πλέον ανεξάρτητη κοινότητα με την επωνυμία: «**ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ**».

Στην διοικητική περιφέρεια της νέας Κοινότητας, συμπεριλαμβάνονται οι περιοχές: Δραγουμάνο, Μιχελή, Άγιος Βασίλειος, Άγιος Γεώργιος, Άσπρα Χώματα, Ρουπάκι, Μπουρνάζο, Γκονέα, Παληά Εκκλησία, Άγιοι Ανάργυροι, Φλέβα, Ανάκασσα, Δερβισαγού, Σκουντούπι και Γεροβουνό. Επρόκειτο συνεπώς για μια τεράστια έκταση, που συμπεριελάμβανε,

1. Γενικά οι Καματεριώτες δεν διέθεταν κτήματα στην περιοχή.

2. Φ.Ε.Κ. 48Α 27/2/1925.

3. Στον Δήμο Αθηναίων ανήκε η περιοχή από το 1840 (Εφ. Κυβ. αρ. 22) σύμφωνα με το Βασιλικό Διάταγμα περί «*συγχωνεύσεως των Δήμων της Επαρχίας Αττικής*».

εκτός από την περιοχή του σημερινού Δήμου Ιλίου και το μισό περίπου Περιστερί, το μεγαλύτερο τμήμα του σημερινού Δήμου Καματερού και ολοκλήρους τους σημερινούς Δήμους Αγίων Αναργύρων και Πετρούπολεως.

Πρώτος πρόεδρος της Κοινότητας, φέρεται ο **Στάμος Λιόσης**, τον οποίο θα διαδεχθεί κατά τα τέλη του 1927 ο **Αθανάσιος Κ. Λιόσης**. Τον Νοέμβριο του 1929 την Προεδρία θα αναλάβει ο **Ανδρέας Καρακίτσος** και θα ακολουθήσουν, ο **Ηλίας Χιονάκος**, ο **Ευάγγελος Λιόσης**, ο **Νικόλαος Νώε**.

Σύμβουλοι ήταν οι ίδιοι αυτοί (όταν δεν ήταν Πρόεδροι) και ο **Βασίλειος Λιόσης**, και **Παναγιώτης Μπίμπιζας**.

Δύσκολα τα πρώτα χρόνια της Κοινότητας. Ο νέος Οργανισμός έπρεπε να αναδιοργανωθεί, να παλέψει, να στηριχθεί στις ίδιες του τις δυνάμεις. Τα προβλήματα πολλά και συσσωρευμένα. Προβλήματα βοσκής και καλλιέργειών. Προβλήματα ύδρευσης και άρδευσης. Προβλήματα υποδομής στο ίδιο το χωριό. Έργα οδοποιίας, επέκταση του παλαιού "Οθωνικού" Σχεδίου.

Τα οικονομικά της Κοινότητας ήταν πενιχρά. Μετά βίας πληρώνονταν ο Κοινοτικός Γραμματέας, ο γιατρός και η μαία ή ο καρρομεταφορέας των σκουπιδιών.

Σύμφωνα με τον απολογισμό χρήσης του 1928 - 1929, στο διάστημα από 1ης Αυγούστου 1928, έως την 31η Ιουλίου 1929, εισπράχθηκαν 158.759 δραχμές και 55 λεπτά, ενώ εδαπανήθησαν για το ίδιο διάστημα 120.925 δραχμές και 35 λεπτά.

Εξαντλώντας όλα τα περιθώρια που της έδινε ο Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων, η Κοινοτική Αρχή, επέβαλε κάθε χρόνο ημέρες υποχρεωτικής προσωπικής εργασίας στους κατοίκους, καθώς και την απασχόληση των οχημάτων και των μονόπλων ζώων, προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι ανάγκες και να προχωρήσουν τα μεγάλα έργα.¹

1. Έτσι κατασκευάστηκε η οδός Ιλίου και κυρίως η προεκτασή της από τον σημερινό Κόμβο Ιλίου μέχρι τους Αγίους Αναργύρους, έτσι η οδός Νεκροταφείου μέχρι το σημερινό Άλσος του Περιστερίου, γέφυρες, κράσπεδα στους δρόμους και τις πλατείες κ.τ.λ.

Παράλληλα επιβάλλονταν κάθε χρόνο βαριά φορολογία στους κατοίκους, για την ενίσχυση του Κοινοτικού Ταμείου.¹

Οι κοινοτικοί υπάλληλοι, παρ' ότι ελάχιστοι στον αριθμό, εν τούτοις απορροφούσαν σημαντικό μέρος του προϋπολογισμού.²

Το πρώτο μέλημα της Κοινοτικής Αρχής, ήταν η τροποποίηση και επέκταση του εγκεκριμένου από την εποχή του Όθωνα Σχεδίου. Οι αυθαιρεσίες των κατοίκων αλλά και η δόμηση γύρω από τον παλιό οικισμό, επέβαλαν την λήψη μέτρων και η Κοινοτική Αρχή μόλις ανέλαβε τα καθήκοντά της, κάλεσε τον γνωστό στην Αθήνα, Μηχανικό **Δ. Γράβαρη**, για την σύνταξη του νέου Σχεδίου. Ο Γράβαρης, σεβάστηκε απολύτως το βαναρικό ρυμοτομικό σχέδιο και με βάση αυτό προχώρησε στην επεκτάσή του, υποβάλλοντας το για έγκριση στο Κοινοτικό Συμβούλιο στις 18 Ιουνίου 1925. Ένα χρόνο αργότερα, στις 11 Σεπτεμβρίου 1926, το νέο Σχέδιο εγκρίνεται από το Υπουργείο της Συγκοινωνίας,³ θα προκαλέσει όμως νέες υποχρεώσεις στην Κοινοτική Αρχή, που βρισκόταν σε πλήρη αδυναμία να το εφαρμόσει.

Το Δημοτικό Σχολείο που είχε θεμελιώσει ο Α. Μανάκης στα 1860, ήταν σχεδόν ερείπιο. Η αύξηση του πληθυσμού δημιούργησε νέες ανάγκες που δεν μπορούσε να καλύψει το μικρό πλέον κτίριο.

Οι μαθητές συνωστίζονταν παρακολουθώντας τα μαθήματα όρθιοι και πολλοί απ' αυτούς αναγκάζονταν να κατεβαίνουν σε Αθηναϊκά Σχολεία.

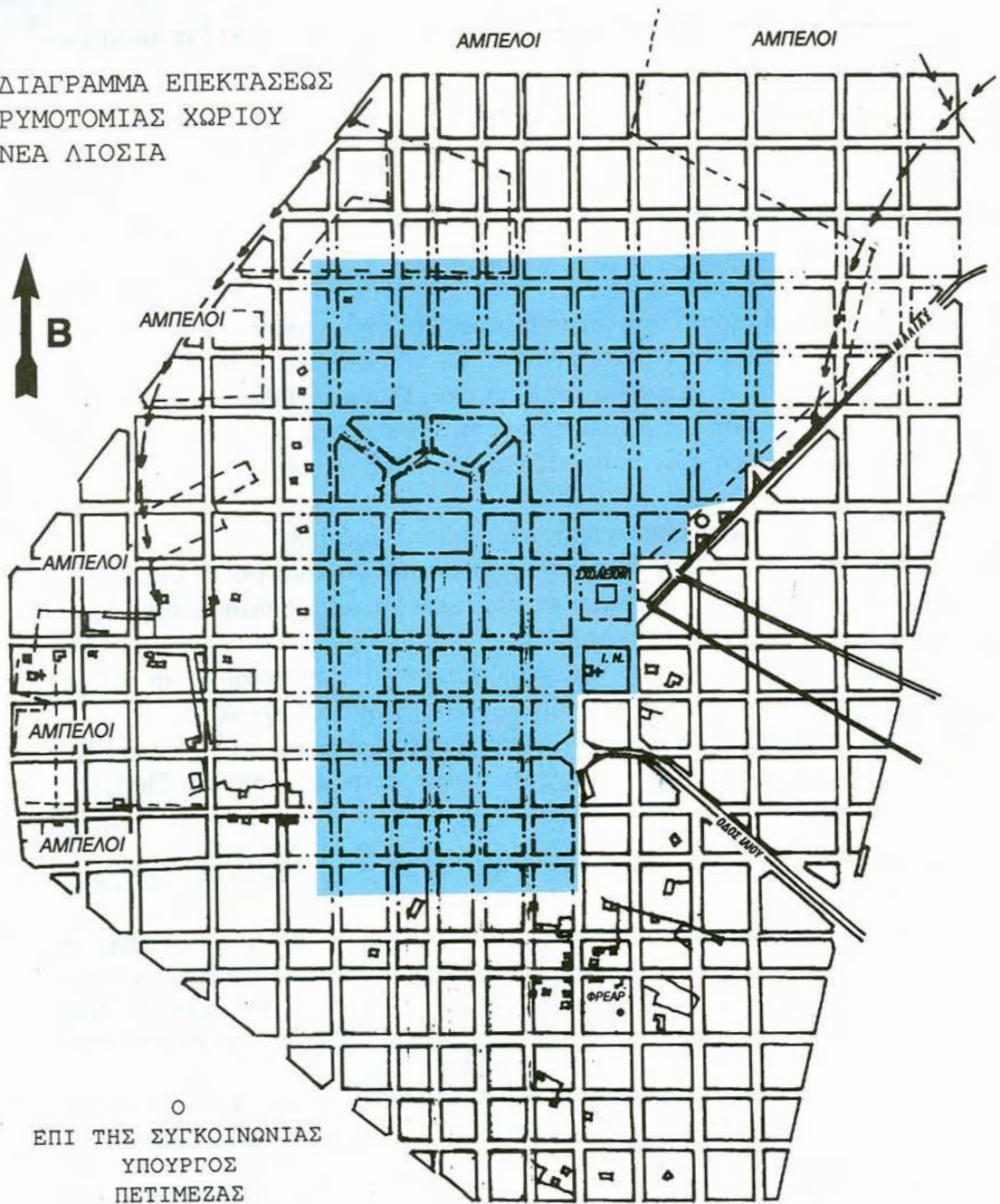
Η συγκοινωνία Νέων Λιοσίων - Αθηνών, που γινόταν με ιδιωτικά αυτοκίνητα των 7 επιβατών, δεν επαρκούσε για να καλύψει τις ανάγκες του πληθυσμού.

1. Η φορολογία αυτή περιελάμβανε τα ακίνητα (οικόπεδα ή κτίσματα κατά δωμάτιο), τα ζώα (κατά κεφαλή), τα γεωργικά προϊόντα, αλλά και αμέσους ερανοικούς φόρους.

2. Ο κοινοτικός γιατρός **Ι. Φαμελιάρης**, αμοιβόταν με 15.600 δραχ. ετησίως, ο Γραμματέας της Κοινότητας **Απ. Σαμπατουλάκος** με 13.200 δραχ., ο κλητήρας **Π. Βλαχογιάννης** με 9.600 δραχ. και η κοινοτική μαία, **Φωτ. Κώνστα**, με 6.000 αρχικά και αργότερα με 9.000 δραχ. ετησίως. Ο κοινοτικός εισπράκτορας, αμοιβόταν με ποσοστό 5% επί των εισπράξεων που διενεργούσε.

3. Φ.Ε.Κ. 340Α της 25ης Σεπτεμβρίου 1926

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΕΠΕΚΤΑΣΕΩΣ
ΡΥΜΟΤΟΜΙΑΣ ΧΩΡΙΟΥ
ΝΕΑ ΛΙΟΣΙΑ

Ο
ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ

Η πρώτη επέκταση του Οθωνικού ρυμοτομικού Σχεδίου (που προσδιορίζει η σκίαση), το 1925, του Δ. Γράβαρη.

Και τα διόδια τα οποία πλήρωναν οι οδηγοί στην οδό Μενιδίου¹ επιβάρυναν την τιμή του εισιτηρίου.

Το Νεκροταφείο των Αγ. Θεοδώρων, χρειαζόταν επέκταση και περιμάνδρωση.

Η ύδρευση, που αποτελούσε ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα των κατοίκων, γινόταν από πηγάδια. Οι κάτοικοι του κέντρου εξυπηρετούνταν από τα δύο πηγάδια της Κεντρικής Πλατείας **Οδυσσέως**.²

Η παλιά "Βρύση της Αμαλίας" που έτρεχε νυχθημερών -κατά την χαρακτηριστική έκφραση Κοινοτικού Συμβούλου της εποχής - είχε στερέψει.

Αλλά τα ίδια προβλήματα υπήρχαν και στην άρδευση.

Από καταστάσεις φόρου γεωργικών προϊόντων διαπιστώνουμε ότι η αγροτική παραγωγή συνίστατο σε σταφύλια και κρασί, σιτηρά, αμύγδαλα, μέλι, σύκα και οπωρολαχανικά.

Οι εκτάσεις βοσκής, αν και περιορισμένες σε σύγκριση με αυτές του περασμένου αιώνα, φιλοξενούσαν πρόβατα, γίδια και αγελάδες.

Η άρδευση των κτημάτων γινόταν κυρίως από τα νερά της "Γιαννούλας"³ αλλά και από τις μεγάλες αρτηρίες που κατέβαζαν τα νερά του Ποικίλου

1. Τα διόδια αυτά βρίσκονταν στην συμβολή των οδών Όθωνος και λεωφόρου Χασιάς.

2. Το ένα από τα δύο πηγάδια είναι αυτό που υπάρχει σήμερα στην κεντρική Πλατεία και έχει αναδειχθεί μετά τις τελευταίες εργασίες ανάπλασης στον χώρο.

3. Ο **χάνδακας της Γιαννούλας** ή ρέμα Γιαννούλας, ήταν η αρτηρία που κατέβαζε τα νερά από τα Παρνήθια Όρη στην περιοχή της Φυλής και εκείθεν στην πεδιάδα που αρδεύονταν τα νεολιοσιώτικα κτήματα.

Η Γιαννούλα - κατά την παράδοση - ήταν κάποια αρχόντισσα από την Φυλή που είχε κατασκευάσει το υδροσυλλεκτήριο έργο, καθώς και υδραγωγείο που έφερε το ονομά της: "Υδραγωγείο της Γιαννούλας".

Κατά τον **Dodwell**, «Πέτρα (δηλ. ο βράχος που έβγαινε το νερό) και ρυάξ καλούνται Γιαννούλα από τινος, αληθούς ή μυθώδους γυναικός, ήτις εκκαλείτο Γιαννούλα και ήτις κατασκεύασεν, ως λέγουσιν, υδραγωγείον, προς μετόχενσιν του ύδατος εις τον εν τη πεδιάδι ελαιώνα αυτής...». (Δ. **Καμπούρογλου**: «Ιστορία των Αθηνών».)

Όρους στον Κηφισό, το Βαθύ Ρέμα, Ρέμα Γεώργιζας (σημερινή οδός Ελαιών) και το Ρέμα της Φλέβας.¹

Κάποιοι άλλοι κτηματίες είχαν ανοίξει πηγάδια, κυρίως για τις καλλιέργειες των οπωροκηπευτικών.

Γενικότερα, τα προβλήματα βοσκής και καλλιέργειών, απασχολούσαν ιδιαίτερος τους κατοίκους των Νέων Λιοσίων.

Οι εκτάσεις της Διοικητικής Περιφέρειας της Κοινότητας ήταν αχανείς και παρά τον μεγάλο αριθμό των αγροφυλάκων² τα προβλήματα εξακολουθούσαν να υφίστανται.

Το μόνο έργο για το οποίο θα μπορούσε να πει κανείς ότι έγιναν κάποια βήματα, τα πρώτα χρόνια της ανεξάρτητης Κοινότητας πριν το 1930, ήταν ο ηλεκτροφωτισμός. Για πρώτη φορά ηλεκτροδοτούνται τα Νέα Λιόσια το 1927 από την μικρή ιδιωτική **Ηλεκτρική Εταιρεία του Διονυσίου Σουρή**.

Η Εταιρεία αυτή εγκατέστησε στην Κοινότητα ένα υποτυπώδες ενάεριο δίκτυο διανομής, παρέχοντας φωτισμό σε κεντρικούς δρόμους και πλατείες³ αρχικά και αργότερα σε ελάχιστα κτίσματα.

Η συμφωνία της Κοινότητας με τον Δ. Σουρή⁴ προέβλεπε ότι η εταιρεία "ανελάμβανε την υποχρέωση να φωτίζει τις οδούς και τις πλατείες της κωμοπόλεως, διά 5 λαμπτήρων των 50 κηρίων(Watt), 25 λαμπτήρων των 32 Watt και 30 λαμπτήρων των 25 Watt". Η δαπάνη ανερχόταν στο ποσό των 3.500 δρχ. μηνιαίως και επιβάρυνε το Κοινοτικό Ταμείο.

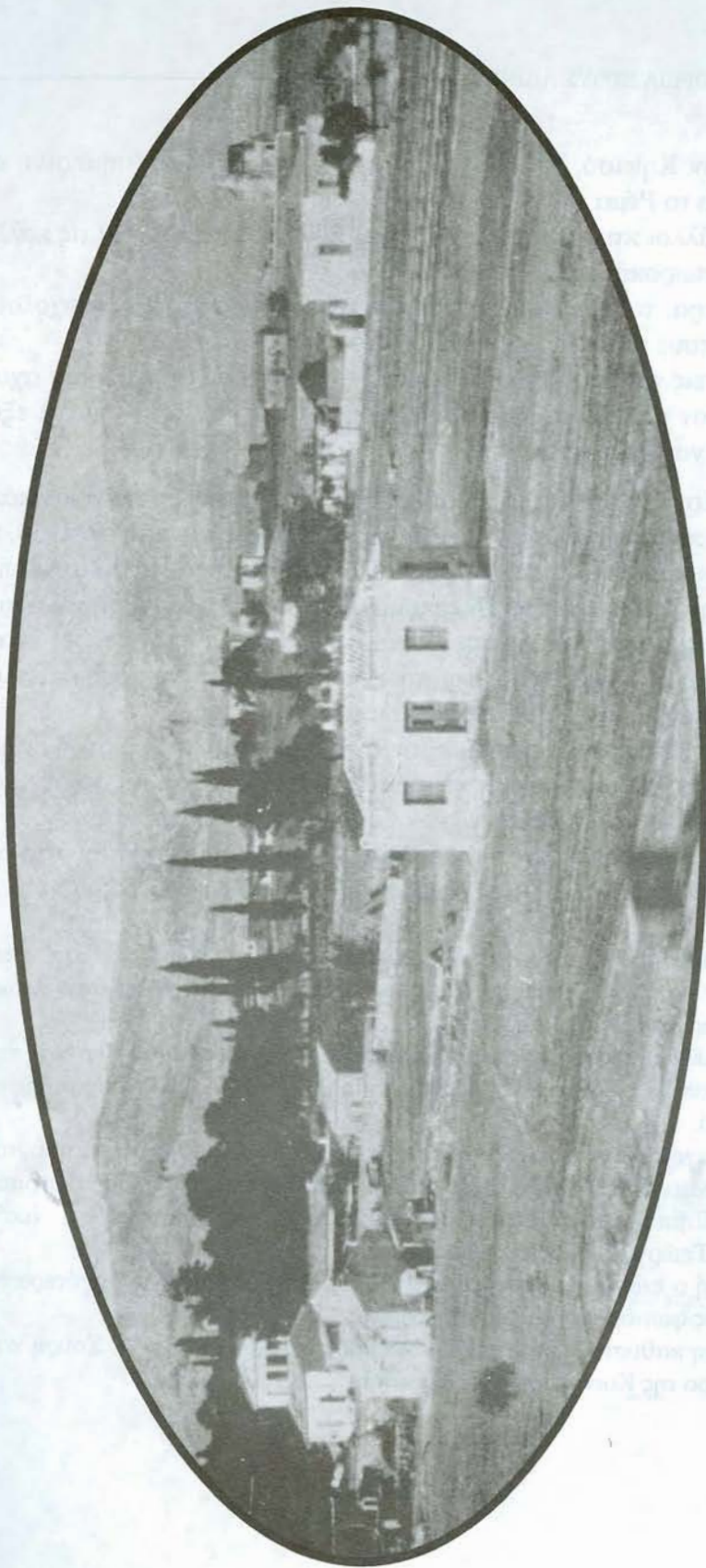
1. Βαθύ Ρέμα ήταν η αρτηρία που κατέβαζε τα νερά του Ποικίλου, από την περιοχή Πεύκα Βέρδη. Σήμερα έχει σκεπαστεί και μετατραπεί στην λεωφόρο Αν. Ρωμυλίας, Νυμφαίου και Αλφειού.

Το **Ρέμα Φλέβας** διέσχισε την ανατολική περιοχή των Νέων Λιοσίων και περνώντας δίπλα από το Στρατιωτικό Εργοστάσιο 301 στον Αγ. Φανούριο, χύνονταν στον Κηφισό.

2. Πρώτοι αγροφύλακες των κτημάτων των Νέων Λιοσίων, αναφέρονται οι: Γεώργιος Μανάρας, Χαράλαμπος Παπαδημητρίου, Ξενοφών Κορμαρής, Νικόλαος Καμπόλης, Απόστολος Μητσάκος, Κων/νος Τσουκλείδης, Νικόλαος Μπίμπιζας, Γεώργιος Τσουμπελής.

3. Στην αρχή ο φωτισμός παρέμενε μέχρι τις 11 το βράδυ, ενώ αργότερα παρέμεινε ο μισός φωτισμός ολόκληρη την νύκτα.

4. Υπεγράφη καθυστερημένα την 1η Νοεμβρίου 1928 από τον Δ. Σουρή και τον τότε Πρόεδρο της Κοινότητας Αθ. Κ. Λιόση.

Άποψη των Ν. Λιοσίων, τα πρώτα χρόνια της απόδοσης από τον Δήμο Αθηναίων

Λίγο αργότερα η Κοινότητα θα επιβάλλει "υποχρεωτικό άμεσο έρανο εκ 30 δραχ. μηνιαίως" για κάθε οικία που υπήρχε εντός του εγκεκριμένου Σχεδίου, προκειμένου να καλύπτονται οι δαπάνες του Κοινοτικού φωτισμού.

Την ίδια περίοδο θα αρχίσει να ζωντανεύει και η ντόπια αγορά. Στο κέντρο του χωριού, υπήρχε το Καφενείο του **Ιωάννη Κιουρκατιώτη**,¹ το Καφενείο του **Στυλιανού Ταχτατζή** και το Παντοπωλείο των αδελφών **Παλιγγίνη**.

Υπήρχαν ακόμη, το Φαρμακείο του **Γεωργίου Σκυφάκου**, που αργότερα έκανε και χρέη Γραμματέως της Κοινότητας αλλά και Τηλεφωνητού, το Καφενείο του **Γ. Καπετανίου**, τα Παντοπωλεία του **Ι. Βασιλείου**, του **Πέππα** και του **Ψαροπούλου**, τα Κουρεία του **Καρακίτσου** και του **Λιόση**.

Το 1927, η Διοικητική Περιφέρεια των Νέων Λιοσίων, θα δεχθεί το πρώτο της πλήγμα. Στις 29 Σεπτεμβρίου 1927 δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως² το Διάταγμα περί αποσπάσεως του συνοικισμού των Αγ. Αναργύρων από την Κοινότητα των Νέων Λιοσίων και η αναγνώρισή τους ως ανεξάρτητης Κοινότητας, υπό την επωνυμία **ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ**.

Βεβαίως, ο συνοικισμός Αγίων Αναργύρων δεν ήταν εκεί που είναι σήμερα. Βρισκόταν πιο νότια, ΝΑ του σημερινού κέντρου του ομωνύμου Δήμου και περιοριζόταν γύρω από την οδό Τροίας.

Η αναγνώριση αυτή, δεν προέβλεπε Διοικητική Περιφέρεια για την νέα Κοινότητα, η οποία άρχισε να επεκτείνει τα οριά της, σε βάρος της Περιφέρειας των Νέων Λιοσίων.

Αυτό αποτέλεσε αιτία προστριβών ανάμεσα στα Νέα Λιόσια και τους Αγ. Αναργύρους, για πολλές δεκαετίες.

1. Στο Καφενείο αυτό γινόταν και οι Δημοπρασίες και οι Μειοδοτικοί Διαγωνισμοί που αφορούσαν την Κοινότητα.

2. Το Διάταγμα αυτό υπεγράφη στις 23 Σεπτεμβρίου του 1927.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Αθήναις τῆ 27 Φεβρουαρίου 1925

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Αριθμὸς φύλλου 49

καὶ οἱ συνοικισμοὶ Ἁγία Βαρβάρα, Κατεπλάς, Πικροδάφνη, καὶ Ἅγιος Κοσμάς, ἀποσπώμενοι τοῦ Δήμου Ἀθηναίων.

6) Ὁ συνοικισμὸς Νέα Λιόσια ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐπινοήσεως Νέων Λιόσιων μετ' ἔδραν τὸν ὁμώνυμον συνοικισμὸν ἀποσπώμετος τοῦ Δήμου Ἀθηναίων.

7) Ὁ συνοικισμὸς Παλαὸν Φάληρον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοιαύτου

Φ.Ε.Κ. 48/1925. Τα Νέα Λιόσια αποσπώνται ἀπὸ τον Δήμο Αθηναίων

Ἡ δημοτικὴ περιφέρεια τῆς Κοινότητος Ν. Μιουσιῶν ἀποσπᾶται τὴν ἀγροτικὴν περιφέρειαν τῆς Κοινότητος Ν. Μιουσιῶν.

Ἡ ἀγροτικὴ περιφέρεια τῆς Κ. Ν. Μιουσιῶν εἰσοδι-
αίνεται ἐκ τῆς ἑξῆς κτηριακῆς τίσεως ἧτοι

1) Βροχουμιάνο - Μιχαλίη 2) Ἅγιος Βασίλειος -
Ἅγιος Γεώργιος - Ἄσπορα χιμάρια - Ρουσιεῖ.

3) Ἀμμουράβο, Τυονία - Παλαιὰ Κυμάρια - Φλίβα

4) Ἰθάκισσα - Γερβισαγίου - Σουσιόπουλοι - Τερσοπού.

Ἀπόσπασμα πρακτικῶν τοῦ Κ.Σ. τῆς 12/6/1930, πράξη 289, που προσδιορίζει τὴν
Διοικητικὴν Περιφέρειαν τῶν Νέων Λιόσιων.

Ι΄ 1930 - 1940 Μια κρίσιμη δεκαετία

Δύο σημαντικά γεγονότα έρχονται να αναστατώσουν την νέα Κοινότητα στην αυγή της δεκαετίας του 1930. Το ένα, οριακής σημασίας, αφορούσε την ίδια την ύπαρξη της Κοινότητας, ενώ το άλλο την μελλοντική τύχη των Νέων Λιοσίων, τον χαρακτήρα και την ανάπτυξη της περιοχής.

Σχεδόν κανένα από τα μεγάλα προβλήματα δεν είχε λυθεί, στην αρχή της κρίσιμης αυτής δεκαετίας. Να πως περιγράφει τα προβλήματα της Κοινότητας, λίγα χρόνια μετά την ίδρυσή της, κάποιος Κοινοτικός Σύμβουλος:¹

«...Αλλά ποίαι αι ανάγκαι της Κοινότητος ημών; Ποία δε τα μέσα της θεραπείας αυτών; Ύδρευσις, άρδευσις, φωτισμός, συγκοινωνία, σκυρόστρωσις οδών Κοινότητος, κατασκευή Γεφύρας Φλέβας, δενδροφυτεία, κατασκευή οδού Νεκροταφείου, επέκτασις Νεκροταφείου, εφαρμογή Σχεδίου και επέκτασις αυτού, ρυμοτομία οδών προς επικοινωνίαν εσωτερικών Κοινότητος (Βέρδη, Γεώργιζα)², Κοινοτικόν Κατάστημα, Σχολείον, αποχωρητήρια, αγορά, πρόβατα...».

Αυτά τα προβλήματα και η αδυναμία της Κοινοτικής Αρχής να τα επιλύσει, οδήγησαν τους κατοίκους στην απογοήτευση και τις διαμαρτυρίες.

Στην δημιουργία του αρνητικού αυτού κλίματος, συνέτεινε και η πολιτική του Δήμου Αθηναίων και του ικανοτάτου Δημάρχου **Σπυριδώνος Πάτσι**,³ που οδήγησε πολύ σύντομα στην αντιμετώπιση και την λύση των μεγάλων προβλημάτων της Πρωτεύουσας.

1. Ο Νικόλαος Νώε που λίγο αργότερα θα διατελέσει και Πρόεδρος της Κοινότητας.

2. Η περιοχή στην συμβολή των οδών Ελαιών και Πρεβέζης

3. Την ίδια πολιτική συνέχισε και ο Σπ. Μερκούρης 1929 - 1934.

Η ύδρευση, μέσω της λίμνης του Μαραθώνα, ο ηλεκτροφωτισμός, τα μεγάλα οδικά έργα,¹ η αγορά 15 αυτοκινήτων για την οριστική και σύγχρονη αντιμετώπιση της αποκομιδής των απορριμμάτων, άλλα έργα εξυγιαντικά, εξωραϊστικά κ.τ.λ.

Όλα αυτά, συγκινούσαν τους κατοίκους και τους ξεσήκωναν όσο συνειδητοποιούσαν πως αν η περιοχή παρέμεινε στον Δήμο Αθηναίων, θα νέμονταν και αυτοί τους καρπούς της Αθηναϊκής πολιτικής. Η δυσαρέσκεια αυτή ανάγκασε τους περισσότερους των κατοίκων να αντιδράσουν και τον Ιούλιο του 1930, ζήτησαν εγγράφως από την Κοινοτική Αρχή να αποφασίσει την διάλυση της Κοινότητας και την προσαρτησή της ξανά στον Δήμο Αθηναίων και από το Υπουργείο των Εσωτερικών, «...όπως ευαρεστούμενον προβή εις την άμεσον ει δυνατόν έκδοσιν του σχετικού Διατάγματος περί διαλύσεως της Κοινότητος Νέων Λιοσίων και προσαρτησιν αυτής εις τον Δήμον Αθηναίων...».

Το Κοινοτικό Συμβούλιο όμως απέρριψε το αίτημα αυτό με το αιτιολογικό ότι τα πλεονεκτήματα θα είναι περισσότερα των μειονεκτημάτων «αυτοδιοικουμένης της Κοινότητος».

Τον ίδιον καιρό η Κυβέρνηση αποφάσιζε την ίδρυση "Στρατιωτικής Πόλεως" σε κάποια περιοχή της περιφέρειας Αθηνών. Προσανατολιζόνταν μάλιστα στο Γουδί. Οι αξιωματικοί του Στρατού, προτιμούσαν το Γουδί αλλά ο πολιτικός και Επιστημονικός κόσμος, υπεδείκνυαν τα Νέα Λιόσια σαν τον πιο κατάλληλο χώρο και συγκεκριμένα την περιοχή μεταξύ Αγίου Νικολάου - Κτήματος Λέμη (Ραδιοφωνία) και Πεύκα Βέρδη. Μάλιστα στην Αθήνα διοργανώθηκε Συνέδριο² που εξήτασε το θέμα και κατέληξε πως ο καταλληλότερος χώρος για την εγκατάσταση της Στρατιωτικής Πόλεως είναι τα Νέα Λιόσια.

Το Κοινοτικό Συμβούλιο, αλλά και οι κτηματίες των Νέων Λιοσίων, στις

1. Αναμεσα τους και η οδός από Γεφύρας Κολοκυνθούς, προς τον Άγιο Βασίλειο Νέων Λιοσίων, μήκους 1800 και πλάτους 50 μέτρων.

2. Στο Συνέδριο αυτό συμμετείχαν, το Ελληνικό Πανεπιστήμιο, το Πολυτεχνείο, οι Δήμοι Αθηνών και Πειραιώς, το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο, οι Σύλλογοι "Παρνασσός", Φιλοδασικής Ενώσεως, Αυτοκινητιστών, ο Οδοιπορικός Σύλλογος, ο Κυνηγετικός και πολλά ακόμα Σωματεία. Συμμετείχαν επίσης Βουλευτές, Γερουσιαστές και πολλοί επιστήμονες.

24/2/1930, αποφάσισαν να δεχθούν την δημιουργία της Στρατιωτικής Πόλεως στην περιοχή, βλέποντας ότι έτσι, όχι μόνο θα λύνονταν μια σειρά προβλήματα όπως η ύδρευση, η συγκοινωνία, ο φωτισμός, η ρυμοτομία, οι δενδροφυτεύσεις κι ακόμα το Νοσοκομείο που υποτίθεται ότι θα λειτουργούσε αλλά και οι ίδιοι θα αποκόμιζαν σημαντικά οφέλη, αφού θα πουλούσαν οικόπεδα τις τεράστιες εκτάσεις που είχαν στην κατοχή τους.

Στις 11/3/1930 ο Δήμος Αθηναίων ζητά από την Κυβέρνηση να αναθεωρήσει την απόφασή της για την ίδρυση Στρατιωτικής Πόλεως στο Γουδί, με το επιχείρημα ότι «έτσι θα επήρχετο διακοπή της επικοινωνίας της πόλεως μετά της υπαίθρου και ότι δια των Στρατιωτικών αυτών εγκαταστάσεων θα επήρχοντο επιζήμιοι συνέπειαι δια το παρόν και το μέλλον των Αθηνών...».

Τελικά παρά την αρνητική θέση του Δήμου Αθηναίων και την θετική της Κοινότητας των Νέων Λιοσίων, προτιμήθηκε το Γουδί και η Κοινότητα έχασε και αυτή την ευκαιρία -κατά τους υποστηρικτές αυτής της θέσης - να αναπτυχθεί. Το μόνο που έμεινε στα Νέα Λιόσια ήταν η αναδιοργάνωση και η εξ ιδίων προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων τους.

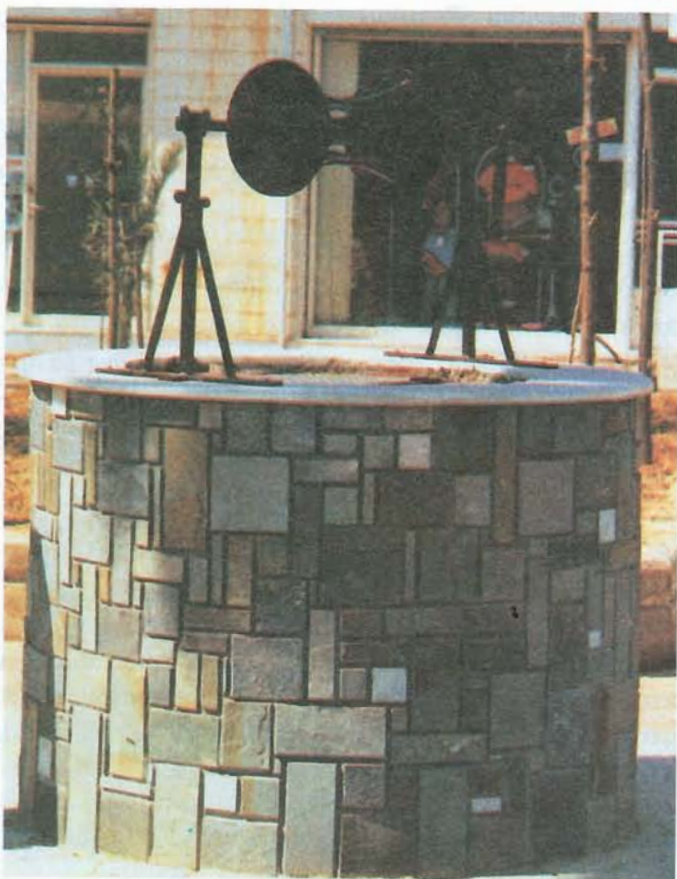
Χωρίς αμφιβολία στην δεκαετία του 1930 - 1940, παρά τις μεγάλες δυσκολίες, μπήκαν οι βάσεις ανάπτυξης των Νέων Λιοσίων και δρομολογήθηκαν όλα εκείνα τα ζητήματα που συνιστούν την δημιουργία αστικής υποδομής.¹

Τον Ιούνιο του 1930, εγκαθίσταται στα γραφεία της Κοινότητας, το πρώτο κοινόχρηστο μαγνητικό τηλέφωνο που συνέδεε το χωριό με την Αθήνα. Το αίτημα της κοινότητας τα αμέσως επόμενα χρόνια για εγκατάσταση "αυτομάτου τηλεφώνου" δεν ικανοποιείται από την Ανώνυμη Ελληνική Τηλεφωνική Εταιρεία, λόγω αδυναμίας της να επεκτείνει το δίκτυο μέχρι τα Νέα Λιόσια.

1. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ούτε ότι τα προβλήματα λύθηκαν, ούτε ότι ο χαρακτήρας των έργων ήταν προοπτικά μακροπρόθεσμος. Κανένας ασφαλώς δεν φανταζόταν την εποχή εκείνη ότι τα Νέα Λιόσια θα μπορούσαν να φιλοξενήσουν τον πληθυσμό που φιλοξενούν σήμερα.

Το σπίτι της οικογενείας Παππού στην οδό Φιλοκτήτου. Ένα από τα πρώτα σπίτια που χτίστηκαν στην αρχή του αιώνα μας και σώζονται έως σήμερα.

Το πηγάδι της Κεντρικής Πλατείας Οδυσσέως, όπως αναδείχθηκε σήμερα, μετά τα έργα ανάπλασης του Κέντρου του Δήμου μας.

Αυτό το πηγάδι για δεκαετίες ολόκληρες κάλυπτε τις ανάγκες ύδρευσης του πληθυσμού.

Παράλληλα αρχίζουν οι πρώτες ενέργειες για την δημιουργία Ταχυδρομείου¹ στο χωριό καθώς και Τηλεγραφείου.

Σε ό,τι αφορά τον ηλεκτροφωτισμό, η Κοινότητα λόγω της αδυναμίας της Εταιρείας Σουρή για να καλύψει τις αυξανόμενες ανάγκες, απευθύνθηκε στην POWER, την Αγγλική Εταιρεία που ηλεκτροδοτούσε την Αθήνα, ώστε να καταφέρει την σύνδεση των Νέων Λιοσίων με το κεντρικό δίκτυο της Πρωτεύουσας.

Οι διαπραγματεύσεις όμως με την POWER δεν απέδωσαν² και η Κοινοτική Αρχή στράφηκε σε ιδιώτες επιχειρηματίες παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος.

Τον Σεπτέμβριο του 1933, δύο έμποροι, κάτοικοι της κοινότητας, ο **Αλκ. και Κων/νος Χατζόπουλος**, που αποφάσισαν να επενδύσουν στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής ήρθαν σε συμφωνία με την Κοινότητα, παρά τα εμπόδια και τις δυσκολίες που δημιουργούσε η POWER, η οποία ήθελε να μονοπωλεί την παροχή ρεύματος. Λίγες μέρες αργότερα, άρχισε η κατασκευή του εναερίου δικτύου για τον φωτισμό οδών και πλατειών³ και στις 28 Ιανουαρίου 1934⁴ έγιναν τα εγκαίνια του ηλεκτροφωτισμού της Κοινότητας, με μεγάλη επισημότητα.⁵

1. Μέχρι τότε οι ταχυδρομικές ανάγκες καλύπτονταν από το Ταχυδρομικό Γραφείο που υπήρχε στον συνοικισμό της Νέας Φιλαδελφείας. Ο πεζοπόρος ταχυδρομικός υπάλληλος έπρεπε να διανύσει πολλά χιλιόμετρα από την Νέα Φιλαδέλφεια στα Νέα Λιόσια, στο Καματερό, το Μενίδι, τα Άνω Λιόσια, τους Αγ. Αναργύρους.

2. Οι συζητήσεις με την Εταιρεία αυτή άρχισαν τον Οκτώβριο του 1930. Η POWER ζητούσε μέρισμα 850 λιρών από την Κοινότητα ποσό τεράστιο την εποχή εκείνη, για την συνολική δαπάνη 6.650 λιρών Αγγλίας, προκειμένου να επεκτείνει το δίκτυο της στα Νέα Λιόσια.

3. Η συμφωνία προέβλεπε την εξασφάλιση του κοινοτικού φωτισμού αρχικά και στην συνέχεια, ανάλογα με το ενδιαφέρον, την σύνδεση παροχής σε οικίες.

4. Η κατανάλωση του κοινοτικού φωτισμού τον Φεβρουάριο του 1934 έφτασε τις 1.516 KWH αξίας 12.516 δραχ.

5. Στα εγκαίνια παρίσταντο, ο Υφυπουργός της Συγκοινωνίας Τσαλδάρης, (ο Υπουργός Π. Ράλλης απουσίαζε λόγω ασθένειας) ο Νομάρχης Γερακάρης, οι Βουλευτές Αθηνών Γ. Ράλλης, Κανελλόπουλος, Τσόχας, Βεροϊόπουλος, Λόντος, πλήθος ανωτέρων κρατικών υπαλλήλων, ο Ι. Σερπιέρης, ο Γ. Ευστρατιάδης και βεβαίως ολόκληρο το χωριό.

Το ρεύμα στο χωριό έδωσε ο ίδιος ο υφυπουργός, κλείνοντας τον γενικό διακόπτη.

Έτσι λύθηκε το πρόβλημα του ηλεκτροφωτισμού για τα επόμενα χρόνια.¹

Στον τομέα της συγκοινωνίας έγιναν επίσης σοβαρές προσπάθειες, που αφορούσαν: Την πύκνωση των δρομολογίων,² την απαλλαγή των επιβατικών αυτοκινήτων του τιμήματος των διοδίων, την αύξηση του αριθμού των επιβατών για κάθε αυτοκίνητο, από 7 που είχε καθορίσει η Τροχαία Κινήσεως σε 8 άτομα, αλλά και την χορήγηση νέων αδειών.³

Μάλιστα το 1931 η Κοινοτική Αρχή ζήτησε από τον Υπουργό Συγκοινωνίας την παραχώρηση σ' αυτήν του δικαιώματος αποκλειστικής εκμετάλλευσης της συγκοινωνιακής γραμμής Νέα Λιόσια - Τρεις Γέφυρες - Διαμαντή - Αθήναι, δικαίωμα όμως που δεν της δόθηκε.

Το σχολείο, ένα πρόβλημα που απασχολούσε ολόκληρο τον πληθυσμό, βρήκε κι αυτό τον δρόμο προς την λύση του.

Το παλιό όμορφο Δημοτικό Σχολείο του Μανάκη, χαρακτηρίστηκε ετοιμόρροπο από τον αρμόδιο Μηχανικό του Υπ. Παιδείας και τα μαθήματα διεκόπησαν.⁴

Ύστερα από συντονισμένες ενέργειες της Κοινοτικής Αρχής και της Διδακτριακής Επιτροπής που δημιουργήθηκε το 1930,⁵ καθώς επίσης και το προσωπικό ενδιαφέρον του Βουλευτού Αθηνών Βασιλείου Δεληγιάννη, το Υπ. Παιδείας ενέκρινε την σχετική πίστωση για την κατασκευή του νέου Σχολείου, κατά τα τέλη του 1931.

1. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '50 που συνδέθηκε με την ΔΕΗ.

2. Η Κοινότητα εκτιμούσε ότι η αύξηση του αριθμού των αυτοκινήτων της διαδρομής σε 10 θα κάλυπτε οπωσδήποτε τις ανάγκες.

3. Υπήρξε μεγάλο ενδιαφέρον αυτοκινητιστών για την γραμμή Νέα Λιόσια - Αθήνα. Ανάμεσα σ' αυτούς που είχαν ζητήσει σχετική άδεια ήταν ο Ε. Σιχνης, ο Γ. Στουρνάρας, ο Ι. Αθανασόπουλος, ο Π. Στρογγύλος, ο Δ. Σπανός. Πάντως πιο γνωστός ιδιοκτήτης αυτοκινήτου που διενεργούσε την συγκοινωνία Νέα Λιόσια - Αθήνα, ήταν ο Αλ. Παπασωτηρίου.

4. Για μερικά χρόνια ενοικιάστηκε το πλινθόκτιστο σπίτι της Αγγελικής Στ. Λιόση, αντί 550 δρχ. τον μήνα.

5. Τα πρώτα μέλη αυτής της Επιτροπής ήταν ο Ν. Νώε και ο Αθ. Τσουκλείδης. Το 1931 η Συνέλευση Γονέων και Κηδεμόνων, εξέλεξε τον Ε. Λιόση και τον Αλ. Γκίκα, ενώ από την πλευρά της Κοινότητας προτάθηκε ο Ν. Νώε.

Οι εργασίες όμως της ανέγερσης και της αποπεράτωσης, θα καθυστερήσουν αρκετά χρόνια.

Αρχές του 1930, οι κληρονόμοι των κτημάτων του Ι. Γκιόκα, Όθων¹ και Αγγελική, καθώς και οι κληρονόμοι του Ν. Οικονόμου, Ιωάννης και Δημήτριος, προσφέρθηκαν να δωρήσουν μέρος των κτημάτων τους, που βρισκόνταν δίπλα στο Νεκροταφείο των Αγ. Θεοδώρων, για την επεκτασή του. Κανένα έργο δεν είχε γίνει από τον περασμένο αιώνα στο Νεκροταφείο των Νέων Λιοσίων και εκτός αυτού ο χώρος είχε καταστεί πλέον πολύ μικρός για να καλύψει τις ανάγκες των κατοίκων.²

Ένα κληροδότημα που άφησε η Ελένη Κέκεση³ θα χρησιμοποιούνταν επίσης για την ανακαίνιση του ναϊδρίου των Αγ. Θεοδώρων. Το Νεκροταφείο, εκτός από την επέκταση χρειαζόταν και περιμάνδρωση γιατί το μεγαλύτερο μέρος των μανδροτοίχων του είχε καταρρεύσει. Χρειαζόταν επίσης νέα χάραξη της οδού που συνέδεε το Νεκροταφείο με τον δυτικομεσημβρινό άκρο των Νέων Λιοσίων.⁴

Η συνολική μελέτη ανατέθηκε αρχικά στον μηχανικό Μαραγκόπουλο και λίγο αργότερα στον συνεργάτη της Κοινότητας μηχανικό Δ. Γράβαρη. Χρειάστηκαν κάπου τρία χρόνια συζητήσεων, μελετών, απαλλοτριώσεων⁵ και γραφειοκρατικών διαδικασιών για να ξεκινήσουν τα έργα, τα οποία ανέλαβε ο εργολάβος Β. Κουντουριώτης.⁶

1. Τόσο κατά την διάρκεια της βασιλείας του Όθωνα, όσο και αργότερα, οι κάτοικοι των Ν. Λιοσίων συνήθιζαν να βαφτίζουν τα παιδιά τους με τα ονόματα: Όθων και Αμαλία προς τιμή των ιδρυτών του οικισμού.

2. Αρχές του 1931 ο πληθυσμός των Νέων Λιοσίων υπολογίζονταν σε 2.500 κατοίκους.

3. Το κληροδότημα αυτό κατασχέθηκε το 1932 από τον Εθνικό Στόλο αλλά μετά την παρέμβαση της Κοινοτικής Αρχής η υπόθεση οδηγήθηκε στην Δικαιοσύνη.

4. Πρόκειται για το τμήμα της σημερινής Θηβών που προεκτείνονταν σύμφωνα με την χάραξη, μέχρι την συμβολή της με τον άξονα Αθηνών - Περιστερίου - Αγ. Βασιλείου (η σημερινή Π. Τσαλδάρη και η επέκτασή της Αναπαύσεως), μέχρι τις μεγάλες αποθήκες σανού του Δ. Παπασταμάτη.

5. Εκτός από τις δωρεές, για την επέκταση χρειάστηκε η απαλλοτρίωση των κτημάτων του Τάκη Ματρώζου και του Παπακώστα.

6. Οι εργασίες άρχισαν στις 20/12/1933

Το μεγάλο όμως οδικό έργο αυτής της περιόδου, που ταλαιπώρησε αρκετά χρόνια την Κοινότητα μέχρι να ολοκληρωθεί, ήταν η οδός **Ιλίου** και συγκεκριμένα το τμήμα της από τον σημερινό Κόμβο Ιλίου (Γέφυρα Φλέβας όπως λεγόταν τότε) μέχρι την συμβολή της στην οδό Λιοσίων (σημερινή λεωφόρος Δημοκρατίας) στους Αγ. Αναργύρους. Μέχρι τότε η σύνδεση με την Αθήνα, γινόταν μέσω της αμαξιτής οδού Όθωνος (σήμερα ονομάζεται Μπίμπιζα) που περνούσε μέσα από το κτήμα Βασιλίσσης και έφτανε στην οδό Μενιδίου.

Ο νέος δρόμος¹ είχε προβλεφθεί από τον μηχανικό Γράβαρη και συμπεριλαμβανόταν στην πρώτη επέκταση του σχεδίου του 1925. Οι εργασίες της οδού ουσιαστικά είχαν αρχίσει από το 1928 όταν έγινε η οριοθέτηση και άρχισε η καταβολή των αποζημιώσεων στα απαλλοτριωμένα κτήματα κατά μήκος της.

Το έργο ήταν εξαιρετικά δύσκολο, κυρίως στο σημείο που τέμονταν ο δρόμος με το ρέμα Φλέβας λόγω των πολλών ορμητικών υδάτων τον χειμώνα που κατέστρεφαν τα πάντα, και των μεγάλων γεφυρών που έπρεπε να γίνουν.

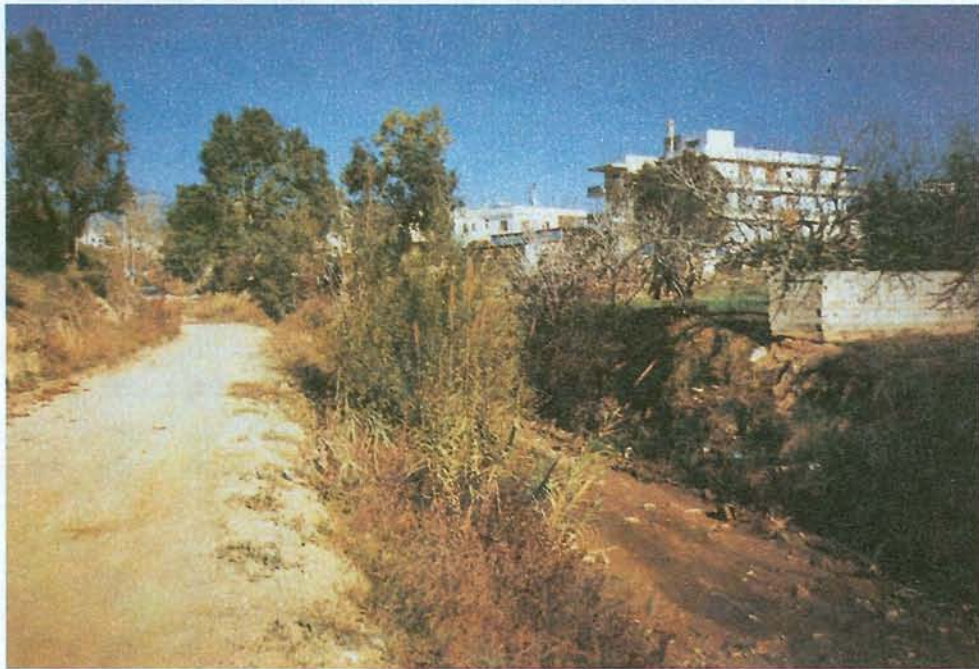
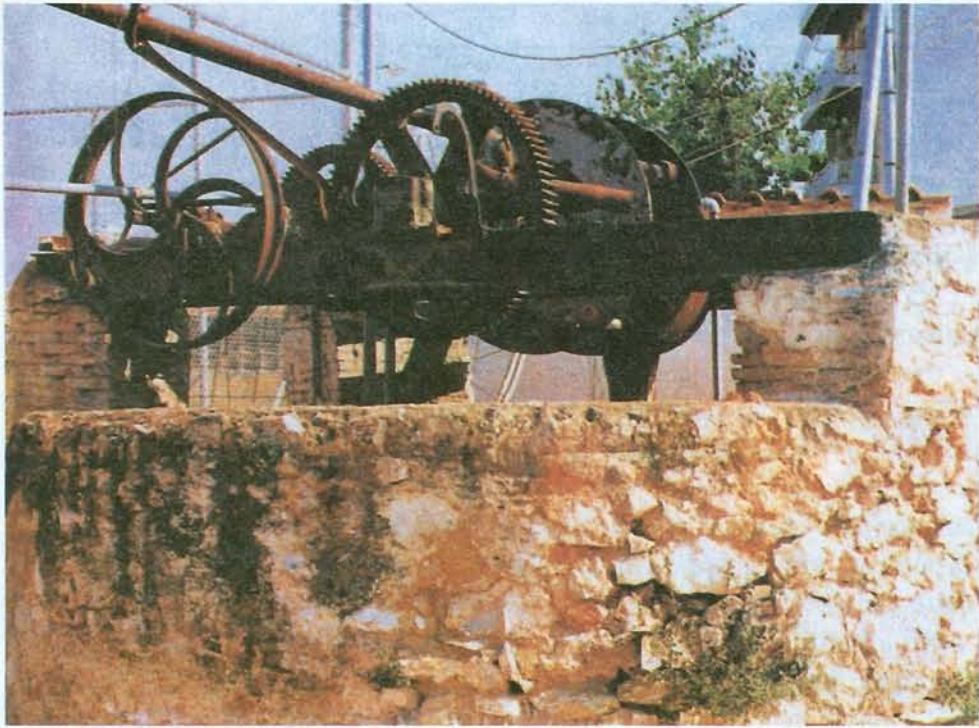
Οι πολλές αντιδράσεις των ιδιοκτητών ακινήτων που θίγονταν από την χάραξη του από την άλλη πλευρά, και τα πενιχρά οικονομικά του Κοινοτικού Ταμείου, συνετέλεσαν ώστε το έργο να καθυστερήσει μέχρις ότου ολοκληρωθεί, αρκετά χρόνια. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο μέρος του έργου αυτού έγινε με προσωπική εργασία των κατοίκων.²

Τόσο η άρδευση των κτημάτων, όσο και η ύδρευση της Κοινότητας, παρέμειναν άλυτα προβλήματα, όχι μόνο για την δεκαετία 1930 - 1940, αλλά και την επομένη.

Για την άρδευση η Κοινότητα περιορίστηκε στην διεκδίκηση από τον Δήμο Αθηναίων, των "ιστορικών" της κυριαρχικών δικαιωμάτων των νερών της Γιαννούλας και φυσικά στην αξιοποίηση των περιοδικών υδάτων από το Βαθύ Ρέμα και το Ρέμα Φλέβας.

1. Στην ίδια περίπτωση ευθεία, υπήρχε ήδη ένας στενός αγροτικός δρόμος που περνούσε μέσα από τα περιβόλια του Λιόση, του Γκάτσου, του Λουκίτσα.

2. Με υποχρεωτική εργασία που επέβαλε η Κοινοτική Αρχή κάθε χρόνο σε όλους τους άρρενες κατοίκους πάνω από 18 ετών.

Επάνω: Μαγγοποήγαδο. Κάτω: Το ρέμα φλέβας.
Η άδρευση των κτημάτων της περιοχής γινόταν με μαγγοποήγαδα ή με τα νερά των ρεμάτων.

Πολλά από τα κτήματα αρδεύονταν από δικά τους μαγγανοπήγαδα, μερικά εκ των οποίων σώζονται ακόμη και σήμερα (κυρίως στην περιοχή Δραγουμάνο). Σχετικά με την ύδρευση της Κοινότητας, έγιναν σοβαρές προσπάθειες για την εξασφάλιση σύνδεσης με την Αμερικάνικη Εταιρεία ΟΥΛΕΝ, η οποία από το 1925 είχε αναλάβει το δίκτυο υδροδότησης των Αθηνών. Ήδη το Φθινόπωρο του 1930, το δίκτυο της ΟΥΛΕΝ είχε φτάσει σχεδόν στα όρια της Κοινότητας.¹

Παρ' όλα αυτά, για την επέκταση του μέχρι τον οικισμό των Νέων Λιοσίων, η ΟΥΛΕΝ ζητούσε 962.000 δρχ. και επιπροσθέτως την δαπάνη που θα στοίχιζε το δίκτυο στο χωριό. Το τίμημα όμως αυτό ήταν απαγορευτικό για οποιαδήποτε συνεργασία με την ΟΥΛΕΝ κι έτσι αναγκαστικά η Κοινότητα στράφηκε σε άλλες λύσεις. Νέες γεωτρήσεις, εκβάθυνση των πηγαδιών, μεταφορά νερού από απομακρυσμένα πηγάδια ή άλλες πηγές.

Αναμφισβήτητα, τα δύο κοινοτικά πηγάδια της Κεντρικής Πλατείας Οδυσσέως, στα οποία τοποθετήθηκαν πετρελαιοκίνητες αντλίες το 1933, ήταν εκείνα που σήκωσαν το βάρος της ύδρευσης των κατοίκων του κυρίως οικισμού, αλλά και την συντήριση των μικρών κηπαρίων της Κεντρικής Πλατείας.

Η παλιά εκκλησία "Ευαγγελισμός της Θεοτόκου" (Ευαγγελίστρια), που είχε κτιστεί με την φροντίδα της βασίλισσας Αμαλίας γκρεμίστηκε και στην ίδια θέση θεμελιώθηκε² από τον τότε Πρόεδρο της κοινότητας, Ηλία Χιονάκο ο νέος Ναός, η αποπεράτωση του οποίου θα καθυστερήσει πολλά χρόνια.

Την ίδια περίοδο δημιουργείται στο χωριό και ο πρώτος Αθλητικός Σύλλογος. Μια παρέα νέων τότε, κατοίκων του χωριού, με επι κεφαλής τον Γ. Λιόση, τον Δ. Αποστολόπουλο και τον Γ. Παπαγρηγορίου, ίδρυσαν την "**Αθλητική Ένωση Νέων Λιοσίων**" ένα σωματείο το οποίο τα πρώτα του

1. Στην οδό Ιακωβάτων στις Τρεις Γέφυρες· πρόκειται για την προέκταση της οδού Νιρβάνα, όπου το Νοσοκομείο Παμμακάριστος.

2. Τον Ιανουάριο του 1931.

χρόνια αγωνίστηκε για την εξασφάλιση χώρου άθλησης, χωρίς ποτέ να καταφέρει να πετύχει τίποτε σπουδαίο, εκτός από υποσχέσεις των αρμοδίων και μια περιοδική οικονομική ενίσχυση από το Κοινοτικό Ταμείο.

Η Κοινοτική Αρχή των Νέων Λιοσίων, ποτέ δεν κατάφερε να στεγασθεί σε ιδιόκτητο οίκημα.

Στην αρχή, το Γραφείο της Κοινότητας στεγάσθηκε σε μισθωμένο οίκημα δύο δωματίων του Χρήστου Μαρκοπούλου, ενώ λίγο αργότερα, το 1932 μεταφέρθηκε απέναντι από την εκκλησία της Ευαγγελιστρίας, όπου πριν στεγαζόταν ο Αστυνομικός Σταθμός Νέων Λιοσίων, σε ιδιόκτητο του Ναού οίκημα, τριών δωματίων. Το μηνιαίο μίσθωμα ανερχόταν στις 600 δραχμές.

Ο φωτισμός των Γραφείων της Κοινότητας εξασφαλιζόνταν με λάμπες πετρελαίου μέχρι τις αρχές του 1930. Τότε ο υπεύθυνος του ηλεκτρισμού Δ. Σουρής εγκατέστησε στα Γραφεία ηλεκτρικούς λαμπτήρες.

Η θέρμανση εξασφαλιζόταν με σόμπα ενώ κάθε χρόνο γινόταν διαγωνισμός για την προμήθεια καυσοξύλων.

Την καθαριότητα του χωριού ανέλαβαν ντόπιοι κάτοικοι ύστερα από μειοδοτικό διαγωνισμό και καταβολή εγγυήσεως.

Η αποκομιδή των απορριμάτων γινόταν με κάρρα που έφεραν τα διακριτικά: «Κ.Ν.Λ.» (Κοινότης Νέων Λιοσίων) δυο φορές την εβδομάδα. Η χρονική διάρκεια της συμβάσεως για την καθαριότητα ήταν ενός χρόνου και η συνολική δαπάνη γύρω στις 7.000 δρχ. για όλη αυτή την περίοδο.¹

Οι περισσότεροι των δρόμων ήταν χωματόδρομοι. Τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '30 όμως άρχισε η χαλικόστρωσή τους. Τα κράσπεδα θα αργήσουν πολύ να γίνουν. Μόνο στην Κεντρική Πλατεία άρχισαν να γίνονται κράσπεδα και πεζοδρόμια από το 1933.

1. Ο πρώτος που ανέλαβε την καθαριότητα, ήταν ο Π. Μπίμπιζας γνωστός καρομεταφορέας του χωριού, έναντι 7.000 δρχ. περίπου, τον χρόνο. Τον Μπίμπιζα θα διαδεχθούν, ο Γρ. Γκιόκας, ο Δ. Τσουκλείδης, ο Δ. Λιάκος.

Τροϊίσι 76

Ἐπι μὲ ἐπισημοποιεῖται τὴν ἐπὶ ἑξαίτερον ἀγέτωσ τοῦ ἀμ-
 μητότου κρώιον βασιλείωσ αὐτὴσ Ὀθωνοσ ὁ Συμβούλιον. Νῦν προ-
 εἰρή, ὅπου ἐπὶ ἐνδύτην ἐπιχειρήσασ κρὸσ αὐτὴσ κρώιον αὐτὴσ ἀνε-
 γαρμῶσ βασιλείωσ Ὀθωνοσ καὶ Ἀμαλίας καὶ ἐπισημῶσ ἐπισημῶσ
 ἐπισημῶσ κρὸσ αὐτὴσ, ἑδρῶσ καὶ κρὸσ κρὸσ καὶ τὸν κρὸσ
 καὶ τὸν κρὸσ ὁμοειδέσασ αὐτὴσ κρὸσ καὶ τὸν κρὸσ
 κρὸσ καὶ τὸν κρὸσ ἐπισημῶσ Ὀθωνοσ καὶ Ἀμαλίας,
 ἀνεμῶσ ἐπὶ τὸ κρὸσ αὐτὴσ αὐτὴσ κρὸσ καὶ τὸν κρὸσ
 ἀνεμῶσ καὶ τὸν κρὸσ καὶ τὸν κρὸσ καὶ τὸν κρὸσ
 καὶ τὸν κρὸσ αὐτὴσ.

Ὁσὶ κρὸσ καὶ τὸν κρὸσ αὐτὴσ ἀνεμῶσ,

Ἀποκαίρεται

Ὁμοειδέσασ ἀνεμῶσ καὶ τὸν κρὸσ αὐτὴσ καὶ τὸν κρὸσ
 ἐπὶ τὸν κρὸσ αὐτὴσ ἀνεμῶσ καὶ τὸν κρὸσ αὐτὴσ
 καὶ τὸν κρὸσ αὐτὴσ ἀνεμῶσ καὶ τὸν κρὸσ αὐτὴσ.

Στις 14 Δεκεμβρίου του 1932 το Κοινοτικό Συμβούλιο αποφασίζει την μετονομασία της κεντρικής πλατείας από "Πλατεία Οδυσσέως" σε "Πλατεία Ὀθωνοσ και Αμαλίας". Αποφασίζει επίσης να στηθούν οι προτομές των βασιλέων ιδρυτῶν του οικισμού. Η πλατεία θα μετονομασθεῖ εκ νέου το 1966 σε "Πλατεία Ελευθερίας" ἐνῶ ἓνα χρόνο ἀργότερα, το Δημοτικό Συμβούλιο θα επαναφέρει την πρότερη ονομασία...

Αυτή τη χρονιά (1933) συμπληρώνονταν 100 χρόνια από την άφιξη του πρώτου βασιλιά και ιδρυτού του οικισμού Όθωνα, στην Ελλάδα. Με την ευκαιρία αυτής της επαιτείου, η Κοινοτική Αρχή αποφάσισε στις 14 Δεκεμβρίου 1932 την μετονομασία της Κεντρικής Πλατείας από Πλατεία Οδυσσεώς σε "**Πλατεία Όθωνος και Αμαλίας**".¹

Ένα χρόνο αργότερα, στις 3 Οκτωβρίου 1933, το Κοινοτικό Συμβούλιο θα επισημοποιήσει με πράξη του τις παλιές Οθωνικές ονομασίες των δρόμων και θα ονομάσει τις οδούς των επιπροσθέτων τετραγώνων του σχεδίου του 1925 με ονόματα επίσης από την Ιλιάδα.²

Τα οικονομικά της Κοινότητας, παρ' ότι καλύτερα των πρώτων χρόνων, εν τούτοις δεν επαρκούσαν για μεγάλα ανοίγματα και εντυπωσιακά έργα.

Ενδεικτικά, ο προϋπολογισμός του 1931 προέβλεπε συνολικά έσοδα 451.500 δρχ. έναντι 158.759 δρχ. του 1928, και έξοδα 356.290 δρχ. έναντι 120.925 δρχ. του 1928.

Στα ίδια πάνω κάτω επίπεδα θα διατηρηθεί και τα αμέσως επόμενα χρόνια.³

Μια σημαντική πηγή εσόδων για το Κοινοτικό Ταμείο των Νέων Λιοσίων στην κρίσιμη αυτή δεκαετία, ήταν ο φόρος γεωργικής παραγωγής.⁴ Αξιόλογο μέρισμα του οποίου απέδιδε ο Πύργος Βασιλίσσης.

Το παλαι ποτε πρότυπο βασιλικό κτήμα της Επταλόφου, περιήλθε στην Λαυρία, σύζυγο του Φερνάνδου Σερπιέρη, μετά τον θάνατο του Γεωργίου Παχύ το 1913 και της συζύγου του Αιμιλίας το 1919.

1. Η πλατεία ήταν διπλή. Την έκοβε στην μέση η οδός Νέστορος. Το δυτικό της τμήμα ονομάστηκε Πλατεία Αμαλίας, ενώ το ανατολικό Πλατεία Όθωνος.

2. Εκτός δύο - τριών περιπτώσεων.

3. Το 1932 προβλέπονταν 453.961 δρχ. έσοδα και έξοδα 419.055 δρχ.

4. Το 1930 ο φόρος που κατέβαλε η Κοινότητα στην Εφορεία Αθηνών, ανέρχονταν στις 65.650 δρχ. ενώ η αξία της συνολικής γεωργικής παραγωγής των Νέων Λιοσίων ανήλθε σε 2.152.500 δρχ. Την ίδια χρονιά από την εισπραξη του φόρου αυτού έμεινε στην Κοινότητα πλεόνασμα 29.120 δρχ.

Ο γυιός της Λαυρίας και του Φερνάνδου, **Ιωάννης Βαπτιστής Σερπιέρης**¹ που σπουδασε γεωπόνος στην Γαλλία, παντρεύτηκε την Ιουλία Βλαστού, συγγενή της άλλοτε Κυρίας των Τιμών της βασίλισσας Αμαλίας, Πηνελόπης Λιδωρίκη.

Το ζεύγος, στηριζόμενο στις γεωπονικές γνώσεις του Ιωάννη, αποφάσισε να ξαναζωντανέψει το κτήμα.

Έτσι τον Ιούνιο του 1931, συνέστησε Ανώνυμη Εταιρεία, υπό την επωνυμία "Αγροτική Εταιρεία Πύργου Βασιλίσσης Α.Ε." σκοπός της οποίας ήταν να καταστήσει το σχεδόν εγκατελειμμένο κτήμα, πρότυπο κέντρο γεωργίας και κτηνοτροφίας, αυτό που είχε πετύχει η βασίλισσα Αμαλία πριν 80 χρόνια.

Ο ικανός αυτός γεωπόνος, πολύ νωρίς τα κατάφερε. Ο Πύργος Βασιλίσσης κατέστη σύντομα πρότυπος κτηνοτροφικός σταθμός, με εξαίρετα βουστάσια, ποιμνιοστάσια, χοιροτροφεία, μελισσοκομεία, μεταξοσκωληκοτροφεία, ορνιθοτροφεία.

Τα γεωργικά προϊόντα του Πύργου Βασιλίσσης, ήταν επίσης εξαιρετικής ποιότητας, με πιο ονομαστά, τα σταφύλια και το κρασί.

Το τυποποιημένο κρασί "Tour La Reine" όπως το ονόμασε ο Σερπιέρης, είχε γίνει περιζήτητο, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό. Το ίδιο και το βερμούτ "Torre" που παράγονταν στον Πύργο. Οι μεγαλύτερες ποσότητες των ποτών αυτών, εξάγονταν στην Γαλλία, την Αίγυπτο και την Αμερική.²

Η αστυφιλία που συνέβαλε στην κατάτμιση της γης, γίνεται έντονη τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας, για να κορυφωθεί λίγο αργότερα. Η ανισοκατανομή στην ανάπτυξη της χώρας, οδήγησε στην δημιουργία υδροκεφάλων αστικών κέντρων και στον μαρασμό της υπαίθρου.

Ο πληθυσμός που δεν απορροφάται στα κέντρα, παίρνει τον δρόμο του ξενιτεμού, αναζητώντας καλύτερη τύχη στην Αμερική, τον Καναδά, την Αυστραλία. Και δεν είναι μόνον αυτό.

Το 1917 ένα κύμα προσφύγων από την Αν. Ρωμυλία, θα σταματήσει την περιπλανησή του στην Πρωτεύουσα και θα δημιουργήσει μικροοικισμούς

1. Είχε το όνομα του παππού του Giovanni Baptista Serpieri.

2. Γ. Λαΐου: «Ο Πύργος της Βασιλίσσης» Αθήναι 1977. Αρχεία Πύργου Βασιλίσσης.

και στην περιοχή της Δυτ. Αθήνας.¹

Ένα δεύτερο κύμα προσφυγιάς, το 1922, ο ξερριζωμένος Ελληνισμός της Μικράς Ασίας θα ακολουθήσει το πρώτο.

Ο πληθυσμός της Πρωτεύουσας αυξάνεται απότομα και σημαντικά. Τις ανάγκες για γη και στέγη, ανέλαβαν να καλύψουν κτηματίες και ιδιώτες επιχειρηματίες. Η Αττική Γη παίρνει τεράστιες αξίες. Οι κτηματίες χρησιμοποιούν όλα τα μέσα που έχουν στην διαθεσή τους, προκειμένου να ξεπουλήσουν τις ιδιοκτησίες τους σε οικόπεδα. Στην περιοχή της Δυτ. Αθήνας όμως -αλλά και αλλού - πρωτοστατούσαν οι καταπατητές² οι οποίοι με διάφορα τερτίπια, νομικά και πολιτικά, καταπατούν, ρυμοτομούν, πετυχαίνουν ευνοϊκές δικαστικές αποφάσεις και εγκρίσεις, ξεπουλούν σε μικροοικόπεδα την Δημόσια γη.

Σ' αυτούς τους τελευταίους ανήκουν και οι "κληρονόμοι" της περιοχής Βέρδη, όπου από μια μικρή έκταση που βρισκόταν χαμηλά στο Βαθύ Ρέμα³ εξαπλώθηκαν από την Πετρούπολη μέχρι το Χαϊδάρι καταπατώντας μέγα μέρος της οροσειράς του Ποικίλου και πουλώντας το σε οικόπεδα.

Το 1925, βλέποντας ότι η απόσπαση των Νέων Λιοσίων από τον Δήμο Αθηναίων τους ευνοεί, οι καταπατητές αυτοί σκάρωσαν την "Ανώνυμη Εταιρεία Κηπουπόλεων"⁴ και στις 20 Ιανουαρίου 1926 δηλώνουν ότι «έχουν στην ιδιοκτησία τους οικόπεδο 10.000 στρεμμάτων(!) στη θέση Πεύκα Βέρδη των Νέων Λιοσίων. σημαντικό μέρος του οποίου έχουν ρυμοτομήσει σε 400 οικόπεδα των 500 έως 1000 πήχεων(!)».

1. Ενδεικτικά αναφέρουμε την αύξηση του πληθυσμού σε:

	<u>1920</u>	<u>1928</u>	<u>1930</u>	<u>1940</u>
Νέα Λιόσια	1121	1807	2500	4000
Περιστέρι	123	7268	-	21537
Αγ. Βαρθάρα	33	138	-	1744
Χαϊδάρι	551	848	-	5868

2. Τέτοιους είχαμε αρκετούς που έδρασαν στις μεγάλες εκτάσεις της διοικητικής περιφέρειας των Νέων Λιοσίων. Η περίπτωση των απογόνων του Πανούση Βέρδη, είναι ίσως η πιο χαρακτηριστική κι εκείνη που συνεχίζεται έως τις μέρες μας.

3. Πιο κάτω από την σημερινή Αστυνομία της Πετρούπολης.

4. Εταιρεία "μαϊμού" θα λέγαμε σήμερα.

Τα οικόπεδα αυτά ετοιμάζονται να τα πουλήσουν στον "Οικοδομικό Συνεταιρισμό Ακτημόνων Αθηνών"¹ σωματείο που επίσης ιδρύθηκε το 1925. Στις πρώτες τους προσπάθειες βρήκαν πολλές δυσκολίες. Αλλά τα κατάφεραν τελικά να πουλήσουν τις ρυμοτομημένες εκτάσεις με ψευδοτίτλους, στην περιοχή της Κηπούπολης, το 1927.²

Ακολούθως, αφού προσπάθησαν και πέτυχαν την έγκριση σχεδίου για την Κηπούπολη - έτσι ονόμασαν την ρυμοτομημένη περιοχή - συνέχισαν τα επόμενα χρόνια το ξεπούλημα της Δημόσιας γης. Στα 1930 - 1933 επαναλαμβάνουν τα ίδια μ' έναν άλλο "οικοδομικό συνεταιρισμό" υπό την επωνυμία: "Οικοδομικός Συνεταιρισμός Παλαιών Πολεμιστών Ελλάδος, Εφεδρούπολις". Και δεν είναι καθόλου μυστήριο πως οι καταπατητές αυτοί κατάφεραν κάθε φορά να παίρνουν εγκρίσεις για τα ρυμοτομημένα τμήματα που ξεπουλούσαν, από το Κοινοτικό Συμβούλιο των Νέων Λιοσίων.

Πρόεδρος στην Κοινότητα την εποχή αυτή είναι ο Ν. Νώε, ο οποίος είχε επίσης ανάλογα συμφέροντα και τέτοιες αποφάσεις τον ευνοούσαν.

Την ίδια χρονιά, το 1933 ο Ν. Νώε, καθώς και οι αδελφοί Τσουγκλείδη, θα πουλήσουν μια τεράστια έκταση στην σημερινή Πετρούπολη³ και στο πάνω Βαθύ Ρέμα.

Τον Νοέμβριο του 1931, η Κοινότητα ανέθεσε στον μηχανικό Δ. Γράβαρη⁴ την μερική επέκταση του σχεδίου της κοινότητας. Αυτό δείχνει την μεγάλη οικιστική ανάπτυξη, αφού μέσα σε λίγα χρόνια, από το 1926 έως το 1931 χρειάστηκε δεύτερη επέκταση στο παλαιό σχέδιο.⁵

1. Επίσης ύποπτο σωματείο τα μέλη του οποίου ήταν γλύπτες, ζωγράφοι και ραφτάδες(!) κι όπως μαρτυρούν τα ονόματα τους πρέπει να ήταν από τους Έλληνες της Μικράς Ασίας.

2. Η Μεγάλη έρευνα για την περιοχή αυτή της Κοινότητας των Νέων Λιοσίων, που μεταδόθηκε το 1990 από τον Διαδημοτικό Ραδιοφωνικό Σταθμό «ΔΙΑΥΛΟΣ 10», απέδειξε το όργιο αυτών των καταπατήσεων. Σημαντικό ντοκουμέντο για το ίδιο θέμα αποτελεί και η απόφαση του Εισαγγελέα Εφετών Σανιδά υπ. αρ. 64/1990.

3. Σ' αυτή την έκταση θα δημιουργηθεί ο συνοικισμός των Νέων Λιοσίων "Πετρούπολις".

4. Ο Δ. Γράβαρης, ήταν τοπογράφος του Υπουργείου της Συγκοινωνίας.

5. Το πρώτο σχέδιο του Γράβαρη που εγκρίθηκε από το Υπουργείο το 1926 περιελάμβανε 230 οικ. τετράγωνα.

Το σχέδιο αυτό του Γράβαρη εγκρίνεται από το Κοινοτικό Συμβούλιο στις 11 Αυγούστου 1933 και προωθείται στο Υπουργείο της Συγκοινωνίας. Αλλά δεν είναι μόνο οι περιοχές της Κηπούπολης και Βέρδη που ρυμοτομούνται αυτήν την εποχή. Ήδη έχει αναπτυχθεί η συνοικία των Νέων Λιοσίων Μυκονιάτικα της οποίας τα αυθαίρετα κτίσματα το Φθινόπωρο του 1932 έχουν ξεπεράσει τα 100. Το καλοκαίρι του 1932 η Κοινότητα των Νέων Λιοσίων αναθέτει στον ίδιο μηχανικό¹ την εκπόνηση του σχεδίου στα Μυκονιάτικα, το οποίο εγκρίνεται από την Κοινοτική Αρχή στις 2 Νοεμβρίου 1932.

Τον ίδιο μήνα οι ιδιοκτήτες γης Α. Τσουκλείδης, Κ. Τσουκλείδης, Σ. Καρούμπας κ.ά. ρυμοτομούν μεγάλη έκταση στην περιοχή Μιχελή, το σχέδιο της οποίας εγκρίνεται επίσης από το Κοινοτικό Συμβούλιο. Αλματωδώς επίσης αυξάνεται η κατοίκηση και σε άλλες περιοχές των Νέων Λιοσίων, στην **Τσούμπα** (πάνω από το Στρατιωτικό εργοστάσιο 301) στην **Φλέβα**, στον **Αγ. Φανούριο**, στο Μπουρνάζι, στην Ανθούπολη, στον **Πύργο** (περιοχή Ανάκασσας), στην **Πετρούπολη**.

Αλλά δεν είναι μόνο η Κοινότητα των Νέων Λιοσίων που εγκρίνει διαρκώς ρυμοτομήσεις αυτή την περίοδο. Η Κοινότητα Αγ. Αναργύρων ετοιμάζει το δικό της σχέδιο στο οποίο συμπεριλαμβάνει και εκτάσεις των Νέων Λιοσίων. Σ' αυτές τις πρώτες προσπάθειες επεκτάσεως της Κοινότητας των Αγ. Αναργύρων σε βάρος της περιφέρειας των Νέων Λιοσίων εντάσσεται και η πρόθεση της κοινότητας αυτής, να ιδρύσει Νεκροταφείο στην θέση Καρύδη - Χατζοπούλου, επί της οδού Μενιδίου (απέναντι από το κτήμα Βασιλίσσης) σε περιοχή δηλ. που ανέκαθεν ανήκε στα Νέα Λιόσια, τον Φεβρουάριο του 1932.

Λίγες μέρες αργότερα, γνωστοποιείται στην Κοινότητα των Νέων Λιοσίων το ρυμοτομικό διάγραμμα των Αγ. Αναργύρων, που περιλαμβάνει και περιοχές των Νέων Λιοσίων. Έχουμε συνεπώς, την πρώτη προσπάθεια μετατόπισης του κέντρου της Κοινότητας των Αγ. Αναργύρων προς βορράν, πράγμα που αποτέλεσε μια καλή βάση - για την όμορη Κοινότητα - διεκδικήσεων περιοχών των Νέων Λιοσίων, όπως η Τσούμπα, η Φλέβα, η Ανάκασσα.

1. Δηλ. στον Δ. Γράβαρη, έναντι του ποσού των 20.000 δραχ.

Οι ενέργειες αυτές της γειτονικής Κοινότητας, προκάλεσαν την οργή των κατοίκων των Νέων Λιοσίων, οι οποίοι ζήτησαν από την Κοινοτική Αρχή να λάβει όλα τα ενδεικνυόμενα μέτρα. Το Κοινοτικό Συμβούλιο των Νέων Λιοσίων αντέδρασε με σειρά υποβολής ενστάσεων και ανακοπών, χωρίς όμως ουσιαστικό αποτέλεσμα.

Τον Σεπτέμβριο του 1933, η Κοινότητα Αγ. Αναργύρων είχε ήδη προχωρήσει σε έργα για την δημιουργία Νεκροταφείου στην Ανάκασσα, παρά το γεγονός ότι εκκρεμούσαν δικαστικές αποφάσεις, δημιουργώντας τετελεσμένα γεγονότα.

Η υπόθεση αυτών των διενέξεων, θα ταλαιπωρήσει τις δύο Κοινότητες για χρόνια στα δικαστήρια. Το 1938 εξεδόθη απόφαση του Διοικητικού Δικαστηρίου, που παρ' ότι ήταν σε βάρος των Νέων Λιοσίων η τελευταία την απεδέχθη. Δεν έγινε όμως σεβαστή από τους Αγ. Αναργύρους με συνέπεια οι προστριβές να συνεχιστούν για πολλά ακόμη χρόνια. Το ίδιο θα συμβεί τα επόμενα χρόνια και με τους άλλους ομόρους Δήμους και Κοινότητες των Νέων Λιοσίων.¹

Μόνο με τον Δήμο Αθηναίων σταμάτησε η διένεξη μετά την απόφαση του Διοικητικού Δικαστηρίου το Φθινόπωρο του 1931 και τις συναντήσεις των δύο αντιπροσωπειών (Νέων Λιοσίων και Αθηνών) που καθόρισαν τα μεταξύ τους όρια.

Στις 18 Ιανουαρίου 1934 με το Π.Δ. «Περί αναγνώρισεως Δήμων και Κοινοτήτων εν τω νομώ Αττικοβοιωτίας» αποσπάται από τον Δήμο Αθηναίων το **Περιστέρι**. Στον νέο Οργανισμό - σύμφωνα με το ίδιο διάταγμα - υπήχθησαν οι συνοικισμοί: Χρυσασπίδος, Ανω και Κάτω Γερμανικών, Κτιστών, Ποντίων, Αρμενίων, και Παλαιού Περιστερίου.

Στην περίπτωση του Περιστερίου, το Διάταγμα είναι πιο σαφές. Αναφέρει επακριβώς τους συνοικισμούς που εντάσσονται στον νέο οργανισμό.

1. Η Κοινότητα του Καματερού, άρχισε κι αυτή κατά τα μέσα της δεκαετίας του '30 να επεκτείνει τα όριά της κυρίως προς τον Πύργο Βασιλίσσης και το Γεροβουνό. Και αυτή η υπόθεση θα καταλήξει στα Δικαστήρια και τα όρια θα καθορισθούν διοικητικά το 1938.

Κι ενώ θα περίμενε κανείς πως ανάμεσα στα Νέα Λιόσια και το Περιστέρι δεν θα υπήρχε λόγος διενέξεων, εντούτοις το τελευταίο συμπεριελάμβανε στα διοικητικά του όρια και τμήματα των Νέων Λιοσίων. Το Διοικητικό Δικαστήριο που συνήλθε την επομένη χρονιά, στα 1935, καθόρισε τα όρια μεταξύ των δύο οργανισμών, απόφαση όμως που όπως φαίνεται από τα χρόνια που θα ακολουθήσουν, δεν έγινε σεβαστή από τον Δήμο Περιστερίου, παρά το γεγονός ότι αδικούσε καταφανώς τα Νέα Λιόσια.

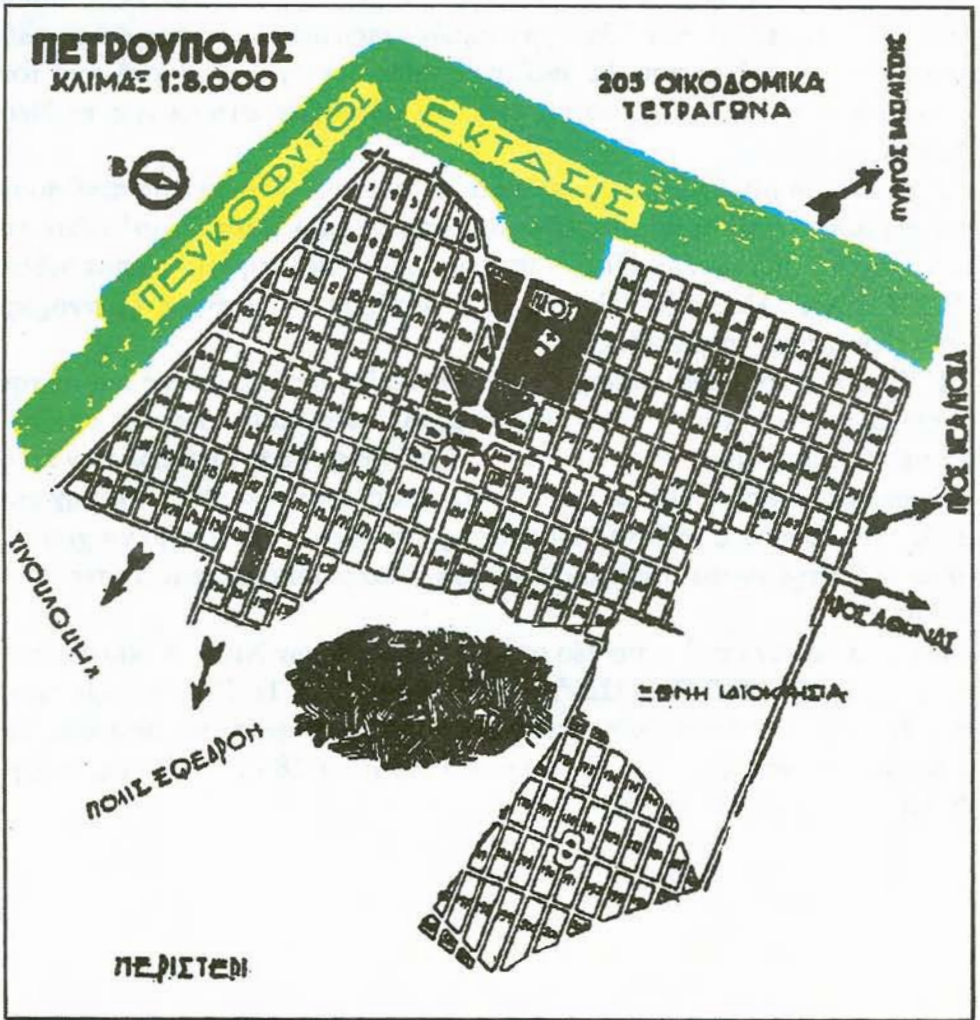
Στο μεταξύ στα 1933, ο Ν. Νώε και οι αδελφοί Τσουγκλείδη πούλησαν μια τεράστια έκταση που εκτεινόταν από το άνω Βαθύ Ρέμα¹ μέχρι το κέντρο της σημερινής Πετρούπολης, στον εκδότη της εφημερίδας "ΕΣΠΕΡΙΝΗ" Αλέξανδρο Γιάνναρο. Ο πατέρας του, **Πέτρος Γιάνναρος**, ήταν ιδρυτής της εφημερίδας.

Η έκταση αυτή ρυμοτομήθηκε από τον εκδότη της Εσπερινής και με την βοήθεια τοπικών παραγόντων των Νέων Λιοσίων, πουλήθηκε σε οικοπέδα των 500 πήχεων σε αναγνώστες της Εσπερινής με την μέθοδο των κουπονιών και μηνιαίες δόσεις των 50 δρχ. Τα φθηνά οικοπέδα και μηχανισμός που έστησε ο εκδότης Γιάνναρος, απέδωσε. Την επόμενη χρονιά άλλα 400 στρέμματα στην ίδια περιοχή οικοπεδοποιούνται με τον ίδιο τρόπο.

Η οικιστική ανάπτυξη στο νέο αυτό συνοικισμό των Νέων Λιοσίων - που ονομάστηκε **ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΙΣ**² - θα είναι ραγδαία. Το 1940 ο πληθυσμός της Πετρούπολης θα ανέλθει στους 641 κατοίκους την στιγμή που παλαιοί συνοικισμοί όπως οι Αγ. Θεόδωροι θα έχουν 286 κατοίκους, ο Αγ. Φανούριος 369, ο Πύργος 60.

1. Στη θέση Νησάκι της Παλατιανής.

2. Από το όνομα του ιδρυτού της "Εσπερινής".

Το 1934 ιδρύεται ο συνοικισμός «Πετρούπολις». Στο ρυμοτομικό σχέδιο των Πανταζή - Μεταξά φαίνεται η προσπάθεια να "μεταφερθεί" το ρυμοτομικό του Κέντρου των Νέων Λιοσίων σε μια νέα συνοικία της Κοινότητας.

Κ' Μια ανώμαλη περίοδος.

Η περίοδος του 1940 - 1950, δεν επέτρεψε την συνέχιση των έργων ανάπτυξης στα Νέα Λιόσια που είχαν ξεκινήσει την προηγούμενη δεκαετία. Από την μιά μεριά οι κατακτητές και η Κατοχή κι από την άλλη ο εμφύλιος πόλεμος, θα ανοίξουν βαθιές πληγές, θα διχάσουν τον λαό, θα απογοητεύσουν, θα αποτελέσουν τροχοπέδη στην προκοπή όχι μόνο του Λιοσιώτικου λαού αλλά γενικώτερα της χώρας.

Μετά την κήρυξη του πολέμου ήρθαν πρώτα στα Νέα Λιόσια οι Ιταλοί¹ οι οποίοι εγκατέστησαν το "στρατηγείο" τους, την "Καραμπινιαρία" στην οδό Νέστορος (στο πάνω μέρος της κεντρικής Πλατείας Όθωνος) στο παλιό μικρό αλλά με μεγάλο κήπο και πηγάδι σπίτι κάποιου Λαγάνα, εργένη, απόστρατου αξιωματικού. Τους Ιταλούς αντικατέστησαν οι Γερμανοί οι οποίοι εγκατέστησαν την δική τους "Κομαντατούρ", στο ίδιο σπίτι του Λαγάνα.²

Γερμανική φρουρά εγκαταστάθηκε επίσης στο αγρόκτημα του Πύργου Βασιλίσσης.

Ακολουθούν τα χρόνια της σκληρής Κατοχής κι αμέσως μετά την αποχώρηση των κατακτητών, τα ακόμη σκληρότερα χρόνια του εμφυλίου σπαραγμού.

Κανείς από τους παλαιούς κατοίκους των Νέων Λιοσίων δεν θέλει να θυμάται τους δύσκολους εκείνους καιρούς.

1. Επρόκειτο για μικρή δύναμη καμιά εικοσαριά ανδρών οι οποίοι στρατοπέδευαν πάνω από το Άλσος προς την Ραδιοφωνία. Απ' εκεί διαβαίνοντας τυχαίως ο **Μανώλης Λιόσης**, έπεσε από τις σφαίρες των Ιταλών, το πρώτο αθώο θύμα του πολέμου στα Νέα Λιόσια.

2. Μετά την αποχώρηση των Γερμανών, στο σπίτι αυτό θα εγκατασταθεί η Χωροφυλακή.

Τα χάσματα ωστόσο έπρεπε να γεφυρωθούν. Η ηρεμία να αποκατασταθεί. Οι πληγές να κλείσουν. Κι αυτό δεν επρόκειτο να γίνει ούτε εύκολα, ούτε σύντομα.

Πρόεδρος, της Κοινότητας όλη αυτή την περίοδο, αλλά και τα χρόνια που θα ακολουθήσουν μέχρι το 1948, ήταν ο **Ευάγγελος Λιόσης** και Σύμβουλοι:¹ ο Σ. Γκιόκας, ο Φ. Παππούς, ο Α. Τσίγκος, ο Σ. Λιόσης, ο Ι. Γκιόκας, ο Ι. Κλάδος, ο Γ. Μαυράκης, ο Αγαθ. Παπίδης, ο Α. Κακούρης, ο Γρ. Γκιόκας, ο Π. Παλιγγίνης, και λίγο αργότερα, ο Απ. Σαμπατουλάκος, ο Δ. Γκίκας, ο Ε. Παππούς ο Κ. Φοράκης, ο Χρ. Λιόσης, ο Α. Τζαβέλλας, ο Β. Μάρκος, ο Ι. Τσουκλείδης, ο Α. Παπασταμάτης, ο Κ. Γκίκας, ο Κανέλλος Κανελλόπουλος.

Ο πληθυσμός του χωριού, κατά το 1949 ανέρχονταν σε 5.000 περίπου κατοίκους.

Στις 24 Ιουλίου 1946, η διοικητική περιφέρεια των Νέων Λιοσίων δέχτηκε το δεύτερο μεγάλο της πλήγμα.²

Ο συνοικισμός "Πετρούπολις", αποσπάται από τα Νέα Λιόσια³ και αποτελεί πλέον ανεξάρτητη Κοινότητα. Ο πληθυσμός της συνοικίας αυτής κατά τον χρόνο αποσπασής της, υπολογίζεται σε 1.000 περίπου κατοίκους. Ένα χρόνο αργότερα, στις 23 Αυγούστου 1947 το διοικητικό δικαστήριο καθόρισε τα όρια μεταξύ της νέας Κοινότητας και των Νέων Λιοσίων. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή η περιοχή από την συμβολή των οδών Αγ. Γεωργίου και Αρτέμιδος - Κων/πόλεως - Αριστομένους - Κύπρου - Κων/πόλεως (Γεώργιζα) Ελαιών και Β προς το Ποικίλον, αποτελεί πλέον την περιφέρεια της Κοινότητας Πετρουπόλεως.

Το Διοικητικό Δικαστήριο τέλη της ίδιας χρονιάς θα συνεδριάσει άλλες τρεις φορές για τον καθορισμό των ορίων της κοινότητας Νέων Λιοσίων, παρ' όλα αυτά οι διαμάχες για τα όρια με τους ομόρους Δήμους και

1. Το Κοινοτικό Συμβούλιο ήταν πλέον 11μελές.

2. Το πρώτο ήταν η απόσπαση της Κοινότητας των Αγ. Αναργύρων.

3. Φ.Ε.Κ. 229 - 31/7/1946. «Ο συνοικισμός Πετρουπόλεως αποσπώμενος της εις ην νυν υπάγεται Κοινότητος Νέων Λιοσίων αναγνωρίζεται εις ιδίαν Κοινότητα υπό το όνομα Κοινότης Πετρουπόλεως, με έδρα τον ομώνυμον συνοικισμόν».

Κοινότητες θα συνεχισθούν και τα αμέσως επόμενα χρόνια.¹

Στις 8 Ιουνίου 1949² μεγάλα τμήματα και συνοικίες των Νέων Λιοσίων, η Ανθούπολη, ο Αγ. Γεώργιος και ο Αγ. Ιερόθεος θα αποσπασθούν από την κοινότητα των Νέων Λιοσίων και θα προσαρτηθούν στον Δήμο Περιστερίου. Οι προσφυγές της Κοινότητας Νέων Λιοσίων στο Συμβούλιο Επικρατείας που ακολούθησαν, δεν απέδωσαν.³

Την ίδια εποχή αρχίζει η μεγάλη έκρηξη της οικιστικής ανάπτυξης. Οι κτηματίες πιέζουν και τον Φεβρουάριο του 1950 καταφέρνουν την πρώτη σημαντική τροποποίηση των τομέων του Σχεδίου, την συγχώνευση δηλ. του δευτέρου τομέα με τον πρώτο.⁴ Λίγο αργότερα θα γίνει νέα συγχώνευση, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για πυκνή δόμηση αφ' ενός, για οικοπεδοποίηση και των λοιπών Λιοσιώτικων εκτάσεων αφ' ετέρου. Τα αποτελέσματα αυτών των τροποποιήσεων φάνηκαν αμέσως. Τον Αύγουστο του 1951 ο Σύλλογος "Πολυτέκνων" οικοπεδοποιεί σημαντική έκταση στο μέσον της απόστασης, από τα Νέα Λιόσια στο Νεκροταφείο και πετυχαίνει την ενταξή της στο σχέδιο.⁵

Ένα χρόνο αργότερα, τον Σεπτέμβριο του 1952, η "Πανελλήνια Ένωσις Ριμνιτών - Ιερολοχιτών, Οικιστών της Κοινότητος Νέων Λιοσίων" θεμελιώνει την συνοικία Ρίμινι ανατολικά του σημερινού Άλσους της πόλης.

Οι συνοικισμοί: του Αγ. Φανουρίου, της Φλέβας, των Πολυτέκνων, των Ριμνιτών, των Αγ. Θεοδώρων, της Πεταλούδας, πυκνοκατοικούνται. Το παλαιό σχέδιο της κοινότητας αναπροσαρμόζεται και επεκτείνεται.

1. Το Διοικητικό Δικαστήριο του 1947 συνήλθε υπό τον Α. Αναγνωστόπουλο, Διευθυντή Νομαρχίας Αττικής, Γ. Ξυνταράκο Ειρηνοδίκη Αθηνών, Ηλία Αθανασίου Πολ. Μηχανικού, Ηρ. Καλομοίρη γραφέως της Νομαρχίας Αττικής.

2. Φ.Ε.Κ. 133- 21/6/1949.

3. Την υπόθεση χειρίστηκαν οι δικηγόροι: Μιλτιάδης Βαρβιτσιώτης και Αλ. Κόντος.

4. Μέχρι τότε το εμβαδόν των αρτίων οικοπέδων ήταν 712 τ.τ.πήχες. Με την τροποποίηση, άρτιο οικόπεδο θεωρούνταν αυτό που είχε εμβαδόν 356 τ.τ.π. Ο ισχυρισμός που δικαιολογούσε την τροποποίηση αυτή ήταν ότι «τα Νέα Λιόσια στερούνταν(!) ...τουριστικού ενδιαφέροντος».

5. Το υπόλοιπο τμήμα της συνοικίας Πολυτέκνων θα ενταχθεί στο Σχέδιο το 1958.

Το 1957 εντάσσεται στο σχέδιο και ο συνοικισμός Ρίμινι και ο συνοικισμός Μπουρνάζι. Την ίδια χρονιά νέες περιοχές της Κοινότητας πυκνοκατοικούνται και νέες συνοικίες εμφανίζονται όπως της Ζ. Πηγής και της Παλατιανής.

Την δεκαετία 1951 - 1961 η πληθυσμιακή έκρηξη που είχε επιπτώσεις όχι μόνο στα Νέα Λιόσια αλλά σε ολόκληρο το λεκανοπέδιο, ήταν η αιτία της σχεδόν πλήρους οικοπεδοποίησης των εναπομεινασών εκτάσεων της Κοινότητας. 5.460 ήταν οι κάτοικοι των Νέων Λιοσίων το 1951; ενώ δέκα χρόνια αργότερα θα αυξηθούν στους 31.810!¹ Είχε δηλ. την μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση πληθυσμού στο λεκανοπέδιο. 492%! όταν ο Δήμος Αθηναίων είχε μόνο 13% αύξηση, το Περιστερί 122%,² οι Αγ. Ανάργυροι 122%, το Καματερό 322%.

Την αστυφιλία, την ανάγκη για στέγη, το μικρό φθινό οικόπεδο, την έλλειψη εποπτείας της δόμησης, την έλλειψη έργων υποδομής, την αυθαιρεσία, σε τελευταία ανάλυση, όλα αυτά θα τα πληρώσει πολύ ακριβά η Κοινότητα Νέων Λιοσίων στις μεγάλες πλημμύρες του 1961.

Η αρτηρία Φλέβας υπερχείλησε, οι δρόμοι μετατράπηκαν σε ποτάμια και η Κοινότητα θα θρηνήσει πολλούς νεκρούς. Μόνο στην περιοχή Αγ. Φανουριού - Μπουρναζίου τα θύματα της πλημμύρας έφτασαν τα 17, δύο σε άλλες περιοχές της Κοινότητας κι ένα στο Θησείο, τραγικός απολογισμός της πρώτης μέρας της θεομηνίας.³

1. Ανάλογη ήταν και η αύξηση του πληθυσμού στον ομόρρογο Δήμο και Κοινότητα. Στο Περιστερί από 35.733 που ήταν το 1951 αυξήθηκε σε 79.335 κατοίκους το 1961. Στην Πετρούπολη από 1.612 σε 8.520. Στο Καματερό από 783 σε 3.304. Στους Αγ. Αναργύρους από 8.416 σε 18.448.

2. Το Περιστερί δέχθηκε την μεγαλύτερη αύξηση του πληθυσμού του, μετά το 1922, μετά δηλ. την Μικρασιατική Καταστροφή. Η αύξηση του πληθυσμού στο Περιστερί της δεκαετίας 1951 - 1961 είναι πλασματική δεδομένου ότι προσαρτήθηκαν σ' αυτό, συνοικίες των Νέων Λιοσίων.

3. Ο αριθμός αυτός θα αυξηθεί τις επόμενες μέρες για να φτάσει τους 43 νεκρούς σε διάφορες περιοχές των Αθηνών. Το πιο σκληρό όμως τίμημα το πλήρωσαν τα Νέα Λιόσια.

Τα οικονομικά της Κοινότητας ήταν τόσο άσχημα, όσο και τα πρώτα χρόνια της αυτοτέλειάς της. Ο προϋπολογισμός λ.χ. του 1948 - 1949 προέβλεπε συνολικά¹ έσοδα 325.600.000 δραχ. και έξοδα 300.155.000² δραχ. Ο προϋπολογισμός του 1950-1951 προέβλεπε διπλασιασμό των εσόδων που συνολικά θα έφταναν τα 711.000.000 δραχ. έναντι 663.185.000 δραχ. έξοδα.³

Συσσίτιο πλημμυροπαθών της συνοικίας του Αγ. Φανουρίου το 1961. Διακρίνεται ο Μητροπολίτης Αττικής και Μεγαρίδος Ιάκωβος και ο εφημέριος του Ι.Ν. της Αγ. Αικατερίνης πατήρ Γεώργιος Λιτσαρδάκης.

1. Τακτικά και έκτακτα.

2. Πληθωριστικά χρήματα.

3. Για να γίνει αυτό συγκριτικά κατανοητό σημειώνουμε, για παράδειγμα, ότι η αμοιβή του κοινοτικού γραμματέως από 3.000 δραχ. μηνιαίως αυξήθηκε στις 375.000 δραχ. την 1/9/1947. Ενώ στις 5/4/1951 ο μισθός αυτός υπερδιπλασιάστηκε και έφτασε τις 800.000 δραχ.

Η αύξηση των αμέσων και εμμέσων φόρων, η επιβολή ετησίας φορολογίας στα ακίνητα και τα ζώα καθώς και η συνέχιση του μέτρου της υποχρεωτικής προσωπικής εργασίας, δεν μπορούσαν να καλύψουν τις ανάγκες. Το 1955, τέσσερα χρόνια αφ' ότου ανέλαβε Πρόεδρος ο ικανός και δραστήριος **Κανέλλος Κανελλόπουλος** (που οριοθετεί και το ξεπέραςμα της πρώτης φάσης της ανωμαλίας) προκειμένου να προχωρήσει στην κατασκευή έργων που τόσο είχε ανάγκη ο τόπος, αποφασίστηκε για πρώτη φορά, η επιβολή της υποχρεωτικής προσωπικής εργασίας να περιλαμβάνει και τις γυναίκες του χωριού.¹

Η συνοικία Ρίμινι. Θεμελιώθηκε το 1952 και πολύ σύντομα αναπτύχθηκε ραγδαία όπως και οι άλλες συνοικίες του Δήμου μας, την δεκαετία 1950 - 1960.

1. Λίγο αργότερα όμως η απόφαση αυτή θα ανακληθεί «λόγω τακτικών συνθηκών και εθίμων». Ενώ παράλληλα αυξήθηκε κατά μία ημέρα, η υποχρεωτική εργασία, στους άνδρες.

Λ' Από την Κοινότητα στον Δήμο.

Τα πρώτα μετά τον πόλεμο χρόνια τα προβλήματα της ύδρευσης και της άδρευσης εξακολούθουσαν να απασχολούν τον πληθυσμό.

Η ύδρευση γινόταν από πηγάδια που στο μεταξύ είχαν πολλαπλασιαστεί. Σχεδόν κάθε σπίτι είχε το δικό του πηγάδι. Τα εναπομείναντα κτήματα που κι αυτά περιοριζόνταν με ραγδαίους ρυθμούς, αρδεύονταν από το ρέμα της Γιαννούλας ή τα μαγκανοπήγαδα. Το 1948 το αρμόδιο Υπουργείο συνέταξε μελέτη για την ύδρευση των Ραδιοφωνικών εγκαταστάσεων, που εκείνα τα χρόνια είχαν δημιουργηθεί στην περιοχή. Δυστυχώς η πρόταση της κοινότητας για την πρόβλεψη εγκατάστασης από το δίκτυο αυτό μερικών κοινοτικών κρουνών, δεν βρήκε ανταπόκριση. Αντ' αυτής, οι γεωλόγοι του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας πρότειναν νέες γεωτρήσεις και εκβάθυνση των φρεάτων. Τέλη του 1950 η Κοινοτική Αρχή αποφασίζει επιτέλους την κατασκευή του δικτύου υδρεύσεως στην Κοινότητα, αφού πήρε υποσχέσεις για συνδεσή της με την Ελληνική Εταιρεία Υδάτων. Η προμήθεια των σωλήνων που έγινε από το εξωτερικό καθυστέρησε πολλούς μήνες κι έτσι το έργο του δικτύου ύδρευσης θ' αρχίσει τελικώς κατά τα μέσα του 1952 και λίγο αργότερα θα γίνει η σύνδεση με την Ελληνική Εταιρεία Υδάτων, από τον αγωγό Δεκελείας (Ν. Χαλκηδόνα) μέσω της οδού Χασιάς. Βεβαίως το δίκτυο επεκτάθηκε σταδιακά με κοινές κοινοτικές βρύσες στην αρχή και στην συνέχεια με παροχές στα σπίτια.

Η εταιρεία του Αλ. Χατζοπούλου συνέχισε και μετά τον πόλεμο την ηλεκτροδότηση των Νέων Λιοσίων, επεκτείνοντας μάλιστα το δίκτυό του και στις Κοινότητες Πετρουπόλεως και Καματερού. Δυστυχώς το δίκτυό της Εταιρείας Χατζοπούλου δεν μπορούσε να επεκταθεί σε όλες τις συνοικίες των Νέων Λιοσίων.

Τα αιτήματα των κατοίκων για τον φωτισμό διαφόρων περιοχών της Κοινότητας δεν μπορούσαν να ικανοποιηθούν. Τέλος, το 1956 η Κοινοτική Αρχή απεδέχθη τους όρους που έθετε η Η.Ε.Α.Π. (Δ.Ε.Η.) για σύνδεση των Νέων Λιοσίων με το κεντρικό δίκτυο της εταιρείας κι έτσι έγινε κατορθωτή η ζεύξη με το δίκτυο Αθηνών.¹

Η καθαριότητα συνέχισε να διενεργείται από ιδιώτες ύστερα από μειοδοτικό διαγωνισμό. Τα χρόνια αυτά το έργο της αποκομιδής των απορριμάτων θα ανατεθεί στον Αθ. Λιόση, τον Ελ. Χατζάκη, στον Π. Μπίμπιζα, στον Αγ. και Νικ. Παππού, στον Δημ. και Στυλ. Γκίκα, στον Αθ. Παπαθανασίου, στον Γ. Πλαβούκο, στον Ν. Καπετάνιο.

Το 1952 μετά από πολλές διαμαρτυρίες των κατοίκων και την παρέμβαση τόσο του Νομάρχη Αττικής, όσο και του Δημάρχου Αθηναίων, τα Νέα Λιόσια έπαψαν να δέχονται τα σκουπίδια της Αθήνας.

Το 1956 αγοράζονται για πρώτη φορά κάδοι απορριμάτων κι ένα χρόνο αργότερα, τον Σεπτέμβριο του 1957, αποφασίζεται η αγορά του πρώτου αυτοκινήτου για την αποκομιδή των απορριμάτων της Κοινότητας.²

Η οικιστική ανάπτυξη αυτά τα χρόνια, θα συρρικνώσει σταδιακά τον αγροκτηνοτροφικό χαρακτήρα της περιοχής. Αρχές του 1951 οι αγροτικές εκτάσεις θα περιοριστούν μόνο σε τρεις περιφέρειες³ για την φύλαξη των

1. Αρχείο τοπικής εφημερίδας «ΔΙΕΞΟΔΟΣ».

2. Επρόκειτο για ένα φορηγό HANOMAC που χρησιμοποιούνταν και για όλες τις άλλες μεταφορικές ανάγκες της Κοινότητας. Ένα δεύτερο αυτοκίνητο ίδιου τύπου θα παραληφθεί έξι χρόνια αργότερα, στα 1962.

3. Η 1η περιφέρεια περικλείονταν από το κτήμα Ν.Γκάτσου - οδό Χασιάς μέχρι κτήμα Αλκ. Λιόση - κτήμα Δ. Τσεβά - οδό Αγ. Νικολάου μέχρι τον ομώνυμο Ναό - Γεώργιζα - ύψωμα Τσουκλείδη - Ναό Αγ. Δημητρίου - οδό Πετροπούλεως - οδό Αναπαύσεως - οδό Πρωτεσιλάου - οδό Ιλίου.

Η 2η περιφέρεια περικλείονταν από την οδό Αναπαύσεως - οδό Πετροπούλεως - βουνό Ζαχαρίτσα - βουνό Βέρδη - Νταμάρια - κτήμα Δέγλερη - κτήμα Ι. Κορωναίου - κτήμα Β. Λιόση - οδό Αναπαύσεως.

Η 3η περιφέρεια περικλείονταν από το κτήμα Λουκίσα - οδό Ιπποδαμείας - οδό Αναπαύσεως - κτήμα Οικονόμου - οδό Αγ. Γεωργίου - οικία Λεβεντάκη - μεγάλη Τούμπα (Τσούμπα) - κτήμα Παπασταμάτη - κτήμα Μαντζούρου - ρεύμα Φλέβας - κτήμα Λουκίσα.

οποίων αρκούσαν μόλις 4 αγροφύλακες.¹

Το κτήμα του Πύργου Βασιλίσσης αρχίζει κι αυτό να συρρικνώνεται αυτή την εποχή. Μετά τις καταστροφές που υπέστη από τον πόλεμο, φιλοξενεί τις "Σχολές Μηχανικής Καλλιέργειας Πύργου Βασιλίσσης"², την λειτουργία των οποίων στηρίζει οικονομικά και η Κοινότητα Νέων Λιοσίων.

Το Δημοτικό Σχολείο στο οποίο φοιτούν το 1952, 450 μαθητές εξακολουθεί να είναι ημιτελές. Το Υπουργείο Παιδείας δηλώνει αδυναμία να ενισχύσει την αποπέρατωσή του, ενώ η Κοινοτική Αρχή προσπαθεί να κατασκευάσει το δάπεδο του Σχολείου, τα επιχρίσματα, την ηλεκτρική εγκατάσταση, τα αποχωρητήρια, τον περίβολο.

Το 1959 κι ενώ ο πληθυσμός των Νέων Λιοσίων φτάνει τους 30.000 κατοίκους, την Προεδρία της Κοινότητας αναλαμβάνει ο Γεώργιος Κακούρης,³ επί προεδρίας του οποίου, από το 1959 έως το 1963 ιδρύονται πέντε νέα Δημοτικά Σχολεία, καθώς και το πρώτο Γυμνάσιο Νέων Λιοσίων.⁴

Στο μεταξύ το 1952, ιδρύεται Αθλητικό Σωματείο υπό την επωνυμία: «Εκδρομικός και Ποδοσφαιρικός Όμιλος, Ολυμπιακός Νέων Λιοσίων». Δεν υπάρχουν όμως χώροι άθλησης μέχρι το 1957 που ο Γ. Κακούρης παραχώρησε στον Όμιλο προσωρινά γήπεδο για τις ανάγκες του. Λίγο αργότερα θα εμφανιστεί και η αθλητική ομάδα «Ένωσις Νέων Λιοσίων».⁵

Τον Απρίλιο του 1963, με το Βασιλικό Διάταγμα 212 η Κοινότητα Νέων Λιοσίων προάγεται σε Δήμο.⁶

1. Την ευθύνη της Αγροφυλακής μετά τον πόλεμο είχε αναλάβει ο Δήμος Αθηναίων. Η Κοινότητα περιοριζόταν μόνο στην υπόδειξη των Αγροφυλάκων που απασχολούνταν στην περιοχή.

2. Πρόεδρος της Σχολής ήταν ο Μητροπολίτης Αττικής και Μεγαρίδος.

3. Ο οποίος αντικατέστησε τον Αλ. Γιώκα που διετέλεσε Πρόεδρος από το 1957 έως το 1959.

4. Το 1ο Γυμνάσιο θα στεγασθεί σε μισθωμένο οίκημα της Τσώνη - Παταριά. Μέχρι τότε οι μαθητές αναγκάζονταν να κατεβαίνουν σε Γυμνάσια των Αγ. Αναργύρων ή στις Τρεις Γέφυρες.

5. Δύο νέα Αθλητικά Σωματεία, η «Θύελλα» και ο «Διγενής» θα εμφανιστούν το 1964, όταν πια η Κοινότητα θα προαχθεί σε Δήμο.

6. Φ.Ε.Κ. 45/ της 19/4/1963.

Τα Νέα Λιόσια από
αεροφωτογραφία.
Αριστερά λήψη
του 1938 και δεξιά
του 1960. Μέσα σε μια
εικοσαετία η ραγδαία
οικιστική ανάπτυξη
αλλοίωσε εντελώς
το αρχικό τοπίο.

Η Κεντρική Πλατεία των Νέων Λιοσίων. Όπως ήταν στα μέσα της δεκαετίας του 1960 και όπως είναι σήμερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Α' Από τον Δήμο Νέων Λιοσίων στον Δήμο Ιλίου.

Πρόεδρος την εποχή που η κοινότητα προάγεται σε Δήμο είναι ο Γεώργιος Κακούρης, ο οποίος θα παραμείνει στην θέση του Δημαρχεύων μέχρι τις Εκλογές του 1964, οπότε εξελέγη Δήμαρχος ο **Αθ. Οικονόμου**.

Ο πραγματικός πληθυσμός της πόλεως την περίοδο αυτή ξεπερνά τους 50.000 κατοίκους¹

Από τουδε και στο εξής η ανάπτυξη της πόλεως θα ακολουθήσει την ίδια πορεία με τους άλλους Δήμους του λεκανοπεδίου. Τα χαρακτηριστικά είναι κοινά. Σταδιακή αύξηση του πληθυσμού, πλήρης οικοπεδοποίηση των ελευθέρων εκτάσεων, αυθαίρετη δόμηση,² εντάξεις στο Σχέδιο Πόλεως και πολύ καθυστερημένα, ένας τιτάνιος αγώνας για την δημιουργία έργων υποδομής, μιας και καμιά από τις πόλεις του λεκανοπεδίου δεν ήταν έτοιμη να δεχτεί την φιλοξενία τόσο πληθυσμού.

Κι ενώ τα έργα υποδομής, δίκτυο ύδρευσης, δίκτυο αποχέτευσης, οδοποιία, δίκτυο ηλεκτρισμού, εφαρμογή του εγκεκριμένου Σχεδίου, προχωρούν με σημαντικούς ρυθμούς, εν τούτοις νέες ανάγκες δημιουργούνται στις απομακρυσμένες, εκτός Σχεδίου, συνοικίες του Δήμου³.

1. Δύο χρόνια αργότερα ο Δημ. Σύμβουλος Ι. Καρακίτσος, ανεβάζει τον πραγματικό πληθυσμό στις 70.000.

2. Το 1966 η αυθαίρετη δόμηση οργιάζει. Η πολεοδομία αναγκάζεται να κατεδαφίσει κτίσματα στον Μιχαήλ, στην Ραδιοφωνία, στην Ζ. Πηγή. Η Παλατιανή ζητά την ενταξή της στο Σχέδιο Πόλεως.

3. Ακόμη και στα τέλη της δεκαετίας του '60 υπάρχουν συνοικίες που υδρεύονται με βυτιοφόρα, αλλά και την δεκαετία του '70 συνοικίες χωρίς αποχέτευση, χωρίς δρόμους, χωρίς υποδομή.

Η γέφυρα Φλέβας στην κεντρική αρτηρία της λεωφόρου Ιλίου. Σήμερα στο σημείο αυτό δημιουργήθηκε ο κόμβος Ιλίου

Τον Ιούνιο του 1967, ο Αθ. Οικονόμου παύεται και στην θέση του διορίζεται από την στρατιωτική Κυβέρνηση Δήμαρχος, ο **Γεώργιος Κακούρης**. Ο Γ. Κακούρης θα παραμείνει έως το 1970 και στην θέση του θα διοριστεί ο **Δημ. Λυκουρέσης**. Ο Λυκουρέσης θα παραμείνει Δήμαρχος έως το 1974.

Κατά την μεταβατική περίοδο της μεταπολίτευσης, από 24/9/1974 έως 31/5/1975 αναλαμβάνει υπηρεσιακός Δήμαρχος ο δικαστικός Σωτ. Βερβεσός.

Την 1/6/1975 εκλέγεται ξανά ο Αθ. Οικονόμου, ενώ από 1/1/1979 αναλαμβάνει Δήμαρχος ο **Κων/νος Τσίγκος**.

Τις Εκλογές του Οκτωβρίου του 1982 κερδίζει ο Συνδυασμός του **Βασίλη Κουκουβίνου**, ο οποίος αναλαμβάνει την Διοίκηση του Δήμου από τον Ιανουάριο του 1983.

Ο Βασίλης Κουκουβίνος θα επανεκλεγεί Δήμαρχος και στις Εκλογές του 1986, του 1990 και του 1994.

Στην τελευταία αυτή περίοδο του Δήμου ολοκληρώθηκαν τα έργα υποδομής, το δίκτυο υδροδότησης, το δίκτυο αποχέτευσης, το οδικό δίκτυο. Το ενδιαφέρον πλέον της Δημοτικής Αρχής, έχει στραφεί σε έργα εξωραϊσμού, έργα εκσυγχρονισμού, έργα που θα καταστήσουν πιο ανθρώπινη και πιο φιλική την πόλη στους κατοίκους της, ο αριθμός των οποίων έφτασε το 1991 στις 78.029.¹

Το κτήμα της Επταλόφου(Πύργος Βασιλίσσης) στο διάβα του χρόνου θα "ακρωτηριασθεί" πληρώνοντας κι αυτό το τίμημα του συγχρόνου μοντέλου ανάπτυξης.

Ένα μεγάλο μέρος πέρασε στο «Εθνικόν Ίδρυμα Επαγγελματικής Προστασίας του Λαού», στο «Ίδρυμα Αποκαταστάσεως Αναπήρων», στο «Ίδρυμα Μητέρα», στο «Ίδρυμα Απροσαρμόστων Παιδών "Θεοτόκος".»

Από το υπόλοιπο κτήμα των 2.500 στρεμμάτων, κάπου 900 στρέμματα αναπλάθονται σήμερα από τον 'Όργανισμό της Αθήνας" και τον Αναπτυξιακό Σύνδεσμο Δυτικής Αθήνας (Α.Σ.Δ.Α.), δημιουργώντας τον πιο σύγχρονο και μεγαλύτερο υπερτοπικό πόλο αναψυχής στην Αθήνα.

Ενώ στην ιδιοκτησία του **Φερνάνδου Ι. Σερπιέρη**, παραμένει μόνο το αρχικό περιόπου κτήμα, το παλαι ποτε Αγρόκτημα των Williams - Miles.

¹ Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής. Ο πραγματικός όμως πληθυσμός του Δήμου, ξεπερνά σήμερα κατά τις μετριοπαθέστερες εκτιμήσεις τις 120.000 κατοίκους.

Σταθμό στην ιστορία της πόλης μας αποτέλεσε η απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου για την μετονομασία της πόλεως την 8η/10/1991. Απόφαση η οποία υπεγράφη στις 21 Σεπτεμβρίου 1994, από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ. 159/ 29-9-1994.

Ο Δήμος Νέων Λιοσίων μετονομάζεται πλέον σε Δήμο ΙΛΙΟΥ.

Ένας μεγάλος κύκλος, κοντά ενάμιση αιώνα ζωής, κλείνει κάπου εδώ. Τούτη η πόλη που ξεκίνησε στα 1858, σαν ένας πρότυπος μεν, μικρός δε οικισμός της περιοχής με την επωνυμία **ΙΛΙΟΝ - ΤΡΩΑΣ**, δέχθηκε πάνω του όλες εκείνες τις επηροές που χαρακτηρίζουν την πολεοδομική εξέλιξη των αστικών κέντρων της χώρας μας, μετά την απελευθέρωση, και έρχεται να υποδεχθεί τον 21ο αιώνα σαν μια σύγχρονη πόλη, με την ονομασία **ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ**.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αρ. Φύλλου 159

ΠΡΟΕΔΡΙΚΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 300 (1)
Μετονομασία του Δήμου Νέων Λιοσίων του Νομού Αττικής.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις των άρθρων 11 παρ. 1 και 276 του δημοτικού και κοινοτικού κώδικα (Π.Δ. 323/89 Α' 146).
2. Τις διατάξεις του άρθρου 23 παρ. 1 του Ν. 1558/1985 «Κυβέρνηση και Κυβερνητικά Όργανα» (Α' 137) σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 4 του Π.Δ. 137/1986 «Συγκρότηση της Γενικής Γραμματείας Δημόσιας Τάξης σε Υπουργείο Δημόσιας Τάξης» (Α' 51).
3. Την πρόταση του δημοτικού Συμβουλίου Ν. Λιοσίων του Νομού Αττικής, που εκφράστηκε με την 380/92 απόφαση αυτού.
4. Τη σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Τοπωνυμιών του Υπουργείου Εσωτερικών, που διατυπώθηκε στο 1/1994 πρακτικό της 18.6.1994.
5. Τις διατάξεις του άρθρου 27 του Ν. 2081/1992 «Ρύθ-

μιση του θεσμού των Επιμελητηρίων» (Α' 154) με το οποίο προστέθηκε άρθρο 29Α στο Ν. 1558/1985.

6. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις του διατάγματος αυτού προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού, ύψους 4.000.000 δρχ. για την οποία έχει εγγραφεί πίστωση στον εξής ΚΑΕ 05/141.93.

7. Την 521/94 γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας, με πρόταση του Υπουργού Εσωτερικών, αποφασίζουμε:

Άρθρο μόνο

Ο δήμος Ν. Λιοσίων της Επαρχίας και του Νομού Αττικής μετονομάζεται σε δήμο Ιλίου και ο ομώνυμος συνοικισμός «Νέα Λιόσια, τα» σε «Ιλιον, τα».

Στον Υπουργό Εσωτερικών αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος.

Αθήνα, 21 Σεπτεμβρίου 1994

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ
Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΚΩΝ/ΝΟΣ ΣΚΑΝΔΑΛΙΔΗΣ

Φ.Ε.Κ. 159/1994.

Το τέλος μιας εποχής, η αρχή μιας άλλης. Ο Δήμος Νέων Λιοσίων μετονομάζεται σε Δήμο ΙΛΙΟΥ.

ΕΠΙΛΕΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Από τους Αρχαίους Συγγραφείς

- Πλάτωνος: Κριτίας, Μενέξενος
- Ηροδότου: Ιστορία
- Ισοκράτους: Πανηγυρικός
- Αλκίφρονος: Επιστολαί.
- Σοφοκλής: Οιδίπους επί Κολωνό.
- Ευριπίδης: Μήδεια
- Αριστοτέλους: Αθηναίων Πολιτεία.
- Αριστοφάνους: Σφήκες.
- Δικαιάρχου: MULLER F.H.G. II
- Διόδωρος: I, 29
- Στράβωνος: Γεωγραφικά.
- Πλουτάρχου: Θησεύς.
- Πausανίου: Ελλάδος Περιήγησις.

Από τους Νεωτέρους Συγγραφείς

- Ζερλέντη Κων/νου: Το πράσινο των Αθηνών.
- Emilio Arigoni: Στοιχεία προς αναπαράστασιν του τοπίου της Αττικής κατά την κλασσικήν εποχήν. Περ. NUOVA REVISTA HISTORICA τευχ. 51 & 53.
- Πουλιανός Α.: Ο Μεσολιθικός κάτοικος της Αττικής. Περ. "ΑΝΘΡΩΠΟΣ" 1974
- Μελάς Ι. : Ιστορία της πόλεως Πειραιώς. Αθήναι 1968.
- Κωνσταντινίδου Γ.: Ιστορία των Αθηνών. Αθήναι 1930.
- Ξανθούλη Ν. : Η Γέννησις των Διδύμων. Δημοκρατία - Αυτοδιοικήσις & οι αρχαίοι Δήμοι της Αττικής. Αθήναι 1973.
- Παπαχατζή Ν. : Πausανίου Αττικά. Εκδοτική Αθηνών 1974.
- Σαρρή Ι. : Αλφαβητικός Οδηγός Αττικής. Αθήναι 1923.
- Gregorovius F. : Μεσαιωνική Ιστορία των Αθηνών. Αθήναι 1990.
- Κουγέα Σ. : Ο Καισαρείας Αρέθας και το έργον αυτού. Αθήναι 1913.
- Ρόδης Κ. : Αρβανίτες. Αθήναι 1978.
- Βακαλόπουλος Α. Ιστορία του Νέου Ελληνισμού. Θεσσαλονίκη 1964 - 1968.
- Κατηφόρη Δ. : Τουρκοκρατούμενη Αθήνα.
- Φιλαδελφέως Θ. : Ιστορία των Αθηνών επί Τουρκοκρατίας. Αθήναι 1902.
- Γέροντα Α. : Οι Αρβανίτες της Αττικής. Αθήναι 1984.
- Μουζάκη Σ. : Σχεδιάσμα Ιστορίας Χωριών Λεκανοπεδίου Αττικής. Αθήναι 1994.

- Σιμοπούλου Κ. : Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα. 1700 - 1800. Αθήνα 1884.
     Πώς είδαν οι ξένοι την Ελλάδα του '21. (Επανεκ.Αθήνα 1982)
- Μεθενίτη Α. Το χρονικό της Λεψίνας. Αθήνα 1971.
- Σκουζέ Π. : Το χρονικό της σκλαβωμένης Αθήνας - Η τυραννία του Χατζή Αλή Χασεκί στην τουρκοκρατούμενη Αθήνα 1772 - 1796. Αθήνα 1975.
- Σουρμελή Δ. : Ατικά.
     Ιστορία των Αθηνών. Αθήνα 1853.
- Γιώτας Δ. : Οι Μενιδιάτες κατά τον 18ο αιώνα και την Επανάσταση του '21.
     Αχαρνά 1990.
- Ραγκαβής Αλ.: Ποιήματα περί της Ελλάδος. Ναύπλιο 1833.
- Ευαγγελίδου Τρ.: Ιστορία του Όθωνος Βασιλέως της Ελλάδος. Αθήνα 1893.
- Βρεττού Μ. : Αι Νέαι Αθήναι. Αθήνα 1860.
- Λαΐου Γ. : Ο Πύργος της Βασιλίσσης. Αθήνα 1977.
- Αλιμπέρτη Σ. : Αμαλία η Βασίλισσα της Ελλάδος. Αθήνα 1896.
- Μπίρη Κ. : Αι νέαι Αθήναι. Αθήνα 1966.
- Τσοκοπούλου Γ. : Παλαιαί Αθήναι. Αθήνα 1804.
- Καμπούρογλου Δ.: Ιστορία των Αθηνών. Αθήνα 1924.
- Γέροντα Δ. : Ιστορία του Δήμου Αθηναίων (1835 - 1971). Αθήνα 1972.

Άλλα βοηθήματα

- Αρχαία Πύργου Βασιλίσσης.
- Γενικά Αρχαία του Κράτους. (Γ.Α.Κ.)
- Αρχαία Δήμου Αθηναίων.
- Αρχαιολογική Εφημερίς - Αρχαιολογικά Δελτία.
- Πρακτικά Κοινοτικού και Δημοτικού Συμβουλίου Νέων Λιοσίων.
- Χάρτες.
- Τοπογραφικά διαγράμματα.
- Συμβολαιογραφικοί και άλλοι τίτλοι.
- Αθηναϊκές εφημερίδες.
- Περιοδικό "ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ".
- Δελτία Ε.Σ.Υ.Ε.
- Μαρτυρίες κατοίκων της περιοχής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	σελ.	5
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α'		
Το Λεκανοπέδιο και η κοιλάδα του Κηφισού	σελ.	13
Η ανθρώπινη παρουσία και οι πρώτοι οικισμοί	σελ.	19
Διοικητικές μεταβολές - μεταρρυθμίσεις.....	σελ.	24
Οι Δήμοι της περιοχής κατά την Αρχαιότητα.....	σελ.	29
Αρχαιολογικά ευρήματα στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Ιλίου.....	σελ.	33
Δήμος Λευκονόης.....	σελ.	43
Δήμος Τρωών ή Ξυπέτης.....	σελ.	47
Δήμος Χολαργού.....	σελ.	49
Από την ακμή στην ερήμωση.....	σελ.	53
Από την κάθοδο των Αρβανιτών στην τουρκοκρατούμενη Αθήνα.....	σελ.	59
Ο Χατζή Αλή Χασεκής.....	σελ.	64
Πριν την απελευθέρωση.....	σελ.	67
Η επανάσταση του 1821 - Η μάχη στο Δραγουμάνο.....	σελ.	69
Απελευθέρωση - αγοραπωλησίες - τοπωνύμια.....	σελ.	71
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'		
Η βασιλεία.....	σελ.	77
Η Μεγάλη Ιδέα.....	σελ.	81
Τα ανάκτορα.....	σελ.	83
Το αγρόκτημα των Williams - Miles - στο Δραγουμάνο και το βασιλικό ενδιαφέρον για την περιοχή.....	σελ.	85
Η Επτάλοφος.....	σελ.	89
Ίλιον - Τρωάς.....	σελ.	93
Η έξωση.....	σελ.	97
Τα Κάτω Λιόσια.....	σελ.	100
Τα Νέα Λιόσια.....	σελ.	104
1930 - 1940 Μια κρίσιμη δεκαετία.....	σελ.	113
Μια ανώμαλη περίοδος.....	σελ.	133
Από την Κοινότητα στον Δήμο.....	σελ.	139
Από τον Δήμο Νέων Λιοσίων στον Δήμο Ιλίου.....	σελ.	145
Βιβλιογραφία.....	σελ.	151

Οι συγγραφείς αισθάνονται την ανάγκη να ευχαριστήσουν για την βοήθειά τους, στην συλλογή του υλικού της παρούσας έκδοσης:

- Τον Φερνάνδο Ι. Σερπιέρη. Πρόεδρο της Α.Ε. "Αγροτική Εταιρεία Πύργου Βασιλίσσης".
- Τον κ. Κριτζά, Διευθυντή του Επιγραφικού Μουσείου Αθηνών.
- Τον Πρόεδρο της ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρείας Αχαρνών.
- Την Μπενάκειο Βιβλιοθήκη της Βουλής.
- Την Γεννάδειο Βιβλιοθήκη.
- Την Αρχαιολογική Εταιρεία.
- Το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο.
- Την κα Κολλυβά, Διευθύντρια των Γενικών Αρχείων του Κράτους.
- Τον Χ. Γκάτση, Δασολόγο του Δασαρχείου Δυτ. Αττικής.
- Την Τεχνική Υπηρεσία του Δήμου Ιλίου.
- Τον Βασίλη Κοροβέση, Ιστορικό, Καθηγητή Πανεπιστημίου.
- Τον π. Γεώργιο Λιτσαρδάκη, Πρωτοπρεσβύτερο του Ι.Ν. Αγ. Αικατερίνης, για την παραχώρηση αρχαιακού υλικού.
- Την Αικατερίνη Καστανιά, το γένος Κ. Λιόση.
- Τον Δήμο Ιλίου, για την παραχώρηση φωτογραφικού υλικού.

haucine
dine

102,0

Kato-Liössia

78,0